

Veien til lykkeland?

Adoptivmødres tanker om valg av land

Ingunn Hveem Stugu

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2011

Takk

Den største takken skylder jeg informantene. Tusen takk for at dere har gjort intervjuene til den morsomste delen av arbeidet med denne oppgaven! Uten dere hadde det ikke blitt noe å skrive om, og hvert intervju har bidratt til et rikt datamateriale. Jeg vil også takke Adopsjonsforum og Aimée for at denne studien har vært mulig å gjennomføre.

Takk til veileder Lise Kjølrsrød for oppmuntrende smil og hjelp underveis.

Videre vil jeg takke mamma og pappa som alltid har støttet og hjulpet meg gjennom nitten års skolegang. Takk for at dere synes studiene mine er såpass viktige at dere leser korrektur på ferien deres.

Bitten Nordrik fortjener min takknemlighet for å lede meg på riktig vei på et tidspunkt da alt så litt grått ut.

Det er flere som har kommet med innspill til oppgaven, det setter jeg stor pris på. Takk for at dere har tatt dere tid til å gi tilbakemelding på mitt lille prosjekt. Øvrige venner og kjente fortjener også en takk for at dere har fått meg til å tenke på andre ting.

Takk til Kjersti, Christoffer og Hedda, som har godtatt at jeg til tider ikke har vært helt til stede i rollen som forlover. Takk for et kjempefint bryllup!

Jon, tusen takk for all støtte og oppmuntring underveis i prosessen. Du har snudd hver nedtur til en opptur, og du er en viktig grunn til at jeg endelig er i mål. Du fortjener en stor takk for at du har tatt ansvar for flytting og maling når jeg kun har sittet på Blindern. Flyttehjelp er det flere som må takkes for. Tusen takk til alle som har bidratt, dere har vært til utrolig stor hjelp.

Jeg gleder meg til å være til stede igjen!

Sammendrag

Denne oppgaven handler om adoptivmødres tanker om valg av land. Med utgangspunkt i spørsmålet hvordan mødrene begrunner valg av land, er det gjennomført ti kvalitative intervjuer av adoptivmødre. Problemstillingen er hvordan adoptivmødre konstruerer sin adopsjonshistorie med fokus på valg av land. Med dette som bakgrunn er det utarbeidet tre forskningsspørsmål:

- Hvordan forteller adoptivmødrene sin adopsjonshistorie i helhet?
- Hvilke begrunnelser for valg av land legger adoptivmødrene frem i sin fortelling?
- Hvordan vektlegger adoptivmødrene forhold utenfor deres kontroll i sin fortelling?

De teoretiske perspektivene i oppgaven benyttes for å belyse hvilke grep mødrene bruker i fortellingene. Teoriene viser hvordan mennesker konstruerer og isenesetter sin egen biografi gjennom fortellinger, og hvordan vi skaper mening ved å fortelle dem. Det blir argumentert for at eufemisering (Bourdieu 1996, Frønes 2001) er et grep som benyttes for å forskjønne fortellingene om adopsjon. Rothmans (2006) begrep ”biologisk determinisme” trekkes inn for å drøfte om adoptivmødrene er preget av en genetisk ideologi. I tillegg til det teoretiske rammeverket er det trukket inn empiri i form av tilgjengelig forskning som er gjort på feltet. Dette er i all hovedsak amerikansk forskning, og fokuset er på for eksempel utenlandsadopsjon versus innenlandsadopsjon (Hollingsworth og Ruffin 2002, Zhang og Lee 2011).

Hvordan adoptivmødre forteller sin historie i helhet vises ved å presentere to forskjellige mødre. Fremtredende i disse fortellingene er at mødrene bruker grep som fremhever adopsjon som fortellingens plott. Det er viktig for mødrene at adopsjonen opptar stor plass i deres livshistorie. Her ser vi også tydelig at meningsdannelse er

viktig. Hendelser kan i ettertid tillegges en større eller en annen mening enn de opprinnelig hadde.

Noen begrunnelser for valg av land går igjen i adoptivmødrenes fortellinger. Ønsker som anses som legitime å uttrykke kategoriseres under eksplisitte ønsker. De viktigste eksplisitte ønskene som blir oppgitt er alder, helse og kjennskap til landet. Vi ser at de fleste informantene helst vil adoptere unge barn. Mødrene vil også ha friske barn, noe som antyder at de ikke adopterer for å hjelpe et barn, men for å oppfylle drømmen om å bli foreldre, enten det er for første eller andre gang. Nesten ingen av informantene ville adoptere innad i Norge, den viktigste begrunnelsen for dette er at de mener det er større sannsynlighet for å få et barn uten varige skader fra utlandet. Når det gjelder kjennskap til landet ser vi at det for noen finnes en middelvei mellom det å kjenne for godt til et land og det å kjenne for lite til det. For de fleste mødrene er det positivt med en viss kjennskap til landet de adopterer fra. Ønsker om barnets kjønn kategoriseres som implisitte ønsker fordi det er tydelig at de fleste ikke synes det er greit å ønske seg et kjønn over et annet. En av informantene ønsket seg jente og fikk det. Barnets utseende blir behandlet som et både eksplisitt og implisitt ønske. Mange av informantene har tanker om hvordan deres fremtidige barn skal se ut, enten det skyldes at de skal passe inn i det norske samfunnet eller egne holdninger til utseende.

I tillegg til klare ønsker og begrunnelser for valg av land, er det en del ved adopsjonene som hevdes å skyldes tilfeldigheter. Dette kan være møtet med den formelle adopsjonen, der mødrene for eksempel ikke tilfredsstillt et lands krav, eller medienes bilder av landet som preger informantenes holdninger. I adopsjonshistoriene finner jeg en del fokus på at skjebnen bestemmer. Mødrene bruker forskjellige grep for å finne mening og fremheve denne i fortellingene sine.

Innhold

TAKK	3
SAMMENDRAG	5
INNHold	7
1. INNLEDNING	11
1.1 PROBLEMSTILLING	11
1.2 KONTEKST OG TEORETISKE PERSPEKTIVER	12
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	15
2. OM ADOPSJON.....	17
2.1 ADOPSJONSFORENINGENE	18
2.2 ADOPSJONENS GANG	19
2.3 BARNA	22
2.4 ADOPSJONSLOVGIVNING.....	23
2.4.1 Hvem kan adoptere?	24
2.5 KOSTNADER	25
2.6 OPPSUMMERING	26
3. OM LANDENE.....	29
3.1 KINA	29
3.2 COLOMBIA	31
3.3 THAILAND	31
3.4 PERU	32
3.5 NEPAL.....	32
3.6 BRASIL.....	32
3.7 SØR-KOREA	33
3.8 VIETNAM.....	34
4. METODE	35
4.1 METODOLOGISK UTGANGSPUNKT.....	35
4.2 SEMISTRUKTURERT INTERVJU	37

4.3	FORFORSTÅELSER.....	39
4.4	TILGANG TIL FELTET.....	41
4.5	INFORMANTENE.....	43
4.5.1	<i>Informantene – en kort presentasjon.....</i>	45
4.5.2	<i>Mitt forhold til informantene.....</i>	46
4.6	HVORDAN GIKK INTERVJUENE?.....	48
4.6.1	<i>Telefonintervjuer.....</i>	49
4.7	KONKLUDERENDE KOMMENTAR.....	52
5.	TEORETISKE PERSPEKTIVER	53
5.1	KONSTRUKSJONER AV BIOGRAFI.....	53
5.2	Å SKAPE MENING.....	56
5.3	TILFELDIGHETER OG SKJEBNE.....	57
5.4	EUFEMISERING	58
5.5	BIOLOGISK DETERMINISME	60
5.6	LITTERATUR OM ADOPSIJON OG TIDLIGERE FORSKNING	61
5.7	OM BEGRUNNELSER	63
5.7.1	<i>Etnisitet.....</i>	63
5.7.2	<i>Barn med spesielle behov.....</i>	67
5.8	AVSLUTNING	69
6.	KONSTRUKSJONER AV LIV	71
6.1	ÅSES HISTORIE.....	71
6.2	KRISTINS HIRSTORIE	75
6.3	ÅSE OG KRISTIN, TO FORSKJELLIGE VEIER TIL LYKKELAND	79
6.4	AVSLUTNING	84
7.	TEMATISERTE BEGRUNNELSER	85
7.1	INNENLANDSADOPSIJON	85
7.2	EKSPLISITTE ØNSKER	88
7.2.1	<i>Alder.....</i>	88
7.2.2	<i>Helse.....</i>	90
7.2.3	<i>Kjennskap til landet.....</i>	92
7.3	IMPLISITTE ØNSKER	94
7.3.1	<i>Kjønn.....</i>	94
7.4	UTSEENDE OG ETNISK TILHØRIGHET	95
7.5	AVSLUTNING	98

8.	TILFELDIGHETENES SPILL	101
8.1	MØTET MED DEN FORMELLE ADOPSJONEN	101
8.2	MEDIENES ROLLE	105
8.3	SKJEBNE.....	107
8.4	AVSLUTNING	109
9.	AVSLUTNING.....	111
9.1	HØVEDFUNN – EN OPPSUMMERING.....	111
9.2	SAMMENFATTENDE BETRAKTNINGER.....	113
9.3	VIDERE ARBEID	114
9.4	AVSLUTTENDE ORD	114
	KILDELISTE.....	115
	VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE	123
	VEDLEGG 2 – FORESPØRSEL OM Å VÆRE MED I PROSJEKTET	125

1. Innledning

I den norske adopsjonsprosessen skal alle blivende foreldre velge landet de vil søke om adopsjon fra. Dette valget er det skrevet lite om, og blir i liten grad sett på som en veldig viktig del av prosessen. Fokus i dagens offentlighet er i hovedsak rettet mot hvorvidt man blir godkjent eller ikke. Temaet for denne oppgaven er adoptivmødres tanker om valg av land, og med dette som utgangspunkt er det intervjuet ti adoptivmødre.

1.1 Problemstilling

Er det egentlig et lett valg å ta hvor ditt fremtidige barn skal være født? Jeg er interessert i hvordan adoptivforeldre tenker og hva som styrer deres valg. Hvorfor velger de som de gjør? Er valg av land et sentralt spørsmål for adoptivforeldre eller er det andre spørsmål som er viktigere?

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven er hvordan adoptivmødre konstruerer sin adopsjonshistorie med fokus på valg av land. For å belyse dette spørsmålet tar analysen for seg tre forskningsspørsmål:

- Hvordan forteller adoptivmødrene sin adopsjonshistorie i helhet?
- Hvilke begrunnelser for valg av land legger adoptivmødrene frem i sin fortelling?
- Hvordan vektlegger adoptivmødrene forhold utenfor deres kontroll i sin fortelling?

1.2 Kontekst og teoretiske perspektiver

Utenlandsadopsjon er den vanligste adopsjonsformen i Norge i dag, i 2010 kom det 343 utenlandsadopterte barn til Norge (SSB 2011a). Frem til 1970-tallet var adopsjon innenlands mer normalt (Dalen og Sætersdal 1992: 17). Fra 1966 til 1970 var årsgjennomsnittet for utenlandsadopsjoner 83, i 1971 økte antallet til 260, en økning på 177. Det totale antallet adopsjoner økte til sammenligning med 90, det vil si at antall nasjonale adopsjoner gikk ned (SSB 2011a). Nye prevensjonsmidler og bedre sosiale og økonomiske forhold for alenemødre har bidratt til å minke antall norske barn tilgjengelige for adopsjon (Dalen og Sætersdal 1992: 17). Adopsjon vedrører i størst grad adopsjonstriangelet. Triangelet består for det første av de biologiske foreldrene, ofte blir det kun fokusert på den biologiske moren. Den andre parten i triangelet er adoptivbarna og den tredje parten er adoptivforeldrene. I denne oppgaven er fokus på den tredje parten.

Barn som trenger foreldre er ikke et nytt fenomen. Krig og katastrofer eller plutselige ulykker har i alle år ført til at foreldre etterlater seg barn som trenger omsorg. Mennesker som får barn de ikke har råd eller mulighet til å beholde har nok også vært tilfelle tidligere. Forskjellige typer av adopsjon har av den grunn mest sannsynlig eksistert i alle tider (Howell 2006: 6). Derfor er adopsjon en viktig del av familielivet og verdt å rette oppmerksomhet mot. Familieliv og ivaretagelse av barn er viktig for enkeltmennesker og for samfunnet, og derfor et tema som hører hjemme i sosiologien. Macionis og Plummer (2005: 462) beskriver familien som bundet sammen av slektskap, som er et sosialt bånd basert på blodsband, ekteskap eller adopsjon. Adopsjonsfamilier er altså ikke noe unormalt avvik. På tross av det mener mange at den biologiske familien har en forrang i samfunnet vårt. En illustrasjon er Geir Follevågs (2006) begrep ”biologosentrisme”, som kan tolkes som at vi lever i en biologisk sentrert kultur (Huse 2008). Follevåg er selv adoptert og mener at det ikke automatisk gjør ham interessert i sine røtter og hvor han kommer fra, selv om mange rundt ham mener det er viktig. Som Sarup (1996: 3) skriver, er det omtrent alltid ansett som bra å ha dype røtter. Hvis kulturen vår er biologisk sentrert er det fare for

at familier som er bundet sammen av blodsband blir tillagt mer verdi enn andre familieformer. Dette er en god grunn til å studere familier med adoptivbarn. Slektskap og mellommenneskelige band er en viktig del av den norske diskursen (Howell og Melhuus 2001: 5), derfor er det viktig å konsentrere seg om forskjellige typer band.

Fisher (2003: 336-337) lister opp fire grunner til hvorfor man burde forvente at adopsjon er et interessant tema for sosiologer. For det første har forskning de senere årene lagt vekk på mangfoldet blant familier, for eksempel at det er flere familier med foreldre av samme kjønn og familier med enslige foreldre. Flere av disse familieformene er også adoptivfamilier i USA (March og Miall 2008 i Fisher 2003). Adoptivfamilier burde bli sett på som et eksempel som beskriver dette mangfoldet (Fisher 2003). Fisher påpeker for det andre at sosiologer argumenterer for at familier ikke kun er et produkt av blodsband, men er en sosial konstruksjon, et resultat av bevisste valg. Adoptivfamilier er i følge Fisher et eksempel på en familie som er valgt og ikke bundet av biologi. Det er usikkert hvor vidt dette kan settes inn i en norsk kontekst. Adoptivfamilier er ikke et resultat av biologi, men forholdene rundt adopsjon er helt annerledes i Norge enn i USA. I Norge kan ikke foreldrene velge hvilket barn de skal adoptere. I USA er det ikke uvanlig at de biologiske foreldrene velger hvilket par som skal bli foreldre til deres barn, og prosessen er mer styrt på foreldrenes, både de biologiske og de nye adoptivforeldrenes, premisser. Det er imidlertid overførbart til det norske samfunn ved at forskning på adoptivfamilier kan bidra til å finne ut hvilke faktorer som holder en familie sammen, bortsett fra blodsband (Fisher 2003). For det tredje mener Fisher adoptivfamilier burde være interessante på grunn av spørsmålene de reiser om rase, etnisitet, sosial klasse og kjønn. Adoptivforeldre adopterer ofte barn som kommer fra en annen rase og klasse enn de selv gjør. Den fjerde begrunnelsen Fisher trekker frem er at adopsjon har en direkte innvirkning på en stor del av befolkningen, ikke bare aktørene i adopsjonstriangelet. 39 prosent av voksne amerikanere sier selv at de har vurdert å adoptere, men endt opp med å ikke gjøre det (National Adoption Attitudes Survey 2002, Bachrach et. al. 1991 i Fisher 2003). Hvor mange voksne som faktisk har adoptert er usikkert, men det er estimert at rundt 4 prosent av amerikanerne er

adoptert (Freundlich 1998b i Fisher 2003:335). Mange kjenner et medlem av en adoptivfamilie. Dermed er det en stor prosentandel av befolkningen som berøres av adopsjon, også de som aldri adopterer barn selv.

Ideen til oppgaven kommer fra Adopsjonsforum. Moren til samboeren min var på et styremøte der det kom frem hvor lite informasjon som finnes om hvorfor adoptivsøkerne velger som de gjør. Hun ga ideen om oppgaven til meg. Hvordan mennesker reflekterer over valg i et samfunn fylt av uendelige muligheter, men også mange begrensninger, er spennende. Adopsjon er ikke noe typisk og heller ikke vanlig tema i sosiologien, men som jeg skriver over, finner jeg flere grunner til at det burde ha en naturlig plass.

Mødrene jeg har intervjuet forteller historier om viktige deler av sine liv. Disse historiene har de selv konstruert, og de bestemmer selv hva de skal fortelle til meg. Av den grunn vil det teoretiske bakteppet for oppgaven være hvordan mennesker konstruerer sine liv, biografier og selv, både i måten de lever på og hvordan de forteller om det i ettertid. Utgangspunktet for denne teorien finner jeg hos David Freeman, som har skrevet boken *Rewriting the Self* (1993). Jeg vil også legge vekt på hvordan informantene skaper mening i fortellingene sine.

Eufemisering er et begrep Bourdieu (1996) introduserer i boken *Symbolsk makt*. Begrepet viser til det Frønes (2001) beskriver som en forvandling og en forskjønnelse av handlinger. I analysen vil jeg undersøke i hvor stor grad mine informanter bruker eufemisering i fortellingene sine.

Follevågs begrep biologosentrisme henger sammen med Barbara Katz Rothmans (2006) begrep ”biologisk determinisme”. Både Follevåg og Rothman mener vi lever i en kultur preget av biologi og genetisk tankegang. Hvor vidt dette gjelder for adoptivmødrene i denne undersøkelsen er et spørsmål som blir tatt opp.

1.3 Oppgavens oppbygging

For at leseren skal ha en forståelse av konteksten intervjuene har foregått i starter oppgaven med kapittelet ”Om adopsjon”. Dette kapittelet gir en kort innføring i adopsjonsprosessen og norsk adopsjonslovgivning. Det har betydning hvordan forholdene rundt adopsjon er i landene informantene har adoptert fra, kapittelet ”Om landene” behandler dette. Kapittel fire viser metoden jeg har brukt, og inneholder en presentasjon av informantene. Det femte kapittelet viser de teoretiske perspektivene jeg har brukt i analysen. Dette kapittelet tar også opp tidligere forskning på adopsjon generelt, og forskning som går direkte på foreldres motivasjon når det gjelder valg rundt adopsjonen. I kapittel seks beskrives to mødres adopsjonshistorier i sin helhet. Målet med dette er å vise hvordan mødrene konstruerer sine historier. Kapittel 7 omhandler mødrenes ulike begrunnelser og ønsker i valget av land. Her skiller jeg mellom eksplisitte og implisitte ønsker. Ikke alle valgene er styrt av foreldrene alene, og noen av utfallene kan skyldes tilfeldigheter eller ytre forhold, dette tar jeg for meg i kapittel 8. Det avsluttende kapittel 9 fungerer som en oppsummering og en avrundende diskusjon av oppgaven.

2. Om adopsjon

I dette kapittelet følger en presentasjon av adopsjonsforeningene og adopsjonsprosessens gang fra begynnelse til slutt, deretter litt om barna nordmenn adopterer. Adopsjonslovgivningen i Norge blir presentert og også kostnadene knyttet til adopsjon. Neste kapittel går nærmere inn på situasjonen i de landene som er aktuelle for å avgi barn til norsk adopsjon.

Mellom 80 og 90 prosent av de som ønsker å adoptere barn er ufrivillig barnløse (Dalen og Sætersdal 1992: 4). Adopsjon er ofte et alternativ som dukker opp etter at man har prøvd å få barn på den naturlige måten. Blant mine informanter er det fire, Cecilie, Odny, Berit og Hilde, som valgte adopsjon etter at de hadde prøvd ut andre alternative metoder å få barn på. Grete, Oda og Lene hadde biologiske barn da de gikk i gang med adopsjonsprosessen. For Maria var adopsjon førstevalget da de ikke ble gravide på normal måte. Kristin ville først og fremst adoptere, men fant ut underveis i adopsjonsprosessen at de ikke kunne få biologiske barn. Susanne, som har adoptert alene, så ikke på andre måter å få barn før hun adopterte datteren.

Per innbygger er Norge sammen med Spania, de land som mottar flest adopterte barn (Howell 2007: 33, fotnote 1). I 2010 ble det gjennomført 528 adopsjoner av barn i Norge, 343 av dem var av utenlandsadopterte (SSB 2011a). Noen av adopsjonene er innenlands, men i dag er det ikke først og fremst ”klassisk” adopsjon innad i Norge, det er mer av for eksempel stebarnsadopsjoner. I 2010 ble det gjennomført 153 stebarnsadopsjoner og 29 fosterbarnsadopsjoner. Rundt 1970-tallet gjorde blant annet nye prevensjonsmidler, abortlovgivning og bedre sosiale og økonomiske forhold for ugifte mødre at færre norske barn ble tilgjengelige for adopsjon (Dalen og Sætersdal 1992: 17). I første halvdel av 1970-tallet var det registrert 230 fosterbarnsadopsjoner, anonyme adopsjoner og andre typer av adopsjon. I 2005 er det registrert 48 slike. Dette tyder på at antall norske barn tilgjengelig for adopsjon også har sunket etter 1970-årene. Dette skyldes antakeligvis flere forhold i det norske samfunnet. I dag er det større aksept for aleneforeldre enn tidligere, noe som gjør at flere enslige beholder

barnet etter fødsel. Foreldre får også økonomisk støtte gjennom foreldrepenger, samt muligheten til permisjon fra jobb. I tillegg legges det stor innsats i full offentlig barnehagedekning der kostnadene ved å ha barnet i barnehagen ikke skal overstige en makspris. Benytter man seg ikke av barnehagetilbudet, enten det er på grunn av eget valg eller man ikke får barnehageplass, har man rett til kontantstøtte.

2.1 Adopsjonsforeningene

Det er tre foreninger som er godkjent for formidling av adopsjon til Norge fra utlandet, Adopsjonsforum, InorAdopt og Verdens Barn. I særlige tilfeller kan det gis samtykke til at adopsjon skjer utenom en av disse organisasjonene (Barne- og familiedepartementet 2002a). Dette kan være tilfellet hvis man har en spesiell tilknytning til et barn eller land, gjennom for eksempel statsborgerskap eller oppvekst. De aller fleste adopsjonene fra utlandet foregår gjennom en av de tre adopsjonsforeningene. Foreningene må oppfylle visse krav for å få tillatelse til å formidle adopsjon (Forskrift til adopsjonsloven). Organisasjonene må blant annet drives ut fra det som antas å være til gagn for barnet. En adopsjonsforening kan heller ikke ha økonomisk vinning for øye. Hvis en søker har fått forhåndssamtykke har adoptivforeningene plikt til å formidle adopsjon til denne søkeren, så lenge samarbeidslandet kan tildele et barn og søkeren holder sine økonomiske forpliktelser til organisasjonen.

Alle de tre adopsjonsorganisasjonene driver hjelpearbeid slik at de kan støtte barna som ikke blir frigitt for adopsjon i det landet de ble født. Foreningene vektlegger på sine nettsider at de er idealistiske organisasjoner og at de driver arbeid med tanke på barnets beste.

Adopsjonsforum har vært Norges største formidler av utenlandske barn siden 1986. Organisasjonen ble startet i 1970 som en lobbygruppe, og har fremdeles informasjonsarbeid og arbeid for like rettigheter for adoptivfamilier som en del av sin virksomhet. I 2010 formidlet Adopsjonsforum 198 barn til Norge, siden starten har de

fått mer enn 8000 barn til landet (Adopsjonsforum 2011a). Fem av mine informanter har adoptert gjennom Adopsjonsforum.

InorAdopt er den nyeste adopsjonsforeningen og ble stiftet i 1981. I 1989 fikk de formidlingstillatelse fra departementet (InorAdopt 2011a). I 2010 kom det 34 barn til Norge gjennom InorAdopt (InorAdopt 2011b). En av mine informanter har adoptert barn fra InorAdopt.

Verdens Barn er Norges eldste adopsjonsforening og har sin opprinnelse i Norsk Koreaforening som ble startet i 1953. Foreningen arbeidet i Korea under Koreakrigen, i tillegg formidlet de kontakt mellom nordmenn som ville adoptere barn og koreanske institusjoner som formidlet adoptivbarn til utlandet. I 1969 var de den første norske organisasjonen som fikk bevilling for adopsjonsformidling fra Korea til Norge. De har også formidlet over 8000 utenlandske barn til Norge, i 2010 kom det 111 barn til landet gjennom Verdens Barn (Verdens Barn 2011a). Da organisasjonen i 1978 ønsket å utvide arbeidet til flere land, ble adopsjon og hjelpearbeid skilt ut i en egen avdeling med navnet Verdens Barn. I 1989 ble denne avdelingen og Norsk Koreaforening slått sammen til dagens Verdens Barn (Verdens Barn 2011b). Fire av mine informanter har adoptert gjennom Verdens Barn.

2.2 Adopsjonens gang

Før man kan få forhåndssamtykke til adopsjon må man ha formidlingsbekreftelse fra en av adopsjonsforeningene (Bufetat 2011a). Barneverntjenesten i kommunen man bor i utarbeider en sosialrapport om søkerne og sender denne med en positiv eller negativ tilråkning om adopsjon til barne-, ungdoms- og familie-etatens (Bufetat) regionkontor. Bufetat bestemmer om forhåndssamtykke kan gis søkerne (Bufetat 2011a). Den endelige godkjenningen i Bufetat skal ta tre-fire måneder (Adopsjonsforum 2010a). Tilrådingen fra den enkelte kommune, som kan ta alt fra noen måneder til over et år, spiller inn på etatens avgjørelse, men det er ikke sikkert man får forhåndssamtykke selv om kommunen har sendt en positiv tilråkning. Bufetat

har dermed muligheten til å overprøve sosialarbeiderens tilråding enten den er positiv eller negativ. Får man avslag fra Bufetat kan man påklage dette til Barne- og familiedirektoratet (Bufdir) som har mulighet til å overprøve Bufetats vurdering. De vanligste årsakene til avslag i Norge er høy alder og helsemessige forhold (Adopsjonsforum 2011b). Helsetilstanden blir vurdert med utgangspunkt i behovet for omsorg for barnet i femten til tjue år frem i tid.

Norge gir en tilråding angående adoptivbarnets alder, den laveste tilrådingen er barn opp til to år, og de fleste barna som kommer til Norge er under tre år gamle. Denne tilrådingen baserer seg på søkerens ønsker, men også på søkerens alder og eventuelle andre barn de har fra før av (Adopsjonsforum 2011c). Selv om man har fått en tilråding på null til to år kan det hende man får et barn som er eldre. Det skal helst være minimum to år mellom søsknene, og det er foretrukket at den adopterte er yngst i familien. Dette har nok grunn i forståelsen av at adoptivbarn krever litt mer arbeid enn egenfødte barn, fordi det er annerledes, og også ofte flere forhold å ta hensyn til.

Det er godkjenningprosessen som tar tid i Norge. Utredningen kommunen utfører resulterer i en sosialrapport der den første delen er en faktadel som godkjennes og underskrives av søkerne og den andre delen er sosialarbeiderens vurdering av søkerens egnethet som adoptivforeldre. Grunnlaget for denne rapporten legges etter samtaler med adoptivsøkerne. Temaer for intervjuet er for eksempel søkerens oppvekst, familieforhold, yrkeserfaring og interesser. Søkerens nærmeste omgangskrets er også tema for samtale, og det blir lagt vekt på hvor vidt omgangskretsen kan bidra med for eksempel avlastning, spesielt hos enslige søkere. Et sentralt spørsmål i utarbeidelsen av sosialrapporten er søkerens motivasjon for å adoptere. Sosialarbeideren veiledes til å vurdere om søkerne har bearbeidet eventuell sorg over det å ikke få biologiske barn. Hvis så ikke er tilfelle kan adoptivsøkerne for eksempel bli henvist til psykolog før de eventuelt søker om adopsjon på nytt. Sosialrapporten fokuserer ikke på valg av land, men skal ta opp potensielle foreldres refleksjoner over å ha et annerledes utseende barn, uansett hvilket land det er fra. Prosessen med å utarbeide sosialrapporten kan være utfordrende for adoptivsøkere

fordi den går inn på mange personlige og private spørsmål. De fleste adoptivsøkerne blir imidlertid godkjent. Over 90 prosent av søkerne blir godkjent i Bufetat (Adopsjonsforum 2011b).

Etter at eventuelt forhåndssamtykke er gitt, sendes dokumentene til landet man vil adoptere fra, og så må man godkjennes der. Forhåndssamtykket er gyldig i tre år, med mulighet for forlengelse inntil ett år (Bufetat 2011a). Ventetiden kan være lenger enn fire år, noe som fører til at noen må søke om godkjenning på nytt midt i adopsjonsprosessen. Søknaden blir da behandlet som en helt ny søknad, noe som kan føre til at par som har hatt forhåndssamtykke, får avslag andre gang fordi de for eksempel i mellomtiden har blitt eldre enn 45 år som er den veiledende øvre aldersgrensen for å adoptere.

Hvis man blir godkjent både i Norge og giverlandet får man tildeling av et barn. Mange adoptivforeldre opplever tildelingen, der man for første gang ser bilde og får annen informasjon om barnet, for eksempel papirer om helse og utvikling, som ”større” enn situasjonen der de møter barnet for første gang. Det oppleves som sterkere den aller første gangen de får en bekreftelse på at dette barnet er deres. Svarer man ja på tildelingen, drar man som oftest til landet og henter barnet selv. Det er varierende om denne hentereisen foregår i grupper eller individuelt, men den er alltid organisert i samarbeid med adopsjonsforeningen.

Når barnet er hjemme hos sine nye foreldre, er prosessen i all hovedsak ferdig. De fleste land krever tilsendte rapporter om barnet etter at det har kommet frem. Disse rapportene er en oppdatering om hvordan det går og de inneholder gjerne bilder av barna i sitt nye miljø. Antall rapporter og hvor ofte de skal skrives varierer fra land til land. I gjennomgangen av land vil jeg si litt mer om hva enkelte land forventer.

2.3 Barna

I Norge blir det adoptert flest barn fra Kina. I 2010 kom det 88 barn derfra. Etter Kina følger Colombia, Sør-Korea og Etiopia med henholdsvis 71, 47 og 34 barn (SSB 2011b). Flere av giverlandene blir mer restriktive i forhold til å adoptere barn til utlandet (Dalen og Sætersdal 1992: 22). Siden 2005 har antallet utenlandsadopterte gått kraftig ned. Mange steder har det blitt viktig å prøve å finne løsninger for barna i det landet de er født i, dermed frigis det færre barn for adopsjon til utlandet (SSB 2011c). Kina er et eksempel på et land der ventetiden tidligere var kort, fra et halvt til ett år, mens nå må adoptivforeldre vente betydelig lenger på å kunne hente barnet sitt. Grete beskriver hvordan hun var veldig fornøyd med å adoptere fra Kina for fire år siden, men ikke kunne tenke seg å velge det samme i dag fordi Kinas regler er blitt strengere.

De fleste som søker om adopsjon ønsker seg den yngste aldersgruppen, 69 prosent av de adopterte barna i 2009 var under 3 år (SSB 2011c). Forhåndssamtykket Bufetat gir, kan kun gis for barn opp til fem år (Bufetat 2011a). De fleste barna som kommer til Norge er friske, men det er mulig å få tildeling av et barn med spesielle behov. I slike tilfeller er det et faglig utvalg som vurderer familiens forutsetninger for å adoptere et barn med spesielle behov. Det samme faglige utvalget blir kontaktet hvis barnet er over fem år gammelt (Bufetat 2011a). Det faglige utvalget består av tre medlemmer, en spesialist i allmenntilleggsmedisin og to psykologer eller psykiatere. Den ene av disse har klinisk erfaring fra arbeid med barn og den andre har klinisk erfaring fra arbeid med voksne (Barne- og familiedepartementet 2002a). Dette utvalget foretar også utvelgelse av adoptivforeldre til barn bosatt i Norge der biologiske foreldre har bedt myndighetene om bistand til å finne et adoptivhjem. Hvis barnet har en betydelig fysisk eller psykisk skade vil altså foreldrene bli spurt om dette er aktuelt. Søker man om barn med spesielle behov, kommer man i en annen søknadsbunke enn de øvrige søkerne. Spesielle behov kan vær alt fra at barnet er for tidlig født til alvorlige fysiske handikap.

Det er mulig å ønske seg hvilket kjønn barnet skal ha, men akkurat som med biologisk fødsel kan man ikke bestemme hva man skal få. Adopsjonsforums samarbeidsland har vanskelig for å forstå at man kun kan tenke seg barn av et kjønn når man samtidig har en uttalt lengsel etter barn (Adopsjonsforum 2011c).

2.4 Adopsjonslovgivning

Den første norske adopsjonsloven kom i 1917 (Ingvaldsen 1996: 2). På denne tiden var adopsjonene innenlands, og ofte ble ikke barna informert om at de ikke var foreldrenes biologiske barn. I adopsjonsloven fra 1986 ble det påbudt å informere barnet om at det er adoptert (Ingvaldsen 1996: 42). Denne loven vil jeg si er tydelig internalisert. Selv om alle mine informanter har utført synlig adopsjon, der de har adoptert barn som av utseende tydelig ikke er deres biologiske barn, er det ingen av dem som skulle ønske de kunne skjule at barnet er adoptert. At de fleste svarer negativt på ønske om å adoptere fra Norge oppfatter jeg også som et tegn på at å informere barnet om adopsjonsforholdet blir sett på som en selvfølge. Fra barnet er atten år har det krav på å få vite hvem de biologiske foreldrene er, så fremt dette er mulig (Adopsjonsloven § 12). Disse to lovene viser at biologiske bånd er viktige i det norske samfunn. Det blir ansett som viktig å kjenne sin biologiske bakgrunn, og i tillegg er hensynet til barnet viktig. Et adoptert barn har rett til å vite like mye om opprinnelsen sin som foreldrene har. Som Follevåg skriver, anses det som viktig for en persons identitet å vite hvor man kommer fra. Det samme ser vi i debatten om anonym sæddonasjon. Også ved sæddonasjon har barnet fra det er atten år gammelt rett til å vite hvem sædgiver er (Bioteknologiloven § 2-7). Foreldre som har fått barn ved hjelp av sæddonasjon har imidlertid ingen juridisk plikt til å informere barnet om hvordan det har blitt til (Solberg 2003).

Adopsjonsloven av 1986 likestiller adopsjonsbånd med biologiske bånd (Ingvaldsen 1996: 74), noe som vil si at for eksempel arv går til adopterte barn på samme måte som den går til et biologisk barn. Har man både biologiske og adopterte barn er det

ikke tillatt å forskjellsbehandle disse. På samme måten som når det er biologiske søsken, skal arv opp til en viss verdi deles likt mellom adopterte og biologiske barn. Arv ut over et visst beløp står arvelater fritt til å fordele som han vil.

2.4.1 Hvem kan adoptere?

Alle som vil adoptere må aller først bli godkjent for adopsjon i hjemlandet. Jeg vil kort gjennomgå noen av kriteriene man må oppfylle for å bli godkjent for adopsjon i Norge. Disse kriteriene finner man i LOV 1986-02-28 nr 08: Lov om adopsjon (Adopsjonsloven). Det er mulig å bli godkjent som enslig adoptant, men ”det har imidlertid vært ført en restriktiv praksis ut fra den oppfatning at det gir barnet større trygghet å ha to foreldre” (Barne- og familiedepartementet 2009). Det er altså vanskeligere å bli godkjent for adopsjon hvis du er enslig, og ofte blir det i så fall stilt krav om at du skal ha erfaring med barn og spesielt gode muligheter til å ta deg av et barn. Hvis man skal adoptere sammen med noen må man være gift med vedkommende (Adopsjonsloven § 5). Ved innføring av endringer i ekteskapsloven i 2008 betyr dette at homofile par kan adoptere på lik linje med heterofile par (Barne- og familiedepartementet 2009). Dette gjelder imidlertid stort sett bare på papiret ved utenlandsadopsjon, da det er få giverland som godkjenner homofile som adoptivforeldre. Ekteskapets lengde skal helst være minst to år, og krav til lengde på ekteskap ser man også hos giverlandene. I Nepal kreves det for eksempel at man har vært gift i fire år eller mer (Adopsjonsforum 2009). Samboerskap før ekteskapet spiller imidlertid inn, hvis det kan dokumenteres. Oppfyller man disse kriteriene vitner det om stabilitet i forholdet. Hensikten med kravene vil da være å forsøke å sikre barna stabile fremtidige foreldre.

For å adoptere må man ha fylt 25 år, eller ved særskilte grunner kan man være fylt 20 år (Adopsjonsloven § 3). Disse særskilte grunnene gjelder nok ved innenlandsadopsjon, som for eksempel adopsjon av stebarn eller lignende, når adopsjon fra en nærstående anses som viktig for barnet. Det er ingen nedre krav til inntekt, men økonomien må være såpass trygg at det ikke er noen særlig tvil om at

man har råd til å oppdra barn, også tjue år frem i tid. Det samme gjelder krav til helse. Hvis sykdom har en negativ innvirkning på søkerens omsorgsevne i dag eller i fremtiden, kan det hende de ikke blir godkjente for adopsjon. Den øvre aldersgrensen for adopsjon er veiledende. I retningslinjene fra departementet står det at det ikke bør gis godkjenning til søkere som er over 45 år (Barne- og familiedepartementet 2009). Man kan altså i all hovedsak søke om adopsjon hvis man er mellom 25 og 45 år. I Kina, som er et av landene som godtar litt eldre foreldre, kan man være opp til 50 år (Adopsjonsforum 2009). Adoptivsøkere er gjennomgående eldre enn andre foreldre. I tillegg til at prosessen tar lang tid, er det ofte man bruker en del tid på å finne ut at man faktisk ikke kan få barn på egenhånd. I tillegg prøver mange alternative metoder før de søker om adopsjon. Søkere må ha stabil helse og økonomi for å bli godkjent (Barne- og familiedepartementet 2009).

2.5 Kostnader

Kostnadene ved adopsjon betales dels på forhånd og dels underveis. Ved adopsjon kjøper man ikke et barn, men ”Familier som adopterer utenlandske barn er de eneste i Norge som må betale for å bli foreldre.” (Adopsjonsforum 2011d). Adoptivforeldre får en engangsstøtte fra staten, som i 2011 er på 42 560 kroner (Bufetat 2011b). Adoptivforeningene jobber med å knytte støtten til folketrygdens grunnbeløp (G) (Adopsjonsforum 2011d). Grunnbeløpet er fra mai 2011 på 79 216 kroner. Beløpet øker med lønnsstigningen hvert år, så ved å knytte engangsstøtten til grunnbeløpet får denne også en automatisk årlig oppregulering. Utenom støtten fra staten må adoptivforeldre betale kostnadene selv.

Adopsjonsforum operer med et eget grunnbeløp alle må betale. Akkurat hvor mye hver adopsjon vil koste vet man ikke før regnskapet for året er endelig, og antallet adopsjoner er kjent. Forskuddene foreldrene betaler inn dekker forhåpentligvis alle kostnader. Gjør de ikke det, får de nye foreldrene ettersendt regning. Tilsvarende får de tilbakebetalt penger hvis grunnbeløpet viser seg å være for høyt og kostnadene blir

mindre enn antatt. Grunnbeløpet hos Adopsjonsforum i 2010 var på 112 040 kroner (Adopsjonsforum 2011d). Hos Verdens Barn koster en adopsjon 120 000 kroner til sammen (Verdens Barn 2011c). Fra 1. januar 2011 koster en adopsjon hos InorAdopt 142 500 kroner (InorAdopt 2011c). Hos alle adopsjonsforeningene kommer også utgiftene ved henting av barnet i tillegg til det fastsatte beløpet. Dette inkluderer for eksempel flybilletter og hva det koster å oppholde seg i landet, som mat og hotellrom. I tillegg må for eksempel utlegg til det nye barnets pass og reisedokumenter dekkes. Disse utgiftene kan variere fra land til land, blant annet fordi landene har ulike krav til hvor lenge du må oppholde deg der før du kan ta med deg en sønn eller datter hjem. Oppholdet kan vare fra ti dager til tre måneder eller mer (Adopsjonsforum 2009). Pengene man betaler inn går til administrative kostnader, som oversettelse og lønn til de som arbeider med adopsjonen. Ingen av pengene blir betalt for at de som har tatt vare på barnet skal gi det fra seg. Barnet skal ikke være en vare.

Kostnadene ved adopsjon gjør at det er dyrt å adoptere barn. Stabil økonomi er viktig også når man får biologiske barn, men ved adopsjon er man avhengig av å ha mulighet til å utbetale et stort beløp over ganske kort tid.

2.6 Oppsummering

Gjennom dette kapittelet har jeg forsøkt å sette leseren inn i de viktigste områdene ved adopsjon i Norge i dag. Utenlandsadopsjoner foregår gjennom tre godkjente foreninger, Adopsjonsforum, InorAdopt og Verdens Barn. Ingen av foreningene driver arbeid med økonomisk vinning for øyet, og barnets beste og bistandsarbeid i samarbeidslandene er sentrale områder hos alle organisasjonene. Før man sender søknadspapirer til utlandet må man få forhåndssamtykke i Norge. Utredningen før et slikt samtykke blir gjort av kommunen, og det er en del kriterier man må oppfylle. Man må helst være mellom 25 og 45 år, og ha stabil helse og økonomi. Det fokuseres også på at man skal ha et stabilt samliv, og for å adoptere sammen med noen må man være gift med vedkommende. Godkjenningsprosessen kan oppfattes som vanskelig og

meget privat for mange adoptivsøkere, men det er også en konsensus om at det er viktig at man er sikker på at barna får et godt hjem å vokse opp i. Par av samme kjønn har de samme rettighetene som par av motsatt kjønn, men blir per dags dato ikke vurdert for forhåndssamtykke. Ingen av Norges samarbeidsland tildeler barn til homofile par. Adoptivforeldre er de eneste som må betale for å få barn fordi de må betale utgiftene forbundet med adopsjonen. Det neste kapittelet er en innføring i hvordan forholdene er rundt adopsjon i de landene informantene mine har adoptert fra.

3. Om landene

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for hvilke kriterier som må oppfylles for å adoptere fra de forskjellige landene og hvordan situasjonen for adopsjon er der nå. Det er mange flere land man kan adoptere fra, for å holde fokus i oppgaven tar jeg kun for meg de landene som berører informantene mine. Mødrene i datamaterialet har adoptert fra åtte forskjellige land. Noen av disse landene overgir flere barn til adopsjon enn andre, av den grunn vil det være litt varierende hvor nøyaktig og omfattende informasjon det har vært mulig å få tak i. De som vil adoptere vil nok søke etter mer informasjon om landene i utvalgsprosessen. Dette kapittelet skal kun bidra til å sette leseren inn i informantenes livsverden og gi en oversikt over typiske trekk ved adopsjon fra de landene informantene har adoptert barn fra.

3.1 Kina

Kina er det eneste landet alle adoptivforeningene formidler adopsjon fra og er det landet det er adoptert flest barn fra i Norge. Antallet adoptivbarn herfra har imidlertid gått ned på grunn av Kinas høyere krav til søkere. Fire av informantene har adoptert jenter fra Kina, Grete, Berit, Kristin og Cecilie.

Etter Maos død i 1976 ble Kinas utenrikspolitikk mer avslappet som en følge av store politiske endringer. Kommunistpartiet beholdt makten, men landet åpnet seg gradvis mer mot resten av verden og på begynnelsen av 90-tallet åpnet Kina opp for adopsjon til Vesten (Howell 2006: 209, 210). TV-bildene fra Kina viste dårlige forhold på kinesiske barnehjem. Bildene fungerte som insentiv for å adoptere fra Kina fordi mange voksne i Vesten mente de kunne gi barna et bedre liv enn det om ble vist på TV-skjermen. I 2006 ble det adoptert flere enn 8000 barn fra Kina, kun Russland adopterte bort flere enn dette. Den mest kjente grunnen til at det er så mange tilgjengelige barn for adopsjon i Kina er ettbarnspolitikken som ble innført i 1978 for å begrense befolkningsveksten i landet. På grunn av denne reguleringen blir barn

forlatt fordi foreldrene har for mange barn, eller de forlater en jente i håp om at det neste barnet blir en gutt. Det har frem til nå kommet betydelig flere jenter enn gutter fra Kina, noe som skyldes at guttebarn har stått høyere i kurs.

Kina er et patriarkalsk samfunn, og en datter vil av den grunn forsvinne til svigerforeldrene når hun gifter seg med en mann. En sønn sørger for at foreldrene har noen til å ta vare på seg når de blir eldre, og at slekten blir ført videre. Praksisen rundt denne tradisjonen og ettbarnspolitikken har ført til at Kina nå har for mange gutter og menn. Dette kan være grunnen til at tilnærmet halvparten av barna som adopteres fra Kina til Norge i dag er guttebarn, i 2010 kom det 42 gutter og 46 jenter (SSB 2011b). Howell (2006: 212) trekker frem to grunner til at Kina er et populært land å adoptere fra. For det første tillater Kina eldre søkere, mange som vil adoptere har gått gjennom en del år uten å få barn. I tillegg tillater Kina single kvinner å søke om adopsjon.

Denne oppgaven handler om hvorfor norske adoptivforeldre velger som de gjør, men hva mener kinesere er grunnen til at så mange barn blir adoptert fra landet deres? Personalet på kinesiske barnehjem har trukket frem at utlendinger vet at kinesiske barn er hardtarbeidende og intelligente, altså gode elever og studenter, i tillegg har de trukket frem at kinesiske barn er veldig vakre (Howell 2006: 215).

De aller fleste barna fra Kina er hittebarn, det vil si at deres biologiske røtter er ukjente (Adopsjonsforum 2011e). I Kina får de biologiske foreldrene lov til å være anonyme. Ofte er det ikke mulig å finne ut hvem foreldrene er fordi barnet har blitt forlatt i en kurv eller lignende på et sted der foreldrene vil at det skal bli funnet. Av og til ligger det lapp med fødselsdato i kurven, men ingen annen informasjon (Howell 2006: 215). I Norge har adopterte krav på å få opplyst hvem de biologiske foreldre er når de fyller 18 år (Adopsjonsloven § 12), men dette er ikke alltid mulig for de som er adoptert fra Kina.

3.2 Colombia

I 2009 kom det 71 colombianskfødte barn til Norge (SSB 2011b). På intervju tidspunktet ventet Maria på barn fra Colombia.

Adopsjoner fra Colombia blir formidlet av Adopsjonsforum, og Colombia har i alle år vært et av de viktigste samarbeidslandene deres (Adopsjonsforum 2011f). I Colombia matcher myndighetene foreldrene med barn og ser bort fra hvem som har ventet lengst når de ser etter hvilken familie som passer best til barnet. Familier innad i Colombia har også forrang fremfor utenlandske familier. Denne prosessen gjør at saksgangen i Colombia ikke er forutsigbar, og det er vanskelig å vite hvor lenge man må vente på å få tildeling. En annen faktor som kan forlenge ventetiden er at det er en rekke forhold som må innfris før et barn blir frigitt for adopsjon. Myndighetene jobber mye for å finne ut om den aktuelle biologiske familien faktisk kan ta vare på barnet selv. Colombianske myndigheter aksepterer adopsjon til foreldre som har vært skilt tidligere, det er også greit om de har barn fra før. Barna har enten vært i fosterhjem eller i statlig barnehjem før adopsjonen.

Foreldre som har adoptert herfra må sende fire oppfølgingsrapporter til barnets fødeland (Adopsjonsforum 2011f).

3.3 Thailand

Odny har adoptert to barn fra Thailand. Verdens Barn formidler adopsjon fra dette landet. Thailandske myndigheter legger stor vekt på å finne riktig familie til barna de frigir for adopsjon. Barnas identitet er alltid kjent, noe som ikke er en sølvfølge i andre land. Før barna blir adoptert bort er de i gode, men enkle fosterhjem.

Adoptivforeldre med barn fra Thailand er forpliktet til å sende tre oppfølgingsrapporter etter at barnet har kommet hjem til den nye familien, først da er den formelle statusen deres at de er foreldre til barna (Verdens Barn 2011d).

3.4 Peru

Oda har adoptert en fem år gammel jente fra Peru. Det er kun Adopsjonsforum som formidler adopsjon herfra. I 2001 ble det gjennomført 270 internasjonale adopsjoner fra Peru, noe som antakeligvis er lavere enn antall barn som trenger en ny familie og ikke kan få det i eget land. Arbeidet med adopsjoner i Peru kan gå tregt, for det er mye utskifting i myndighetene som forvalter adopsjonen. Peru stiller ingen krav til ekteskapslengde, men foretrekker søkere som har god utdanning (Adopsjonsforum 2011g).

3.5 Nepal

Hilde har adoptert fra Nepal, og Adopsjonsforum formidler adopsjon fra dette landet. De tar ikke inn nye søkere, fordi det er mye usikkerhet rundt internasjonal adopsjon i Nepal. I følge Hilde er det ikke noen kultur for adopsjon i Nepal, og det er politisk uenighet om det er riktig å frigi barn for adopsjon. Adopsjonsforum har søkt om fornyelse av generell godkjenning for adopsjon fra Nepal fra norske myndigheter, men fikk avslag på denne i mars 2010. Det har vært rettet mye internasjonal kritikk mot det nepalske adopsjonssystemet, blant annet fra Haag-sekretariatet (Adopsjonsforum 2011h). Dette henger nok også sammen med et negativt syn på adopsjon i landet.

3.6 Brasil

Kristin har adoptert fra Brasil, derfra er det InorAdopt som formidler adopsjonen. Det er først når myndighetene i Brasil ikke har lyktes i å adoptere barna innenlands at de blir frigitt for adopsjon til utlandet (InorAdopt 2011d). Fordi denne prosessen kan ta tid fører dette til at de brasilianske barna ofte er litt eldre når de blir adoptert til andre land. I 2009 vedtok brasilianske myndigheter en lov som innebærer at barna som blir frigitt for adopsjon skal være maksimum to år på barnehjem først. Dette vil være

positivt for de som ønsker seg unge barn fra Brasil, fordi det mest sannsynlig vil komme flere og yngre barn. Det vil også føre til at de eldre barna ikke blir frigitt for adopsjon, noe som gjør at det blir flere foreldreløse barn i Brasil.

I Brasil opererer de ikke med noe køsystem, men plasserer barna med de foreldrene de synes passer best.

3.7 Sør-Korea

Lene har adoptert fra Sør-Korea, den eneste foreningen som formidler adopsjon derfra er Verdens Barn. Det tas nå ikke inn nye søkere på Sør-Korea fordi landet har varslet adopsjonsstans om få år (Verdens Barn 2011e). Sør-Korea er det landet som har adoptert bort flest barn til Europa og Amerika, mye på grunn av Korea-krigen (Howell 2007: 31). Siden krigen tok slutt er ikke Sør-Korea lenger et u-land og adopsjonsforeningene trodde dette ville føre til at tilgangen til barn derfra ville gå ned. Dette har imidlertid ikke skjedd i så stor grad (Howell 2007: 31), selv om antall adopsjoner har gått ned på grunn av velferdsøkningen (Verdens Barn 2011e). I dette landet er det ikke fattigdom som er hovedgrunnen til at barn blir forlatt av foreldrene sine, det er sosiokulturelle verdier (Howell 2007: 31, Verdens Barn 2011e, Zhang og Lee 2011: 79). Ugifte mødre er en stigmatisert gruppe, og løsningen kvinnene ofte ser seg nødt til å velge er å føde i hemmelighet og så gi barnet til adopsjon rett etterpå. Selv om det er en del barn som frigis for adopsjon, blir det fortsatt sett på som en kilde til ydmykelse og skam å måtte adoptere dem bort til utlandet, og en smertefull påminnelse om landets avhengighet av Vesten (Hubinette i Howell 2007: 31). På den andre siden tar Sør-Korea i mot tidligere adopterte med stor gjestfrihet, og ønsker dem hjertelig velkommen. Howell stiller spørsmålet om hvorfor barn som først er så uønsket plutselig er så velkomne tilbake. Hun mener Sør-Korea vil ha dem tilbake fordi de har koreanske egenskaper, men har blitt lært opp i Vesten, så nå kan de bidra til den industrielle og økonomiske veksten i landet (Howell 2007: 32).

I Sør-Korea blir det foretatt en matching av barn til familie på bakgrunn av søkerens og barnas rapporter (Verdens Barn 2011e). Barna man kan adoptere derfra vil alltid være over fem måneder gamle, fordi koreansk lov angir at man må prøve å finne en adoptivfamilie innad i landet i minst fem måneder før man kan frigi barnet for internasjonal adopsjon.

Lene ønsket seg en jente, og fikk det. Fra Sør-Korea kommer det imidlertid flest gutter, dette fordi de som adopterer innenlands oftest ønsker seg en jente (Verdens Barn 2011e). Dette skyldes fokus på blodsband og arv. Det er fra gammelt av mors plikt å føde en sønn for å føre mannens slekt videre. Mange ser det som problematisk å la en adoptert sønn føre farens familie videre fordi han da ikke deler farens gener og biologiske arv.

Etter at man har kommet til Norge med det adopterte barnet skal det sendes tilbakemelding til Sør-Korea om hvordan det går med barnet etter fire og tolv måneder.

3.8 Vietnam

Ingen av de norske adoptivforeningene formidler adopsjon fra Vietnam.

Adopsjonsforum har tidligere hatt en avtale med Vietnam. Susanne adopterte derfra mens hun bodde der. I anledning et besøk på et barnehjem spurte Susanne om mulighetene til å adoptere et barn. På det barnehjemmet var alle barna i adopsjonsprosessen, men de var positive til at Susanne kunne adoptere. Hun fikk høre om datteren fra noen bekjente som jobbet med adopsjonsformidling, og søkte da om adopsjon i Vietnam. Også der trengtes det helse- og politiattest og alt det man også må ha når man adopterer fra Norge.

4. Metode

Jeg har utført ti intervjuer med adoptivmødre, Oda er intervjuet sammen med mannen sin, Ola. I dette kapittelet følger metodologien jeg har brukt og videre den praktiske utførelsen av prosjektet. Forforståelsene mine og tidligere erfaringer med feltet klargjør jeg her. Til slutt beskriver jeg hvordan intervjuene og metoden har gått. Som Widerberg (2005: 166) påpeker er etikk viktig under hele forskningsprosessen, betraktninger rundt etiske temaer trekker jeg inn der det er relevant i dette kapittelet.

4.1 Metodologisk utgangspunkt

Ofte skiller man mellom en induktiv og en deduktiv tilnærming til forskningen. Induktiv forskning kan kort forklares som forskning basert på empiri, datamaterialet, mens deduktiv forskning baserer seg på teori. I begynnelsen så jeg på mitt eget arbeid som induktivt, selv om jeg alltid har vært bevisst at man ikke kan gå inn i et felt med helt blanke ark. Jeg gikk inn i feltet uten spesifikke teorier om emnet. Allikevel har jeg hatt generelle sosiologiske teorier i bakhodet, og har lest meg opp om forskning på adopsjon generelt. Jeg har revurdert hvilke teorier jeg skal bruke etter å ha sett på datamaterialet, likeledes har jeg sett på datamaterialet gjennom nye briller etter å ha blitt introdusert for nye teorier. Det har foregått en retroduksjon helt fra starten (Ragin og Amoroso 2011). Underveis i arbeidet har dialogen mellom de teoretiske rammene og intervjuene blitt mer tydelig.

Metodologi kan i følge Flyvbjerg (1991: 79) forstås som "the know how of the know why" - hvordan man vet hvorfor. Metodologi er retningslinjer for hvordan man utfører forskningen, og kan beskrives som forbindelsen mellom teori og empiri. Creswell (2007: 19) mener metodologien i kvalitative metoder kan karakteriseres som induktiv. Forskningens prosess er formet av forskerens erfaringer under innsamlingen og tolkingen av data. Charles C. Ragin og Lisa M. Amoroso (2011: kapittel 3) beskriver en prosess de kaller retroduksjon, en tilnærming som er både induktiv og

deduktiv. De argumenterer for at samfunnsforskning involverer en dialog mellom ideer og bevis, der ideene er sosiale teorier og bevisene er datamaterialet. Teori og data samhandler gjennom bilder og analytiske rammer, eller gjennom fremstilling av empirien og egne anvendelser av teori. I denne oppgaven vil rammene hovedsaklig ta form som narrativer. Direkte gjennom to adoptivmødres fortellinger, og mer indirekte gjennom fokus på plot og hovedtrekk i informantenes historier. Selve representasjonen, som er sluttproduktet av forskningen, er resultat av dialogen mellom de analytiske rammene og bildene. Det er denne dialogen som er retroduksjon. Forfatterne mener at man sjeldent har en ren induktiv tilnærming fordi man alltid har noen ideer om feltet man studerer. Likeledes er det vanskelig å utføre rent deduktivt arbeid fordi all forskning bidrar til definisjon av teorier. Enten bidrar man med noe nytt, eller avkrefter deler av en teori. Selv om man finner ut at teorien ikke er relevant for det empiriske materialet betyr ikke det at man ikke har benyttet seg av teorien. Man har bidratt til å avgrense den (Ragin og Amoroso 2011: 50).

Intervjuene jeg har gjennomført blir analysert som fortellinger. Jeg ser etter hvordan informantene konstruerer fortellingen om adopsjonsprosessen, og hvilke grep de benytter seg av for å tilpasse den sin egen livshistorie. En viktig del av fortellinger er plott. Aktørens selvbeskrivelser kan fortolkes som en del av et plott. Plottet er historien slik den henger sammen (Frønes 2001: 93-94). Det skaper en sammenhengende mening. Separate handlinger og fenomen gis mening fordi de ses på som deler av et større plott. Når vi finner plottet henger historien sammen og definerer handlingene i fortellingen. I analysen vil det være et poeng å finne ut hva som er plottet i adoptivmødrenes fortellinger. Slik kan man finne hva de fremhever ved historien, og hvilke grep de bruker for å styrke plottet eller meningen med fortellingen. Det som presenteres som plott i noen av informantenes fortellinger er konstruert av meg basert på hva som fremstår som viktig i intervjuene. Plottet bidrar til å gi mening til og forståelse av informantenes handlinger og historier.

4.2 Semistrukturert intervju

Jeg har gjennomført ti kvalitative intervjuer i tidsrommet november 2009 til september 2010. To av intervjuene er gjort over telefon og har en litt annen struktur enn de andre åtte. Intervjuene har foregått der informantene har ønsket det. Tre av intervjuene har vært hjemme hos adoptivmoren. To av informantene har jeg møtt på kafé og tre har jeg møtt på arbeidsplassen deres. Alle intervjuene er tatt opp med båndopptaker, og hele intervjuet er transkribert i ettertid. Informantene er sikret anonymitet ved at jeg har slettet alle lydopptak, og også sørget for at all lagret tekst er hundre prosent anonymisert.

Graue og Walsh (1998: 116-119) mener man kan unngå en del problemer hvis man velger å notere underveis i intervjuet istedenfor å bruke diktafon. Erfaringene mine med båndopptaker har vært gode. På opptaket fra et av intervjuene som ble gjort på kafé, var det litt støy fra andre gjester og bråk fra kjøkkenet, så mye at det var noe jeg ikke fikk med meg. Heldigvis husket jeg hva som ble sagt også denne korte tidsperioden, slik at jeg fikk med det viktigste i utskriften av intervjuet. Dette hadde blitt et større problem hvis jeg for eksempel hadde hatt en assistent til å transkribere intervjuene for meg. De ni andre opptakene har vært tydelige og lette å transkribere, også opptakene av telefonintervjuene. De ble tatt opp ved at jeg hadde samtalen på høyttaler og opptakeren ved siden av telefonen på bordet.

En båndopptaker kan virke distraherende eller hemmende på en samtale, fordi man er bevisst på at det man sier blir tatt opp på bånd. Dette har ikke vært et uttalt problem for noen av informantene, alle har sagt det er greit med opptak. Samtalene har etter min oppfatning heller ikke vist noen tegn på det motsatte, selv om adopsjon berører personlige og menneskelige forhold og ofte er et følsomt forskningsfelt (Dalen og Sætersdal 1992: 8). Mine forskningsspørsmål er kanskje ikke like sensitive som mange andre spørsmål knyttet til adopsjon som kan være mer problemorienterte (se kapittel 5.6: Tidligere forskning).

Jeg er ute etter å finne informantenes subjektive forståelse av hendelsene og deres begrunnelser for valget. Dette finner jeg under samtaler med mennesker, de vil lettere kunne fortelle sine egne narrativer i en slik setting. Spørsmålene jeg stiller har ikke entydige svar. Under samtalen et kvalitativt intervju utvikler seg til å bli, kan man lettere belyse flere sider av et tema enn ved for eksempel en spørreundersøkelse. Kvalitative metoder passer for en dypere forståelse av et tema fordi fremgangsmåten bidrar til å identifisere viktige fenomener (Ragin og Amoroso 2011: 110). De viktige fenomenene innen temaet valg av adopsjonsland er vanskelige å vite noe om fordi det forelegger lite forskning på temaet. Zhang og Lee (2011), som har intervjuet amerikanske foreldre om valg av adopsjon utenlands eller innenlands, argumenterer for at svar på spørsmål om motivasjon kan være veldig varierende. De har også brukt kvalitative intervjuer for å fange opp kompleksiteten i motivasjonsspørsmålet. For å få noe ut av en spørreundersøkelse burde man vite akkurat hvordan man skal formulere spørsmålene og også hvilke svarkategorier som kan favne mange forskjellige respondenter. Bitten Nordrik (2008: 10) poengterer at man ved en spørreundersøkelse vil finne svar på hva man selv har definert som betydningsfullt på forhånd, ved kvalitative metoder får man muligheten til å inkludere og følge opp hva som har betydning for de intervjuede. Noen kan også oppleve det upersonlige ved et spørreskjema som en sperre (Dalen 2004:16). Adopsjon er et personlig tema og hvis situasjonen der man svarer på spørsmål oppleves som fremmed, er det fare for at man mister det personlige og nære i fortellingene. En kvantitativ spørreundersøkelse kunne kartlagt flere adoptivmødres begrunnelser, men ville vært mer naturlig å gjennomføre etter at kunnskapsstatusen på feltet er mer etablert.

Som mange andre gjør i kvalitativ forskning, har jeg gjennomført semistrukturerte intervjuer. Jeg har hatt en viss styring på hvilken retning samtalen tar, men spørsmålene har vært åpne og ikke fulgt en streng struktur. Intervjuguiden (vedlegg 1) er utviklet etter samtaler med Adopsjonsforum og deres anbefalingsteam, som hjelper adoptivsøkere med valg av land. En del av spørsmålene er foreslått av dem, mens andre spørsmål er resultat av egen nysgjerrighet og litteratur jeg har lest. Intervjuguiden har også forandret seg etter hvert i prosessen. Etter hvert intervju har

jeg supplert guiden med relevante spørsmål som har dukket opp i tillegg til de opprinnelige. Jeg har hatt som mål at intervjuet skal være som en samtale, og fokusere på fortellinger, og brukt intervjuguiden som en hjelp til å se om jeg har fått svar på det jeg lurer på. Intervjuguiden fungerer også som et bidrag til å få samtalen i gang og inn på riktig spor. Selv om det handler om ens egne erfaringer, kan det hjelpe med spørsmål for å komme på hovedpunktene i fortellingen. Temaene som er tatt opp i intervjusituasjonen er ofte temaer informantene har tenkt over fra før. I en adopsjonsprosess blir man tvunget til å reflektere over flere aspekter, spesielt i kontakten med sosialarbeiderne som skal utforme et forhåndssamtykke. De fleste historiene jeg har blitt fortalt er nok velkjente fortellinger for informantene, men når man forteller historien sin utad gjør man den ofte om (Sarup 1996: 18). Adoptivmødrene har antakeligvis endret denne historien i sitt eget hode flere ganger, i følge Sarup kan det også hende at den endres i samtale med andre.

4.3 Forforståelser

All forståelse er bestemt av en slags forforståelse eller forståelseshorisont (Dalen, 2004: 18). Min forståelse av informantenes utsagn er altså preget av forforståelsene mine. I kvalitativ forskning bruker man seg selv som et verktøy og det er umulig for et menneske å legge fra seg tidligere erfaringer og forståelser. Har man interesse for et felt er det umulig å være helt objektiv. Det betyr ikke at man ikke kan forske på noe man synes er interessant fra før, men man må være klar over hvilke tanker man har om temaet på forhånd. Her vil jeg klargjøre mine egne forforståelser og erfaring med feltet adopsjon, slik at leseren bedre kan forstå hva som ligger til grunn for tolkningene mine, det kan også hjelpe leseren til å forstå hvordan analysen er preget av mine erfaringer med feltet.

Mange adopsjonsforskere har adoptert barn selv. At samboeren min er adoptert fra Colombia gjør ikke at jeg er veldig nær adopsjonsfeltet, men er allikevel av betydning. Situasjonen rundt adopsjonen hans er ikke noe jeg har inngående

kjennskap til, men det er et naturlig tema for både oss og familien hans. Foreldrene hans har adoptert to barn fra Colombia, og min samhandling med familien har gitt meg inntrykk av at dette har vært positive opplevelser. Tidligere forskning på adopsjon fokuserer mye på identitet og mestring i skolen og hjemmet, dette er ikke tema for mitt prosjekt. Inntrykket mitt av en samboer som ikke sliter med identiteten, og heller ikke har hatt problemer på skolen, kan ha bidratt til mitt valg om å utelate slike spørsmål i intervjuene.

Jeg har hatt flere venner og bekjente som er adopterte, fra forskjellige land. Det jeg vet om deres adopsjonshistorie er positivt. Hadde jeg hatt nær erfaring med problematiske adopsjoner er det sannsynlig at intervjuguiden ville vært mer problemorientert. Jeg har ikke styrt samtalene i en retning der det har vært mer naturlig for de intervjuede å snakke om ulempene enn fordelene ved adopsjon.

Før jeg begynte med intervjuene trodde jeg mange adoptivforeldre velger land avhengig av hvilke kriterier de fyller og hvor det er kortest ventetid. Jeg hadde et inntrykk av at interessen for landet kom sekundært etter hvor det er mest praktisk å adoptere fra. Praktisk i den betydning at de oppfyller kriteriene og at det er kort ventetid før man får barnet i armene.

Jeg har aldri tenkt på adopsjon som kjøp og salg av barn, men før jeg gikk i gang med prosjektet trodde jeg økonomi spilte mer inn enn det faktisk gjør. Jeg så for meg at det var forskjellige priser på landene, men det viste seg at alle foreningene har en gjennomsnittspris, så foreldrene betaler det samme uansett hvilket land de adopterer fra. God og stabil økonomi er en nødvendighet når man skal adoptere, men det vil i liten grad påvirke hvilket land man adopterer fra. At adopsjonsforeningene velger å ha lik pris uansett hvilket land man velger å adoptere fra er nok en måte å unngå at noen land skal være mer attraktive på grunn av økonomi. Jeg vil tro at den viktigste grunnen for å holde en lik pris er at en slik tankegang bidrar til å redusere snakk om at man kjøper barn ved adopsjon. Ved en lik pris for alle blir det ikke forskjell på hvor mye barna ”koster”. Det er ingen som får betalt for barnet, for pengene går til kostnadsdekning og lønn til ansatte som jobber ved de forskjellige instansene.

4.4 Tilgang til feltet

Forskningsfeltet mitt er det Silverman (2005: 255) kaller et lukket felt med portvakter. Lister over hvem som har adoptert barn kan ikke offentliggjøres og jeg har ikke kunnet kontakte intervjukandidater direkte. Portvaktene i mitt tilfelle er Adopsjonsforum, der moren til samboeren min jobber. Forespørsel om å være med i prosjektet (se vedlegg 2) ble lagt ut på Adopsjonsforums nettsider, der interesserte ble bedt om å kontakte meg. Dette informasjonsskrivet forteller at jeg ønsket å skrive masteroppgave om adoptivforeldres tanker om valg av land samt at jeg var interessert i å snakke med de som har adoptert barn, eller er kommet så langt i prosessen at de har bestemt seg for land, om deres tanker og erfaringer rundt dette. Skrivet ble fjernet da jeg hadde nok informanter. Jeg snakket med alle som kontaktet meg og var interesserte, dette var ti stykker. Etter å ha snakket med alle ti mente jeg at jeg hadde nok datamateriale til å besvare problemstillingen på en adekvat måte. Da hadde jeg nådd et metningspunkt (Thagaard 2003: 56). Det er viktig at antall informanter ikke er så stort at det blir vanskelig å gjøre grundige analyser. Dette må vurderes i tråd med omfanget av prosjektet. Det er trolig at jeg ikke ville fått mye relevant ny informasjon i forhold til omfanget av denne oppgaven ved å snakke med flere. Av den grunn arbeidet jeg ikke for å opprette kontakt med andre informanter. At kontakten ble formidlet av en organisasjon informantene kjenner til, og antakeligvis stoler på kan ha vært en fordel. Kanskje har det skapt en større tiltro til prosjektet mitt fra starten av. To av informantene mine hørte om prosjektet fra en bekjent og viste interesse for å delta. Jeg kontaktet dem etter forespørsel om det. En av disse har satt meg i kontakt med en annen som så har satt meg i kontakt med en tredje, så to informanter er skaffet ved hjelp av snøballmetoden (Thagaard 2003: 54). Seks informanter har kontaktet meg etter å ha lest informasjonsskrivet på Adopsjonsforums nettsider.

All begynnende kontakt har foregått på e-post. Dette har gjort det oversiktlig å vite hvem jeg har kontakt med og hvor jeg er i prosessen med hvem. E-post har allikevel den ulempen at man ikke får svar med en gang. Jeg har til tider måttet vente en stund på svar på e-post, om for eksempel bekreftelse på møtetider. Hadde jeg ringt

informantene og avtalt slikt med en gang hadde jeg sluppet en del av ventetiden. Det tok lang tid før alle intervjuene var gjennomført. Samtidig er det en trygghet i e-post, både for meg og informantene. Det er nok en lavere terskel for å trekke seg fra prosjektet over e-post, men jeg har vært så heldig at ingen av informantene har gjort det.

Jeg har ingen mulighet til å finne ut hvem som ikke har lyst til å delta i undersøkelsen, og hvilke grunner de har for det. Deltakerne har også blitt med på eget initiativ, noe som kan ha bidratt til at det ikke har vært noe frafall under prosessen. På den andre siden kan dette føre til et skjevt utvalg fordi vi må anta at det er forskjellige mennesker som er interessert i å være med på forskning og ikke. En fare ved at informantene er med i studien på eget initiativ er at det kan være en overvekt av adoptivmødre med positive erfaringer blant intervjusubjektene. Man har mest lyst til å snakke om det som er hyggelig med eget liv. På den annen side kan informanten fortelle om noe hun er misfornøyd med, og på den måten bruke forskeren som et talerør slik at situasjonen kan forbedres. Dette behovet er nok ikke like tilstedeværende hos de som er fornøyde med hele prosessen. Slik kan man få informanter som er opptatt av å formidle problemene ved egen situasjon. Hadde tema for intervjuene vært adoptivfamiliens liv i dag ville dette antakeligvis vært enda viktigere å fokusere på hvor fornøyde informantene er med prosessen. Med en problemstilling der man for eksempel vil ha svar på hvor vidt adopsjon er en vellykket måte å få barn på, ville man fått problemer med en overvekt av de med positive erfaringer i datamaterialet. I denne oppgaven tror jeg ikke det har like stor betydning. Det viktigste i denne oppgaven er ønsker og ideer i forkant av selve adopsjonen, om adopsjonen er vellykket er ikke en overordnet problemstilling. Hvor vidt informantene er fornøyde med sin livssituasjon i dag vil allikevel påvirke hvordan de snakker om hva som har skjedd i fortiden. En overvekt av fornøyde informanter vil av den grunn vises i resultatene og føre til at problemer knyttet til valg av land får for lite oppmerksomhet i forhold til hva som er virkeligheten.

Rosenthal og Rosnow har kommet frem til visse trekk som skiller frivillige forsøkspersoner fra andre (Fostervold 2007: 59). Dette gjelder i psykologien, men jeg vil tro det er likheter mellom de som melder seg til psykologiske forsøk og de som blir med på sosiologiske intervjuer. Begge deler handler om bidrag til forskning og å åpne seg opp overfor en fremmed person. Noen av personkarakteristikkene som med høy sannsynlighet er til stede hos frivillige er at de har høyere utdanning, og tilhører høyere sosiale lag av befolkningen. Dette stemmer med dem jeg har snakket med, alle har tatt utdanning utover videregående, og flere er høyt utdannede.

I følge Rosenthal og Rosnow er frivillige generelt mer sosiale enn andre. De har fått en forespørsel om å la seg intervjuer om personlige erfaringer, en sjenert eller lite sosial person vil med mindre sannsynlighet melde seg på noe slikt. Dette kan være positivt, fordi sosiale mennesker har mindre problemer med å snakke om personlige erfaringer. Dette synes jeg har blitt bekreftet under intervjuene, alle informantene mine har vært lette å snakke med og har ikke hatt noen problemer med å dele av seg selv. For en uerfaren forsker, som en student vanligvis er, kan en sosial informant bidra til trygghet i intervjusituasjonen.

Som jeg selv har erfart, er en av tendensene blant dem som melder seg frivillig at det er flere kvinner enn menn. I mitt tilfelle påvirker dette forskningsresultatet ved at jeg ikke kan uttale meg om andre enn adoptivmødre, der mitt egentlige mål var å finne ut noe om adoptivforeldre av begge kjønn.

4.5 Informantene

Jeg hadde som mål å intervjuer par da jeg begynte på dette prosjektet. En av begrunnelsene for det er at mor og far er mer likestilte i adopsjonsprosessen enn ved biologisk svangerskap (Dalen og Sætersdal 1992: 13). Informantene mine som har erfart begge deler, hevder at et biologisk svangerskap er mye mer ensomt enn ”svangerskapet” man opplever ved adopsjon. Ved biologisk graviditet og fødsel er det mor som utfører begge oppgavene, og hun får også hovedansvaret for mat etter

fødselen fordi hun kan amme. Ved adopsjon er det i teorien det samme om mor eller far tar mer ansvar for barnet eller hvem av dem som tar mesteparten av beslutningene. Jeg ville opprinnelig snakke med par fordi adopsjon er en felles prosess, blant annet på grunn av vanskelighetene ved å adoptere alene. Antakeligvis har parene snakket mye sammen om dette i prosessen, og derfor ville kanskje ikke intervjuet være preget av en av partene. Hvis intervjuet hadde handlet om biologisk svangerskap ser jeg for meg at mor hadde vært dominerende i samtalen, og det kunne vært mer fruktbart å intervju mor og far hver for seg, avhengig av hvilken problemstilling datamaterialet skal dekke.

En mann har tatt kontakt og han intervjuet jeg sammen med kona. De fleste mødre ville helst intervjues alene. Det er ikke noe som tyder på at dette er fordi det ville vært vanskelig for dem å snakke åpent med partneren til stede, men heller et ønske om å gjennomføre intervjuet på en mest mulig praktisk måte. Det er det også flere som har sagt rett ut, da slipper begge å ta seg en lang pause fra jobben, eller de slipper å ordne med barnepass. Jeg har valgt å føye meg etter det informantene synes er mest praktisk. De som har tatt kontakt bruker av sin egen tid, derfor mener jeg det er riktig å utføre intervjuene mest mulig på deres premisser.

Susanne er enslig adoptant, ellers har de ni andre adoptert sammen med en mann. Hva adoptivmødrene tenker om hans meninger om adopsjonen har vært et tema under noen av samtalene, men det har ikke vært fokusert noe spesielt på det.

Ved det ene tilfellet der mannen kontaktet meg, intervjuet jeg som sagt både mor og far. Jeg har så vidt snakket med far ved et par av de andre intervjuene, men da har han kommet innom samtalen nå og da. Jeg har ikke utelatt fars uttalelser fra datamaterialet mitt, men de er ikke gjort synlige i presentasjonen av dataene. Hvis far har sagt noe relevant for undersøkelsen har ikke dette blitt ignorert, men tatt med i presentasjonen som hans uttalelse. Allikevel er grunnlaget alt for lite til at jeg kan svare på noen problemstillinger om adoptivfedres forhold til valg av land. Med unntak av en kort prat med Berits eldste datter under Berits intervju, har jeg ikke snakket med noen av

adoptivbarna. Dette var heller ikke noe mål, fordi jeg er interessert i hendelser som tok sted før informantenes barn kom til landet.

4.5.1 Informantene – en kort presentasjon

Mødrene har adoptert fra åtte forskjellige land. Det er Kina, Colombia, Thailand, Peru, Nepal, Brasil, Korea og Vietnam. Foruten Kina, som Grete, Cecilie, Berit og Kristin har adoptert fra, er det ingen av de andre landene som er felles for informantene.

Informantene er mellom 36 og 54 år. Den yngste er Maria, som fortsatt var i adopsjonsprosessen da jeg snakket med henne. Oda er den eldste informanten. Adoptivmødrenes barn er fra to til sytten år gamle. Alle informantene har adoptert jenter, Odny og Hilde som begge har adoptert to barn, har i tillegg adoptert en gutt hver. Odas datter var fem år da hun kom til Norge og er den eneste av barna som var godt over to år ved ankomst. Grete, Oda, Hilde og Lene har biologiske barn i tillegg til de adopterte. Av dem er det kun Hilde som har blitt gravid etter adopsjonen, de andre hadde barn fra før. Utdannelsen blant informantene er høy, og alle har utdanning på høyskole- eller universitetsnivå.

Siden informasjonsskrivet ble lagt ut på en åpen nettside, har alle kunnet melde sin interesse for å være med i prosjektet, ikke bare Adopsjonsforums medlemmer. Derfor har informantene adoptert gjennom Adopsjonsforum, Inoradopt og Verdens Barn. Fem av de intervjuede har adoptert gjennom Adopsjonsforum, tre gjennom Verdens Barn. Kristin har adoptert både fra Verdens Barn og InorAdopt. Susanne, som har adoptert alene, har ikke brukt noen norsk adopsjonsforening i prosessen.

Syv av mødrene er fra Oslo eller i nærheten, og har blitt intervjuet her. Odny er fra en annen by, men vi møttes i forbindelse med et møte hun var på i Oslo-området. Maria og Cecilie er intervjuet over telefon fordi de bor langt unna Oslo, henholdsvis over to og tre hundre kilometer (omtrentlig avstand målt mellom Oslo og nærmeste store by).

4.5.2 Mitt forhold til informantene

I en intervjusituasjon havner intervjueren ofte i en slags maktposisjon, informantens utsagn blir analysert av den personen hun sitter overfor. I mange metodebøker og kapitler om metode blir det skrevet om hvordan man skal skape trygghet i intervjusituasjonen, og sørge for å skape en så lik maktbalanse som mulig. Dette har vært min oppgave under samtalene med de intervjuede. Neumann (2009: 85) intervjuet helsesøstre til sin doktoravhandling. Hun opplevde at informantene hennes tok den rollen hun forventet av seg selv; å skape trygghet i samtalsituasjonen, fordi de var vant med dette fra arbeidet sitt. Jeg har selv erfart at informantene mine har bidratt like mye som meg til å skape trygghet i situasjonen. Da jeg utførte intervjuene var jeg 22 og 23 år. Informantene mine er alle godt voksne mennesker, og det er klart at de har opparbeidet seg en trygghet som jeg ennå ikke har funnet, uansett hvor trygg jeg kan være på meg selv til en 23-åring å være. Før det første intervjuet var jeg nervøs, samtidig som jeg skulle få informanten min til å føle seg trygg. Hun opptrådte på en måte som gjorde at jeg kjapt så på intervjuing som en positiv opplevelse. Hadde jeg gjort en dårlig jobb med de intervjuede ville kanskje ingen av oss følt oss trygge nok til å finne en god tone. Allikevel vil jeg si at det også er informantenes fortjeneste at det har blitt behagelige samtaler å delta i. Forhåpentligvis er mine positive inntrykk av intervjuene delt av informantene.

Neumann berører også det å forske oppover eller bortover (2009: 75). I samfunnsforskning blir det ofte forsket på grupper av mennesker som kan betegnes som lavere ned på den sosiale rangstigen enn det akademikere er. Temaet for forskningen kan være noe som ofte er tabu i samfunnet, som for eksempel mishandling i parforhold. I slike situasjoner kan det skapes et forhold mellom informant og forsker som gir situasjonen et preg av at det blir forsket "nedover". Jeg har på et vis hatt en følelse av å forske oppover. Jeg har mindre erfaring enn informantene mine, mange av dem har samme grad av utdanning som jeg snart er ferdig med, og de kan mye mer detaljer om temaet jeg intervjuer dem om. Jeg har

ikke rukket å få erfaringer med foreldreskap eller familieliv i større grad enn at jeg er datter i en familie selv.

I tekster jeg har lest der adoptivforeldre er informantene, er forskeren selv adoptivforelder og ser på dette som en fordel (Vonheim 2002, Huse 2008 m.fl.). Kanskje er det slik at jeg burde hatt mer kjennskap til feltet, for ”en forsker som ikke kommer nær nok, vil ikke kunne forstå de utforskedes verden” (Album 1996: 240-241). Frønes (2001: 182) viser også til at det er viktig å gripe informantens perspektiv, men det kan oppstå et problem med å tekstliggjøre det skjulte og selvfølgelige om man kun har den intervjuedes perspektiv. Det er selvfølgelig fordeler ved å dele noen av opplevelsene med informantene, som for eksempel Huse (2008) som kan nikke gjenkjennende når informantene hennes snakker om det første bildet av barnet. På den annen side gjør liten direkte erfaring med adopsjon at jeg kan analysere datamaterialet på en mer åpen måte uten å jobbe med å skape avstand til det først. Hadde jeg selv adoptert ville jeg kanskje mer eller mindre bevisst prøvd å få informantenes utsagn til å passe inn i mine egne begrunnelser for valg av land. Nå er jeg såpass åpen til temaet, at jeg vil ta et hvert utsagn, og se på det som ”sant”. Min bakgrunn og mitt ståsted preger tolkningen min, men på en annen måte. Jeg har som sagt et forhold til adopsjon fordi samboeren min er adoptert. Dette har sannsynligvis påvirket min tolkning av mødrenes utsagn om barna sine. Gjennom samboerforholdet mitt vet jeg mest om hvordan en adoptert fra Colombia kan ha det, jeg vet mindre om prosessen før han kom hit. Med dette som begrunnelse er det trolig at jeg har klart å opprettholde en distanse til informantenes fortellinger om adopsjonsprosessen. Det er sannsynlig at jeg har fått mer utfyllende informasjon fra intervjusubjektene mine, fordi de vet at jeg ikke har adoptert barn selv, og derfor forteller de mer detaljert om alle stegene i prosessen. I tillegg er det slik at med en høy grad av nærhet til feltet må man jobbe mer for å skape en distanse til det. Hvis man ikke klarer det, er det fare for at man ikke oppdager og klarer å sette ord på det selvfølgelige (Album 1996: 241). Det er også mulig med for mye personlig nærhet til informantene. Kjenner man den man intervjuer kan det være vanskelig å opprettholde en profesjonell holdning til samtalen, og analysearbeidet kan bli vanskeligere. De to informantene som ble

rekruttert gjennom en bekjent, har jeg møtt tidligere. Det er over ti år siden sist, og jeg har ikke hatt noe nært forhold til dem, så intervjuene har gått bra. Imidlertid har jeg funnet at analysearbeidet med disse to intervjuene har vært vanskeligere enn med de andre. På forhånd forventet jeg at det ikke ville bli noe problem, fordi relasjonen er såpass fjern. Jeg måtte arbeide med å ikke ta mer hensyn til informanten i analysen av disse to intervjuene enn i de øvrige åtte. Hensyn til informanten må man selvfølgelig ta uansett hvem hun er. Dette forplikter man seg til som forsker av etiske grunner. Jeg har imidlertid ikke hatt som mål å analysere intervjuene ut fra informantens perspektiv, men ut fra mitt eget, med teori og erfaring som bakgrunn. Etter å ha brukt en del tid på å legge fra meg nødvendige hensyn til de to jeg kjenner fra før, mener jeg at jeg har klart å behandle deres intervjuer på samme måte som de andre.

4.6 Hvordan gikk intervjuene?

I følge Thagaard (2003: 86) er det viktig med prøveintervjuer uansett hvor mye erfaring man har fra før, slik at man er forberedt på å intervjuer også innenfor dette nye temaet. Det er vanlig at det første intervjuet blir brukt som prøveintervju. Jeg gjennomførte det første intervjuet uten å ha et ordentlig prøveintervju på forhånd, men var forberedt på å anvende det som et prøveintervju hvis det ikke skulle gå bra. Det første intervjuet gikk veldig bra, og det ble ikke nødvendig å utelate det fra datamaterialet. Jeg hadde et lite ”prøveintervju” med samboeren min, som da lot som han hadde adoptert. Å intervjuer noen som later som de har erfaringene jeg er interessert i gjør at situasjonen ikke blir realistisk nok. Å gi seg selv muligheten til å forkaste det første intervjuet hvis det ikke er bra nok, er bedre. Da er man selvfølgelig avhengig av å ha nok informanter. Hva som er nok informanter er en vurderingssak hver forsker må ta en avgjørelse på. Ideelt sett kan en si at man har nok datamateriale når man ikke lenger oppdager noe nytt ved å samle inn mer.

Alt i alt synes jeg intervjuene har gått bra. En kan alltid lure på om en erfaren intervjuer kanskje hadde fått mer ut av de samme informantene og klart å følge opp spørsmål på en annen måte, men ingen begynner med å være fulle av erfaring.

Det var en stor læringsprosess å høre på lydopptaket og lese gjennom transkripsjonene, nesten så mye at jeg skulle ønske jeg kunne gjøre alle intervjuene en gang til. På begynnelsen av noen av intervjuene fortalte jeg at jeg hadde en intervjuguide, men at den kun var ment som en sjekklister for meg selv, og at informanten bare kunne fortelle uten å tenke på om jeg fikk svar på alle spørsmålene underveis. Dette fikk jeg dessverre ikke informert godt nok om i alle samtaler, det hadde imidlertid vært en fordel. I et av intervjuene stopper informanten opp et par ganger, og sier at jeg bare må stille spørsmål, så jeg får med meg alt. Da jeg så fortalte at det var like interessant å følge hennes tankerekker, synes jeg ikke det kom godt nok frem, og jeg så at hun flere ganger kikket ned på intervjuguiden min, som for å sørge for at hun besvarte alle spørsmålene som sto der. Dette kan ha ført til mindre flyt i fortellingene hennes, men samtalen ble ikke særlig påvirket av fokuset på intervjuguiden. Intervjusituasjonen var ikke mer åpenbart preget av intervjuguiden enn samtaler med de andre informantene.

Thagaard (2003: 93) skriver om hvordan de beste intervjuene gjerne oppstår når man klarer å frigjøre seg fra intervjurollen og vise et oppriktig og ekte engasjement. Dette mener jeg selv at jeg har fått til. Den nervøse følelsen før hvert intervju har under samtaler blitt overskygget av at jeg synes informantene har spennende historier å fortelle. Jeg har følt meg trygg i samtale med alle informantene, slik at jeg har klart å konsentrere meg om hva de forteller, og for eksempel ikke tenkt for mye på neste spørsmål og hvordan jeg skal stille det. Forhåpentligvis har engasjementet mitt syntes slik at informantene har oppfattet at jeg har vært oppriktig interessert.

4.6.1 Telefonintervjuer

Sammen med Adopsjonsforum bestemte jeg meg for at jeg også kunne intervju folk over telefon. Hovedgrunnen til det er at da økte sannsynligheten for flere informanter.

Jeg gjennomførte ett personlig intervju før jeg snakket med Maria og Cecilie på telefon. Telefonintervjuer byr på noen problemer. Man får ikke samme kontakten med informantene når man ikke møter dem i virkeligheten. Jeg forventet i tillegg at stillhet og pauser ble sett på som mer pinlige i telefonsamtalene enn når man sitter overfor hverandre, noe som til en viss grad ble bekreftet under intervjuene. En ulempe med telefonintervjuer er at jeg ikke har muligheten til å se annen kommunikasjon enn den jeg hører (Creswell 2007: 133). Disse visuelle tegnene er viktige for å etablere et godt intervjuforhold (Arksey og Knight 1999: 79). Mitt eget kroppsspråk kan være en meget effektiv måte å vise oppriktig engasjement og oppmuntre til videre utdyping av et samtaleemne. I en intervjusituasjon kan det fort hende at informanten må stoppe opp for å tenke seg om, eller ikke forstår spørsmålet helt. Tegn på dette er lettere å lese når man ser personen man snakker med. Hvis jeg ser at informanten viser tegn på at han eller hun ikke skjønner spørsmålet vil jeg prøve å omformulere det. Hvis det ser ut som vedkommende trenger betenkningstid vil jeg vise tålmodighet og vente på svaret. Å vurdere slike situasjoner blir vanskeligere ved telefonintervju. Ulempene ved telefonintervju gjorde at jeg kun har gjennomført to slike, fordi jeg var redd resultatene av dem ikke skulle være fruktbare for forskningen. Det var også muligheter for at jeg måtte forkaste disse intervjuene som datamateriale. Imidlertid har jeg sammen med veileder funnet ut at telefonintervjuene er verdifulle, selv om utfordringene ved samtalene har vært annerledes.

En intervjuguide som fungerer godt i et intervju der du ser samtalepartneren er ikke nødvendigvis den beste intervjuguiden når du skal gjennomføre et telefonintervju. Jeg brukte den samme intervjuguiden til begge typene av intervju, og tilpasset den underveis i samtalen. Skulle jeg gjort dette på nytt ville jeg lagd guiden til telefonintervjuet mer som et spørreskjema, fordi samtalen ikke får den samme flyten som ved personlig intervju, den bærer mer preg av spørsmål og svar. Frey (1989 i Arksey og Knight: 81) finner en konsensus om at telefonintervjuer må bestå av lukkede spørsmål fordi en samtale med åpne spørsmål er vanskeligere over telefon. For å kunne bearbeide spørsmålene til telefonintervjuet godt ville jeg gjennomført de personlige intervjuene først. Akkurat som ved kvantitativ forskning vil det

antakeligvis være av stor nytte å kjenne feltet bedre ved intervju over telefon fordi man da kan stille mer relevante spørsmål. Min erfaring er at det er vanskeligere å stille gode spørsmål når de skal være mer lukkede enn det er å stille gode spørsmål der man forventer et mer utfyllende svar. Under det første telefonintervjuet syntes jeg pausene ble veldig lange, og jeg angret på at jeg ikke hadde listet opp spørsmålene i intervjuguiden på en mer strukturert måte. Da jeg etterpå transkriberte intervjuet oppdaget jeg imidlertid at den stillheten som oppsto hvis jeg måtte lete litt etter neste spørsmål absolutt ikke var så trykkende som jeg oppfattet den under selve intervjuet. At jeg var litt nervøs, og ikke helt vant med situasjonen gjorde nok at jeg var mye mer var for stillhet og pauser, enn det som kanskje var nødvendig. Under det andre intervjuet var jeg mer forberedt på dette og tok små notater til meg selv for å stille bedre oppfølgingsspørsmål. Telefonintervjuene kunne allikevel ha blitt enda bedre hvis jeg hadde tilpasset intervjuguiden bedre til situasjonen. Arksey og Knight (1999: 81) mener man ikke har noen garanti for at informantens fokus er på samtalen under et telefonintervju. Intervjueren vet ikke om personen i andre enden driver med andre ting samtidig. Man kan aldri garantere noe slikt, men jeg er ganske sikker på at Maria og Cecilie var til stede i samtalene de hadde med meg. Bidrag til dette er at vi avtalte tidspunkt for samtalen på forhånd, og at de visste hva det skulle dreie seg om. I tillegg er det de selv som har kontaktet meg for å være med på intervjuet. Er det snakk om typiske spørreundersøkelser som ringer uten forvarsel vil jeg tro risikoen for en uengasjert informant er mye større.

Resultatene av prosjektet mitt er ikke ment å skulle generaliseres til hele populasjonen av adoptivforeldre, det er ikke mulig i en såpass liten oppgave. Det hadde derfor ikke vært noe problem å kun intervju folk i Oslo-området. Telefonsamtalene blir allikevel en verdifull del av datamaterialet. Jeg har fått mye og utfyllende informasjon om både Marias og Cecilies valg og tanker rundt det. Å forkaste telefonintervjuene ville vært å utelate fruktbart materiale fra prosjektet.

4.7 Konkluderende kommentar

Planene med oppgaven har endret seg litt underveis fordi jeg med unntak av en far kun fikk intervjuer med mor. Etter omarbeiding av problemstillingen har det vært fornuftig å gjennomføre studien med fokus på adoptivmødre. Å bruke intervjuene med de to informantene jeg møtte som barn kunne vært problematisk fordi det blir for nært. Fordi jeg har vært bevisst vanskelighetene ved min egen rolle som bekjent av dem, har jeg klart å opprettholde den distansen som er nødvendig. Dermed har analysen av disse intervjuene blitt like forsvarlig som analysen av de andre intervjuene. Min nærhet til adopsjon gjennom samboeren min er bearbeidet og vurdert gjennom hele prosessen, og har slik jeg ser det ikke vært noen ulempe. Det var et bevisst valg å rekruttere informanter til telefonintervju, som det er et bevisst valg å beholde telefonintervjuene i datamaterialet. Fordi de er nøye vurdert av både meg og veileder og til slutt ansett som verdifulle er det ingen grunn til å kutte dem ut.

En gjennomgang av metoden som er brukt i studien bidrar til oppgavens troverdighet fordi andre lettere kan gå meg etter i sømmene og kontrollere arbeidet som er gjort. Det er viktig for leseren å forstå konteksten innsamlingen av data er gjort i fordi denne alltid vil påvirke datamaterialet. Uansett hvor korrekt man utfører et intervju blir ordene sagt i en viss kontekst. Utsagn blir ikke mer eller mindre sanne avhengig av hvilken kontekst dette er, men man må være klar over konteksten når man tolker resultatene (Frønes 2001: 157). Ved å sette leseren inn i hvilken kontekst arbeidet er utført i, har leseren fått et verktøy til å forstå hvorfor jeg har tolket resultatene som jeg har gjort.

5. Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet vil jeg presentere det teoretiske rammeverket for oppgaven, og tidligere forskning om adopsjon. Denne teorien bidrar til å svare på problemstillingen om hvordan mødre konstruerer sine adopsjonshistorier. Noe av forskningen som blir presentert omhandler adopsjon generelt. Kapitlet tar i tillegg for seg forskning som handler om valg adoptivforeldre tar. Presentasjonen av disse bidragene bidrar til å skape en kontekst rundt datamaterialet og hjelper til med å danne grunnlag for arbeidsspørsmål for videre analyse i kapittel 6, 7 og 8.

5.1 Konstruksjoner av biografi

”Den enkelte må kommunisere sine valg og konstruere sine liv og biografier mer aktivt enn før” (Giddens 1991 i Fosslund og Thorsen 2010: 166). Økt individualisering er en del av det moderne samfunnet og i følge Beck (1992 i Fosslund og Thorsen 2010: 60) innebærer begrepet at individene selv skaper og isenesetter sin biografi. Det er ikke nødvendigvis slik at alle valgmulighetene følger med det moderne samfunn. Refleksjoner rundt identitet har antakeligvis vært en viktig del av menneskers liv i all tid. Richard Jenkins (2008: 30-31) påpeker at omfanget av prat om identitet kanskje er større enn tidligere, men mye kan for eksempel skyldes fremvekst av ny teknologi som gjør at det meste i samfunnet blir mer synlig og oftere diskutert enn tidligere. Det trenger ikke å bety at det ikke var viktige temaer før i tiden, ”are we really to believe, for example, that people did not know who they were, or think about it, before the twentieth century?” (Jenkins 2008: 35). Det har antakeligvis alltid vært slik at man selv må legge opp sitt eget livsløp, det har kun vært en endring i hvilke valg man har muligheten til å ta. Hver eneste dag må du ta flere valg, og mange av disse påvirker fortellingen om livet ditt. Kanskje har man dannet et bilde av hvordan livet skal se ut, og tar valg etter hvor godt valgets utfall vil passe inn i bildet. Når vi konstruerer beskrivelsen av livet vi har levd, løfter vi handlingen ut av den faktiske opplevelsen og transformerer den til tekst (Frønes 2001:

87-174). Frønes forklarer hvordan livsløp i dag ofte planlegges som karrierer. Et eksempel er at man planlegger å utdanne seg først, deretter reise og ha litt fri, videre får man seg jobb. Etter å ha fått seg jobb skal man stifte familie og når man har nytt familielivets goder en stund skal man utvikle jobbkarrieren videre. På denne måten planlegger man forløp i sekvenser og posisjonsskifter. Det er sannsynlig at man tar valg etter hvordan utfallet passer inn i bildet av dette livsløpet.

Når man forteller om og husker hva som har vært, plasserer man det narrativt i forhold til hvem man er nå (Freeman 1993: 54). I kvalitative intervjuer snakker man ofte med informantene om noe som skjedde i fortiden. Fortellingene vi får høre, vil naturlig nok ikke være en eksakt gjengivelse av hendelsene, men minnene informanten har om hva som har skjedd. Gjenfortellingen vil være preget av opplevelsene informanten har hatt fra den tid til nå. Erfaringene man har, farger hvordan man ser på fortiden. Når man snakker med noen om noe som har skjedd tidligere, får man ikke det objektive hendelsesforløpet, men fortellerens tolkning av hva som skjedde. Forløpet er den faktiske handlingsrekken, mens fremstillingen av denne handlerekken i nåtid er en fortelling (Frønes 2001). Fortiden er også en viktig ressurs i det man tolker nåtiden og spår hva som vil skje i fremtiden. Individuell fortid er hukommelse og ikke nødvendigvis ”ekte”, men resultat av fortellerens konstruksjoner (Jenkins 2008: 48). Minner og narrativer kan være fjernt fra hva som egentlig skjedde, Freeman (1993: 91) forsvarer dem likevel som ekte og som en kilde til informasjon om identiteten og fortiden vår. Jenkins (2008) mener også hukommelsen har en stor innvirkning på identiteten vår.

Intervjupersonen konstruerer sin egen biografi mens hun forteller, og blir på den måten forfatter av sitt eget liv. Det man forteller om fortiden eksisterer i nåtiden som hukommelse, og kan dermed tolkes på en annen måte når man forteller om det (Frønes 2001). En periode som egentlig var lite viktig da den foregikk, kan bli betydningsfull ved omtolkning i ettertid. Fortellinger om oss selv kan være omskrevet i våre egne tanker flere ganger. I tillegg kan man forandre fortellingen når man deler den med andre. Man følger ofte sosiale konstruksjoner og tilpasser fortellingen til tid

og sted (Sarup 1996:18). Fortellinger har ofte som formål å legitimere handling, den retter seg mot normative begrunnelser (Frønes 2001). Man kan knytte fortellingen opp mot dominerende fortellinger som er knyttet til sentrale områder i samfunnet.

Biografier og livsplaner relateres til de kulturelle fortellingene. Handlingene kan være forankret i de store fortellinger og på den måten påvirker fortellingene handling og forløp i en historie. Det kan være tilfeller der man ikke klarer å relatere sin egen livsplan til noen kulturelle fortellinger. Frønes skriver at dette ofte skjer i perioder med endring i samfunnet, 1970-tallets feminister følt seg ikke hjemme i samfunnets fortelling om kvinnen. Jeg vil tro at mangel på tilhørighet i offentlige fortellinger ikke trenger å være et resultat av store endringer i samfunnet. En kulturell fortelling kan antakeligvis av noen være for snever selv om den passer tidsånden. Et mulig utfall av en slik mangel på tilhørighet til fortellingene kan være at ens personlige fortelling eller biografi mangler et klart plott.

Fortellingen viser en del av informantens identitet, og den er ikke et objekt som står for seg selv og tilbyr det samme uavhengig av mottaker og tidspunkt (Sarup 1996: 25-26). Fortellingen er forankret i konteksten der den blir produsert (Frønes 2001). Gjennom fortellinger skaper man sin egen identitet, i følge Jenkins (2008:5) er identitet en pågående prosess. Historien en forsker analyserer, er altså påvirket av flere ting enn intervjupersonens erfaringer. Hadde intervjuet foregått på et annet tidspunkt kunne fortellingen og analysen blitt en helt annen. Historiene man får høre representerer selvkonstruksjon fordi intervjupersonen selv velger hva hun skal utelate fra fortellingen (Fossland og Thorsen 2010: 63). En tekst vil alltid fokusere på visse deler av virkeligheten og undertrykke andre sider ved den (Frønes 2001). Den som forteller historien skaper mening, årsaker og sammenhenger og handlingen konstrueres med teksten. Frønes mener biografier ikke skapes ved refleksjon over det livet man faktisk har levd, men at de skapes i skjæringsfeltet mellom fortellinger og interesser. Fortellinger er ofte de beste uttrykksmidlene i konstruksjon av egen biografi. Man konstruerer seg selv ved å skape årsaks- og meningssammenhenger i sin selvbiografi. Selvbiografien er en selvrefleksjon som tar form av refleksjon over fortellingen om en selv. I samtalene med meg omskriver informantene sin biografi og

sitt selv. De skriver narrativer, og i følge Sarup (1996: 46) er denne prosessen også en måte å konstruere selvet. Sentralt i denne omskrivningsprosessen er å finne mening i fortiden i lys av nåtiden (Freeman 1993: 224).

5.2 Å skape mening

I følge Freeman (1993) leter vi etter en mening med livet. Denne meningen kan hjelpes frem av et plott. Plottet bidrar til å skape mening, årsaker og motivasjon (Frønes 2001: 87-113). Frønes mener det er ens egen ide om plott som skaper ens motivasjon og intensjoner, andres blikk på fortellingen kan gi andre ideer om plott. På samme måte som når vi leser en bok søker vi etter poenget med historien fordi dette gjør at vi blir interesserte nok til å fortsette å "lese". Freeman (1993: 10) stiller spørsmålet om vi skaper mening for å ha interesse for å leve videre. Han mener at vi ofte finner årsaken til at noe har skjedd først etter at virkningen har funnet sted (1993: 108-109). På den måten konstruerer vi mening og en sammenhengende linje av hendelser i livet vårt. I ettertid tolker vi det ikke som at ting bare skjer uten sammenheng med noe annet. Vi integrerer det i fortellingen om oss selv. I følge Aubert (1985: 54) er ikke mennesket i stand til å bare handle, vi må kunne gi begrunnelser for handlingene våre. Han mener også at vi må kunne motivere handlingene *før* vi utfører dem. I følge Freeman er det slik at tanken bak handlingene våre kan ha vært en annen på det tidspunktet de ble utført. Når vi forteller om handlingen senere, kan man si at vi vektlegger den meningen vi finner i handlingen i dag, ikke den meningen vi så i handlingen da den ble utført. Dette gjøres med omtolkning. I en fortelling representerer plottet en meningsdannende struktur, denne strukturen står veldig klart for fortelleren. I det virkelige liv, om det er mulig med en objektiv forståelse av hendelser, flyter fortellingene i hverandre. Når det er mindre klart hvilken fortelling som gjelder, kompliserer det forståelsen av plottet. Aktøren eller fortelleren har ingen "egentlig" og privilegert forståelse av handlingene sine og motivasjonen bak dem (Frønes 2001). Når man gjenforteller en hendelse kan man

altså plassere den i en fortelling der plottet er klarere enn hva det var da fortellingens forløp faktisk skjedde.

I følge Frønes (2001) gir vi biografien vår mening ved å se den som en rekke avsluttende forløp. Vi ser ikke på livet som en hel historie, vi deler det opp i en rekke sammenvevde episoder. Intensjoner, formål og strategi krever ideen om forløp og avslutning. Dette forstår jeg som at hvis vi ikke ser noen avslutning av handlingen vil du ikke planlegge den. Uten ideen om at noe skal avsluttes har man ofte ikke intensjoner om å starte på det. Strategi blir gjerne lagt med mål om å komme best ut av det til slutt. Plottet illustrerer at mening ikke bygger på enkelte hendelser, men på en fortolkning av kjeder av hendelser. Vi finner ikke meningen med livet gjennom én hendelse, men gjennom å kjede denne hendelsen sammen med andre hendelser. Det er fortellingene og en narrativ struktur som gir mening til handlingene. Gjennom fortellinger og grepene vi bruker for å konstruere fortellingen, ser vi mening i handlingene vi utfører. Plottet er ideen om hvordan ting henger sammen. Plottet og fortellingene de hører hjemme i står sentralt i beskrivelsene våre av verden, og av den grunn styrer de konstruksjon av mening i hverdagen.

5.3 Tilfeldigheter og skjebne

Tilfeldigheter er en del av sosiale forklaringer. Det er ikke alt som er kalkulert og gjennomtenkt. Vilhelm Aubert (1985: 76) mener at det tilfeldige av og til beviser for oss at det finnes en ytre verden fordi det bekrefter at verden går sine egne veier uavhengig av vår bevissthet. Om vi har kunnskap om at planetene går i baner kan vi også stille oss spørsmålet om dette er noe annet enn kun et bilde vitenskapen har laget. Skjer det noe vi ikke kan forklare må det eksistere i virkeligheten. Dette tolker jeg dit hen at vår oppfatning er at hvis vi ikke kan forklare noe betyr det også at vi ikke hadde hatt fantasi til å dikte det opp på egen hånd.

Skjebnen vektlegges i noen av adoptivmødrenes fortellinger. Dette kan være en måte å legitimere tilfeldighetene på. Aubert (1985:57) viser til et eksempel om å lete etter

vann med en ønskepinne. Han mener troen på denne metoden legitimerer at letingen blir gjort på måfå, selv om det er rasjonelt å velge helt tilfeldig hvor man skal bore etter vann. Kanskje adoptivmødrene vektlegger skjebnen for å ”dekke over” at valget egentlig var helt tilfeldig. Man kan si at de tillegger hendelsen en overordnet mening, som de kanskje ikke klarer å finne ved å søke etter rasjonelle grunner. Ofte kan det være klokest å la tilfeldighetene råde hvis man ikke har nok empirisk kunnskap om et emne (Aubert 1985: 55). Skjebnetenkning og tilfeldigheter gjør det mulig å fatte avgjørelser når den empiriske uvissheten er alt for stor. Skjebnen skaper grunner, argumenter og avgjørelsesprinsipper for handlinger som mangler god empirisk motivering forankret i nyttehensyn. Det er vanskelig å ha tilstrekkelig informasjon om de landene man kan velge å adoptere fra. Informasjonen som ligger ute på nettet er begrenset, og relativt lik for mange land. I tillegg er det slik at den ”empirien” man kan vise til gjerne kommer fra bekjente som selv har adoptert. De kan kun si noe om hvordan det er å adoptere fra de landene de selv har adoptert fra, men kan ikke fortelle hvordan det er sammenlignet med andre land. Har adopsjonen vært vellykket er det muligheter for at man favoriserer det man selv har valgt. Når en hendelse skyldes tilfeldigheter, fører vi begivenheten inn i en verden av orden, mening og moralske verdier fra en verden som er preget av kaos (Aubert 1985: 10). Vi trenger å ha kontroll, av den grunn begrunner vi hendelsen med noe annet enn tilfeldigheter.

5.4 Eufemisering

Eufemisering kan sies å være en forskjønnende prosess. I følge Bourdieu (1996) er gavebytte en handling som er preget av eufemisering. Når vi gir eller får gaver fokuserer vi ikke på alle aspektene ved gavebyttet. Gavebyttet eufemiseres i våre beskrivelser av det, slik at det blir en symbolsk gest og ikke kun et tvunget bytte av gjenstander med samme verdi. Når vi eufemiserer gavebyttet i beskrivelsene våre, forvandler og forskjønner vi handlingen (Frønes 2001: 78-79). Vi plasserer handlingen på et nivå preget av symbolikk og underspiller det økonomiske nivået. Ingen av nivåene er løgn eller sannhet, men de opererer sammen som et dobbelt

budskap. Å tydeliggjøre sannheten vil føre til en ødeleggende forvandling av fenomenet. Logikken i det som tydeliggjøres hviler på et tabu mot å gjøres tydelig. Bourdieu viser biskoper og kirken som et annet eksempel på felt som er preget av eufemisering. Dette er bakgrunnen for uttrykket biskopens latter. Biskopen er en lønsmottaker som veldig mange andre. Allikevel blir han ikke sett på som en ansatt, men en hellig person valgt av Gud. I kirken er det ofte kirketjenere som utfører oppgaver for liten eller ingen lønn i det hele tatt. På grunn av eufemisering ser vi ikke på biskopen som en arbeidstaker og kirketjenere anses ikke for å være underbetalt eller utnyttet arbeidskraft. Man eufemiserer det inn i en kontekst der det hellige blir sentralt, ikke det økonomiske. I følge Bourdieu er biskopers reaksjon på økonomiske spørsmål å le, fordi de i høy grad mener at arbeid i forbindelse med kirken er hellig arbeid og ikke lønnsarbeid. Biskopen fortrenger at han er homo economicus. Relasjonen arbeidstaker - arbeidsgiver forskjønnes og dekkes over av den religiøse relasjonen. I følge Bourdieu er det slik at denne formen for dobbelt bevissthet er felles for alle aktører som deltar i det økonomiske universet og samtidig i et anti-økonomisk univers. Veldedige organisasjoner kan illustrere hvordan man kan høre hjemme i begge universene. Det anti-økonomiske fordi det blir fokusert på at pengene går til dem som trenger det mest, det økonomiske universet fordi organisasjonen ikke ville overlevd uten å lønne de som jobber der. Utgifter som går til lønn og administrasjon er ikke fokuset til slike foreninger utad. En ideell forening ønsker heller å skape et bilde der det gis inntrykk av at hver krone man donerer går direkte til for eksempel bistandsarbeid. Man kan argumentere for at adopsjon er et slikt felt, det befinner seg både i et økonomisk univers, men også et sterkt anti-økonomisk. Man kjøper ikke barna man adopterer, men allikevel er penger en sentral del av bildet. Det er dyrt å adoptere utenlandske barn til Norge i dag.

Bourdieu vektlegger økonomi i sin forklaring av eufemisering, Frønes (2001: 77) viser hvordan eufemisering foregår i fortellinger og sosiale relasjoner i tillegg. Ofte er det en prosess der man flytter relasjonen fra en sfære av nytte til et felt preget av inderlighet. Et ekteskap blir i dag som oftest ikke sett på som et steg på veien til å bringe våre gener videre, det oppfattes i vår kultur som et resultat av en stormende og

lidenskapelig forelskelse. I andre kulturer kan det oppfattes på andre måter. Det er heller ikke veldig lenge siden ekteskap ble oppfattet på andre måter i Norge. Å få barn ved adopsjon er også en hendelse som kan forskjønnes ved at man trekker det ut av en kontekst som handler om sorg ved å ikke få egne barn og inn i en kontekst der det fokuseres på en spennende ventetid på barnet og at adopsjon er noe man lenge har ønsket. Begge kontekstene er like sanne, men ved eufemisering blir den første versjonen underspilt.

5.5 Biologisk determinisme

Rothman (2006) mener vi lever i en æra preget av biologisk determinisme, det vil si at vi vektlegger genene når vi begrunner hvordan mennesker er. Denne determinismen er bygget på en genetisk ideologi, ikke genetisk vitenskap. Hadde man sett til vitenskapen kunne den avkreftet noen av tankene den genetiske ideologien fører til. Man kan se på det å adoptere som en risiko fordi man ikke aner hvilke gener man bringer inn i familien. Ved biologisk familiedannelse kjenner man det genetiske opphavet. I følge Rothman ville en genetiker avvist dette. Selv om man kjenner opphavet til et barn, vil man aldri vite hvilke gener som blir overført til barnet. Det kan også plutselig dukke opp genetiske sykdommer man ikke visste om fra før. Biologisk ideologi kan skape en frihetsfølelse for adoptivforeldre fordi det fratrar dem muligheten og risikoen ved å videreføre dårlige gener. Er det slik at mennesker er biologisk determinerte er det begrenset hvor mye ansvar en adoptivforelder har i utviklingen hos adoptivbarnet. På den annen side gjør fokuset på gener at et biologisk barn er et kjent barn, mens det som ikke er biologisk for alltid vil være ukjent og fremmed. Om Rothman har rett, vil en slik biologisk tankegang antakeligvis prege adoptivmødrenes fortellinger.

Rothmans teori om biologisk determinisme henger sammen med Follevågs (2006) begrep biologosentrisme. Begge mener at biologi og gener har veldig stor betydning i samfunnet vårt. Argumentene for å avskaffe anonym sæddonasjon viser også slike

tendenser. Barn som blir født ved hjelp av donert sæd har som sagt rett til å vite hvem sæddonoren er fra det er atten år gammelt. Genetisk ideologi og det at det er viktig å kjenne sine røtter preger argumentasjonen mot anonym sæddonasjon. Solberg skriver om hvordan en stortingsmelding fra begynnelsen av 2000-tallet (St. meld. nr. 14 i Solberg 2003) slår fast at alle barn har rett til å kjenne sitt biologiske opphav. Videre påpeker han at Stortingsflertallet mener det er viktig å kjenne sæddonoren man stammer fra av medisinske grunner (Innstilling i Solberg 2003). Kjenner man genene sine kan man finne ut om man er utsatt for arvelige sykdommer. Når det gjelder adopsjon mener Føllevåg at man ikke nødvendigvis blir et helt menneske av å kjenne sine røtter, man kan argumentere på samme måten når det gjelder sæddonasjon. Sarup (1996) viser til at det er positivt å kjenne sine røtter. FNs konvensjon om barnets rettigheter fastslår også at et barn, så langt det er mulig, har rett til å kjenne sine foreldre og også få omsorg fra dem (Barnekonvensjonen, artikkel 7). Disse eksemplene viser at biologisk arv og tilhørighet står sterkt i samfunnet vårt.

5.6 Litteratur om adopsjon og tidligere forskning

Selv om adopsjon er en vanlig praksis i verden i dag, har sosiologer forsket lite på temaet (Fisher 2003). I sosiologiske tekster som omhandler familieliv generelt er det også viet lite plass til adoptivfamilier. Det lille som blir skrevet er ofte negativt. Man hører for eksempel om adopsjon i sammenheng med tilknytningsvansker og problemer i skolen. I følge Fisher (2003: 336) er det sjeldent de negative generaliseringene finner støtte i empiriske data. Adopsjon blir relativt ofte fremstilt som å ta en høy risiko, noe som også preger fremstillingen i media. Adam Pertman (2006) tar for seg amerikansk mediedekning av adopsjonsfeltet og mener det er for mye fokus på det negative. Dekningen av adopsjon har blitt bedre og mer nyansert, allikevel er medieomtalen fremdeles for lite nyansert og danner et bilde adoptivfamilier ikke er tjent med. Med så mye fokus på det negative blir det vanskeligere for adoptivfamilier å få aksept i samfunnet. I tillegg kan det påvirke hvordan familiene ser på seg selv. I norske medier kan det synes som hovedfokuset er

på godkjenningsprosessen, for eksempel saker om par som ikke har fått forhåndssamtykke. Et eksempel på en bok som omhandler problemene knyttet til adopsjon er ”De bedste hensigter” skrevet av Cheri Register (2010). Register er selv adoptivmor, men er allikevel bekymret over internasjonal adopsjons popularitet. Hun mener barnløses ønske om barn styrer tilbud og etterspørsel, og at det heller burde fokuseres på å hjelpe barna i det landet de er født (2010: 23). Slike fremstillinger går på akkord med utsagn om at barna uansett har det bedre i Norge enn de ville hatt i opprinnelseslandet. Ofte snakkes det om at ingen må godkjenne deg før du får biologiske barn. Fanny Duckert og Fransisco Pons (2010) skriver i en kronikk i Aftenposten at de norske adopsjonslovene er rigide og uforståelige. De viser til at myndighetenes holdning til adopsjon er en annen enn ved assistert befruktning. Når man ønsker å adoptere må man gjennom en sertifisering, ingen krever dette ved assistert befruktning.

I utgangspunktet er det ønskelig at barn vokser opp hos sine biologiske foreldre. Men for barn i nød hersker det ingen tvil om at adopsjon er den beste løsningen, både for barn født i og utenfor Norge.

Mari Trommald, direktør i barne- ungdoms- og familiedirektoratet mener det ikke er en høy terskel for å bli godkjent for adopsjon, over 90 prosent av søkerne blir godkjent (Trommald 2011). I følge Register burde det ikke være lett å adoptere. Det kan ofte være mer krevende med utenlandsadopterte barn enn barn som er fra samme land som en selv. Dette mener blant annet noen adopsjonsekspertter, for eksempel psykolog David Kirschner, som mener det finnes et ”adoptert barn-syndrom”. Noen av sidene ved et slikt syndrom skal være lyving, dårlige akademiske resultater og mangel på impuls kontroll (Kirschner og Nagel 1988, Lifton 1986 i Fisher 2003: 345). Slik forskning er et eksempel på at omtale av adopsjon ofte har et negativt fokus. Fisher mener få slike utgivelser henter bevis fra empirisk forskning.

5.7 Om begrunnelser

Selv om valg av land er et relativt uutviklet forskningsområde finnes det noe forskning som kan relateres til temaet. Nedenfor vil jeg gjennomgå litteratur som tar for seg temaer som mer direkte knytter seg til min problemstilling.

5.7.1 Etnisitet

Hollingsworth og Ruffin (2002) har skrevet en artikkel om hvorfor så mange amerikanske familier adopterer internasjonalt. Datamaterialet deres består av statistiske data og empirisk og teoretisk litteratur. Konklusjonen deres er at økning i internasjonal adopsjon kan bli forklart med et sosialt bytteperspektiv. I følge sosial bytteteori skaper og opprettholder mennesker forhold så lenge de er til nytte for dem (Ries 1994 i Hollingsworth og Ruffin 2002: 83). Det vil si at adoptivforeldrene vurderer nytten som større enn kostnadene ved utenlandsadopsjon. Fordelene og dermed nytten for foreldre ved å adoptere internasjonalt blir blant annet forbundet med en større sjanse for å få små barn. 47 prosent av utenlandskadopterte barn i 1998 var under et år gamle (U.S. Immigration and Naturalization Service, 1998 i Hollingsworth og Ruffin 2002: 85). Av amerikanske barn tilgjengelige for adopsjon var det kun 2 prosent som var på samme alder (U.S. Department of Health and Human Services, 1999 i Hollingsworth og Ruffin 2002: 86). Lukket adopsjon, i motsetning til åpen, blir også sett på som en fordel. Åpen adopsjon vil i denne sammenheng si at de biologiske foreldrene har kontakt med barnet etter at adopsjonen er fullført. Det blir mindre og mindre vanlig med lukket adopsjon ved innenlandsadopsjon i USA. Økningen av adopterte barn fra Øst-Europa til USA mener Hollingsworth og Ruffin kan være et tegn på at foreldrene vil ha barn som ligner dem selv i utseende. Riley (1997 i Hollingsworth og Ruffin 2002: 89) vier også oppmerksomhet til økningen av barn fra Øst-Europa. Det blir særlig interessant når man ser at adopterte barn fra Afrika i 1997 utgjør kun 1 prosent av de adopterte, mens barn fra Russland utgjør 39 prosent. På den andre siden mener forfatterne at økningen av adopterte østeuropeiske barn kan skyldes at det blir frigjort flere barn til adopsjon i

Russland. Kortere ventetid for å adoptere utenlandske barn blir også sett på som en fordel. Ulempene er at utenlandsadopsjon innebærer høyere økonomiske kostnader og større risiko for å få barn med skader.

Yuanting Zhang og Gary R. Lee (2011) har intervjuet amerikanske adoptivforeldre om hvorfor de foretrekker å adoptere utenlandskfødte barn fremfor minoritetsbarn født i USA. Minoritetsbarn født i USA vil si barn som ikke er hvite. De viser til Kemp og Bodonyi (2000) som finner at de amerikanerne som har adoptert barn av en annen rase enn dem selv favoriserer barn som ikke er sorte¹. Det er mindre enn en av ti amerikanske kvinner som adopterer barn av en annen rase, og gjør de det er det fem ganger så sannsynlig at de adopterer for eksempel en asiat fremfor en sort (U.S. Government Accountability Office 2007 i Zhang og Lee 2011: 76). Rothman (2006: 25) mener vi danner bilder av stereotypiske raser bygget på en genetisk tankegang. En av disse stereotypiene er at asiater er smarte, dette påvirker de som vurderer å adoptere fra Asia og også samfunnets syn på de asiatisk adopterte som allerede er i landet.

Kvinner foretrekker å adoptere jenter (U.S. Census Bureau 2003 i Zhang og Lee 2011:79), og de fleste barna som frigis for adopsjon utenfor USA er jenter. Kjønn hadde imidlertid lite å si for informantene i Zhang og Lees studie. Zhang og Lee referer til Hollingsworth og Ruffins teori om at åpen adopsjon hindrer adoptivsøkere i å søke adopsjon innenlands. Dana, en av Zhang og Lees informanter begrunner valget å adoptere utenlands med at det da er mindre sjanse for at moren kommer og vil ha barnet tilbake. Et annet par de snakket med sier også at de valgte Russland fordi de ville slippe ”disturbances” fra de biologiske foreldrene. En av informantene er fra Ohio og er ikke bekymret for de biologiske foreldrene, hun og mannen har adoptert i hjemstaten. I Ohio kan ikke de biologiske foreldrene angre adopsjonen. Det er ikke nødvendigvis slik i andre stater heller. For de andre foreldrene er det slik at

¹ Etter dialog med SOS rasisme om hva som er korrekt ordbruk på norsk, vil jeg bruke ordet sort der det i engelske tekster står black.

muligheten for de biologiske foreldrene til å få tilbake barnet er oppfattet som større enn den i virkeligheten er. I Norge kan dette kanskje overføres til det å være fosterfamilie for et norsk barn. Bekymringer for biologiske foreldre som har rett til å få tilbake fosterbarnet kan prege de som vurderer å bli fosterforeldre. Zhang og Lee finner også at noen av informantene ikke liker praksisen rundt innenlandsadopsjon, der man kan skrive brev til den gravide kvinnen, slik at hun selv kan velge hvem hun vil adoptere bort barnet til. Denne praksisen kjenner vi fra amerikanske filmer og TV-serier, eksempler er filmen Juno og TV-serien Friends.

I følge Zhang og Lee (2011: 87) ønsker de fleste par å adoptere babyer, spesielt de parene som skal adoptere sitt første barn. Det adopteres flere små barn fra utlandet enn ved innenlandsadopsjon. Preferansene for å adoptere små barn kan komme av et ønske om å oppleve alle stadiene av barndommen, eller et ønske om at barnet har så lite "bagasje" som mulig. Noen av de intervjuede parene ville ikke adoptere innenlands på grunn av faren for rusrelaterte sykdommer.

Kristin Vonheim har intervjuet foreldre som har adoptert fra Kina i forbindelse med sin hovedoppgave i spesialpedagogikk *"Det er jo annerledes..." om foreldrerolle og foreldrekompentanse i familier med utenlandsadopterte barn* (2002). Hun skriver litt om valg av land (Vonheim 2002: 66-67). En del av hennes informanter ønsket Kina på grunn av landets krav til alder på foreldrene. Her er den øvre aldersgrensen høyere enn i en del andre land. I Kina er det også flere unge jentebarn som er tilgjengelige for adopsjon, og flere informanter valgte Kina nettopp fordi de ville ha en jentebaby.

Flere av Vonheims informanter var opptatt av kinesisk kultur fra før, og mange hadde vært det fra skolealder (Vonheim 2002: 66-75). Hun fant også at noen foreldre opererer med en slags rangordning på innvandrers grupper status. Flere av foreldrene mente det ga høyere status å være fra Østen enn andre asiatiske eller afrikanske land, og noen tenkte det var lettere å vokse opp i Norge med et kinesisk utseende. Dette er kanskje fordi nordmenn er vant til å se adopterte barn fra Østen.

Sara Dorow (2006: 35-64) har også intervjuet foreldre med adoptivbarn fra Kina. Flere av hennes informanter var interessert i kinesisk kultur før de adopterte. Noen så på den interessen som en fordel når de først adopterte fra Kina, andre mente at man ikke burde adoptere fra landet hvis man ikke har en genuin interesse for det. China Center of Adoption Affairs (CCAA) har lenge ønsket at blivende foreldre skriftlig forsikrer om at de kommer til å lære de adopterte barna om kinesisk kultur. En av de viktigste grunnene foreldrene oppgir for å ha adoptert fra Kina er at de sørger for et godt liv for barn fra den tredje verden. Adoptivsøkere har nok blitt påvirket av mediedekningen fra Kina i amerikanske medier på midten av 1990-tallet. Flere grunner som blir oppgitt er at det er en effektiv prosess i Kina, man får små barn og de biologiske mødrene er pålitelige. Pålitelighet handler nok om at man skal slippe å være nervøs for en mor som krever barnet tilbake, den samme redselen Zhang og Lee beskriver i sin studie.

Selv om mange har valgt Kina for å slippe at den biologiske moren involverer seg, savner noen informasjonen kjennskapet til biologisk mor hadde ført med seg (Dorow 2006: 167). Å vite noe om hvordan adoptivbarnet har hatt det i fødelandet kan få foreldrene til å føle seg litt nærmere sønnen eller datteren. Når adoptivforeldre ikke vet noe om barnas bakgrunn forsøker de ofte å dikte opp sin egen historie om hvordan barna deres har hatt det før adopsjonen. I følge Dorow er det spesielt adoptivmødre som konstruerer historier om barnas røtter og relaterer det til oppførselen deres i dag.

Noen av Dorows informanter er sosialarbeidere. En av disse forteller om adoptivsøkere som ikke vil ha afroamerikanske barn. "And what I end up saying is yeah, in this country there is definitely a hierarchy, and the darker color your skin, the more prejudice there is..." (sosialarbeider sitert i Dorow 2006: 46). Dorow erfarer at "ekte" rase og rasisme ofte er reservert sorte mennesker, ikke asiater. Foreldrene vektlegger at de tenker på barnets beste i denne avgjørelsen. Det handler om andre menneskers holdninger til hudfarge, ikke deres egen. Kinesiske barn blir sett på som verken sorte eller hvite, og har dermed ingen problemer med å passe inn samtidig som de er interessante fordi det er tydelig at de er litt annerledes enn majoriteten av

befolkningen der de bor. Riley (1997 i Hollingsworth og Ruffin 2002: 89) skriver også at asiatiske barn kan bli sett på som eksotiske. Riley påpeker at dette tyder på at det kan finnes et hierarki relatert til karakteristikk ved barn av forskjellig rase og etnisitet. Karakteristikk ved noen raser virker mer ønskelige enn andre.

5.7.2 Barn med spesielle behov

Barn med spesielle behov som er tilgjengelige for adopsjon i Amerika er gjerne barn som ikke er unge, friske og hvite. Feigelman og Silverman (1983: 25) definerer barn som er "hard-to-place" som asiatiske, sorte, utviklingshemmede, barn med alvorlige fysiske lidelser og barn som er over åtte år gamle. Burge og Jamieson (2009: 567) lister opp kategoriene utviklingshemmet, eldre enn en spesifikk alder, som typisk er fem år, barn som er av synlig minoritet og barn som er medlem av en søskengruppe som må bli plassert i samme adoptivhjem. Feigelman og Silverman (1983: 25-26) intervjuet adoptivforeldre i 1975 og 1981. Informantene ble spurt om viljen til å adoptere barn som var "hard-to-place". Svarene de fikk ligner på Dorow sine resultater. 83 prosent av utvalget kunne lett ha adoptert et barn fra Asia, mens bare 25 prosent like lett kunne adoptert sorte barn eller eldre barn. De minst ønskede gruppene var de tilbakestående og handikappede. Andelen foreldre som kunne tenke seg å adoptere sorte barn hadde nok vært større hadde undersøkelsen vært gjennomført i dag. Feigelman og Silverman viser til en undersøkelse gjort i 1960 av David Fanshel som viser at respondentene var mindre villige til å adoptere sorte enn handikappede barn. Feigelman og Silverman mener dette viser en økende toleranse i det amerikanske samfunnet.

Philip Burge og Margaret Jamieson (2009) har skrevet en artikkel om beslutningsprosessen adoptivforeldre går gjennom før adopsjonen. Hovedvekten deres er på barn med utviklingshemming. Studien deres er gjennomført i Canada. En av deres femten informanter står på liste for utenlandsadopsjon samtidig, men alle informantene har valgt offentlig innenlands adopsjon. Mange tok dette valget fordi de anså det som positivt å hjelpe et canadisk barn som trengte det. Videre var det flere

som ville unngå en negativ følelse av å være med på babyhandel. En av informantene forteller: "The reason why we didn't go international ... It felt like we would be buying a baby." (informant sitert i Burge og Jamieson 2009: 578). At det føles som en handel skyldes nok at kostnadene er høyere. Det kan også hende at folk forbinder adopsjon med for eksempel slavehandel eller trafficking. Utnyttelse av mennesker på denne måten er trolig ikke så utbredt innad i Canada. Økonomisk var det også flere som så at det ville lønne seg å adoptere gjennom det offentlige innad i Canada. Ved å bruke mindre penger på selve adopsjonen klarer de seg bedre økonomisk også etter at adopsjonen er gjennomført. Den informanten som har valgt å se på utenlandsadopsjon samtidig som innenlandsadopsjon har en oppfatning av at denne prosessen er kjappere, og at sannsynligheten for at man får et lite, friskt barn er større.

Adoptivsøkere i Canada fyller ut et skjema der de krysser av for hvilke karakteristikk de vil ha på barna. På dette skjemaet kan de for eksempel krysse av for at de vil ha et handikappet barn eller en jente. En av Burge og Jamiesons informanter krysset av for at det var greit med et barn med spesielle behov fordi hun på den måten tror hun kan få et barn fortere. De karakteristikkene som oftest ikke var ønsket var typer av utviklingshemming eller eldre barn. En av informantene hadde kun lyst til å adoptere et barn med spesielle behov. En av de andre intervjuede forteller at hvis hun hadde vært tidlig i trettiårene eller yngre kunne hun vurdert å adoptere et barn med spesielle behov, men i en alder av 39 vil hun ikke det. En annen begrunner det med at de har en sønn fra før, og et friskt barn vil passe bedre inn i familien. Det er flere som er opptatt av at adoptivbarnet skal passe inn i familien. En tredje er mye på sykehuset på grunn av egen sykdom og uttrykker at han ikke ønsker å tilbringe mer tid der. Av forskjellige grunner er det noen informanter som ikke vil adoptere barn av en annen kultur, etnisitet eller rase. En informant hadde villet at barnet skulle lære om sin egen kultur, og føler at mulighetene for det er for små der de bor.

Deltakere som har jobbet i helsesektoren vektlegger erfaringer derfra når de begrunner hvorfor de ikke vil ha barn med en spesiell type lidelse. Et eksempel er en

kvinne som vet mye om føtalt alkoholsyndrom og vet at det antakeligvis ville blitt for vanskelig å oppdra et barn med en slik lidelse. Føtalt alkoholsyndrom er skader på barnet som skyldes at biologisk mor drikker alkohol under svangerskapet.

Lærevansker, sen utvikling og språkproblemer er noen symptomer på føtalt alkoholsyndrom, samt at det er en risiko for at barnet kan bli mentalt tilbakestående med betydelig hjerneskade (Norsk helseinformatikk 2011).

Noen av informantene mener at det at de ikke er fruktbare legitimerer valget å ikke adoptere barn med spesielle behov, ”we didn’t want to go into known cases [of children with health concerns] that would require lots of attention because, I mean, we didn’t think that would be fair after this whole process [of unsuccessfully infertility treatments]...” (informant sitert i Burge og Jamieson 2009: 588).

5.8 Avslutning

Dette kapittelet tar utgangspunkt i hvordan mennesker konstruerer og isenesetter sin egen biografi gjennom fortellinger. De forskjellige teoriene er trukket inn for å vise hvilke grep som kan gjøres for å tilpasse fortellingen sine egne forestillinger eller samfunnets. Eksempler er eufemisering for å forskjønne plottet i fortellingen og hvordan man kan vektlegge ting utenfor ens egen kontroll, tilfeldigheter og skjebne, for å styre hvilken retning fortellingen tar.

Ulike teoretiske perspektiv som er relevante for problemstillingen er vist her. Det er spesielt lagt vekt på tidligere forskere som har behandlet adoptivforeldres motivasjon for valg og forhold til barn, både empirisk og mer teoretisk. Utenom Vonheims oppgave er alle studiene som skrives om her hentet fra Amerika, der forholdene rundt adopsjon er ganske annerledes enn i Norge. Det er mye vanligere med innenlandsadopsjon, og det virker som det er mer fokus på å velge både barn og foreldre. Allikevel kan det være at menneskers motivasjon for hva slags barn man vil ha, er den samme. En antakelse er at jeg vil finne noen av de samme motivasjonene hos adoptivmødrene jeg har intervjuet som de ovennevnte forskerne finner i sine

studier. I tillegg er det momenter som er helt forskjellige i Amerika og Norge. Denne oppgaven er ingen komparativ studie, men en nærmere sammenligning mellom adoptivforeldres motivasjoner i Amerika og Norge kunne vært et interessant prosjekt.

I de neste tre kapitlene blir det drøftet hvor relevante disse teoriene er for mitt datamateriale. Jeg vil også se om mine resultater samsvarer med resultatene fra forskningen som er presentert i dette kapitlet.

6. Konstruksjoner av liv

Hvordan konstruerer informantene sine historier og liv i samtale med meg? Med dette kapittelet ønsker jeg å vise hvordan adoptivmødrene har konstruert sine adoptivfortellinger. Dette søkes å vise ved å fortelle historiene deres. Jeg har valgt å fortelle to historier, Åses og Kristins. Åses historie er satt sammen av virkelige karakteristika basert på to informanter. Ved å kombinere de to informantene kommer fortellingen frem på en tydeligere måte. I tillegg er det en fordel med hensyn til anonymitet. Disse to fortellingene er ment å være eksempler på alle informantenes historier. Åse og Kristin sine historier illustrerer variasjonen blant de intervjuede, men de viser også noen fellestrekk blant adoptivmødrene. Den første fortellingen forsøker å vise hvordan mødrene binder forskjellige hendelser i livet sammen. Den andre historien illustrerer en mer stormfull vei til det å skape mening i tilværelsen. De teoretiske perspektivene blir trukket inn der de bidrar til å belyse aspektene ved historiene.

6.1 Åses historie

Åse har alltid hatt lyst på barn, men hvordan det skal skje har ikke vært så viktig. Terskelen for å tenke adopsjon har vært lav, og hun har aldri vært særlig opptatt av å gå gravid selv. De tre gangene hun har vært gravid ser hun tilbake på som ni måneder med hardt og skummelt arbeid. I studietiden tok Åse en lang akademisk utdanning med tanke på å reise rundt i verden og redde den. Studiene ble avsluttet med et to års langt utenlands feltarbeid der hun forsøkte å forstå fattigdomslogikken. Det skjønte hun fort at ikke var så enkelt, og i dag har hun forlatt tanken om å redde verden til fordel for å redde de ansatte i kommunen der hun er verneombud. Åse ser på denne utviklingen som en rød tråd i livet sitt.

Åses første barn døde, mens de to neste graviditetene med nød og neppe resulterte i to flotte barn. Hun og mannen ville imidlertid ha et barn til. På dette tidspunktet

konkluderte Åse med at det å gå gravid ikke var noe for henne. De fikk heller adoptere. Adopsjonen konkluderer Åses sorg over det første barnet de fikk. Datteren er ikke en erstatning for den døde, men det var meningen at det var henne de skulle få. Hun finner flere undertoner i denne prosessen som hun synes det er godt å hvile seg i. Familien var enig i at flere svangerskap ikke var det beste for Åse og mannen:

(...) i og med at jeg hadde hatt tre veldig slitsomme svangerskap, og det var ikke bare slitsomt for meg, det var også slitsomt for mine foreldre og alle sammen, så de var jo litt sånn "Ja, nå har hun vel fått de barna hun skal ha, nå har hun to, nå..." Så kommer jeg og erklærer ved et middagsbord at "Ja, jeg og X skal ha et barn til" (Gisp i forsamlingen) "Men denne gangen skal vi adoptere" (Lettet gisp i forsamlingen)

Åse mener at beslutningen om å adoptere ble trigget av et møte med en adoptivmor:

Vi var på [tur] sammen med guttene våre, og så ser jeg en dame som er sånn virkelig, skikkelig lykkelig da. Og som har et lite barn, fra Kina da. Og så kom vi i snakk, og så sa hun at hun var enslig adoptant fra Kina, og jeg var jo veldig interessert da, i å høre mer om dette. Og hun fortalte en like gledesstrålende historie som vi på sett og vis har erfart, ikke sant. (...) hvordan det var å få et barn som var hennes, og jeg så at hun var så lykkelig, ikke sant. Det var veldig hyggelig (rørt). (...)og hun var så fornøyd, og det var denne lykken. Som var veldig, veldig fin å se.

Antakeligvis påvirket dette valg av land, Åse og mannen valgte også Kina. Åse har selv en fasinasjon for Kina, som kanskje kommer fra en radikal studietid der hun lærte mye om for eksempel Mao. Mannen hennes er interessert i det østlige, og denne fasinasjonen pluss hennes egne erfaringer med Asia var styrende for valg av land. Parets tankegang rundt adopsjonen var at de ikke skulle redde et barn, de skulle ha et barn. De sa ja til å stå på liste for innenlandsadopsjon, men takket nei da de fikk forespørsel om å være fosterforeldre. Det ville blitt for mye å belaste de to andre barna med hvis fosterbarnet plutselig måtte forlate dem. Samtidig var Åse positiv til Kina fordi det stort sett ikke er rus og vold som er årsaken til at barn gjøres tilgjengelige for adopsjon. Dette gjør at det ofte er sunne og friske barn som adopteres fra Kina. Hun vet ikke om hun hadde turt å adoptere et eldre barn, erfaringer fra læreryrket har vist henne at disse barna kan få det vanskelig senere. Bildet hun hadde

av adoptivbarnet var et lite jentebarn. Men hvis skjebnen hadde bestemt at Åse skulle få en gutt, ville det også vært helt greit.

Åse vektlegger skjebnen en del i sin historie, hadde de fått et barn fra Norge ville det vært meningen at dette barnet skulle til dem. Når hun har tatt valg har også magefølelsen vært en rettesnor, og så tilpasser hun de rasjonelle tankene til magefølelsen. Åse er vant til at intuisjon leder henne på riktig vei. Ved det første møtet følte hun at dette var skjebnen.

[J]eg husker første gang jeg, vi traff hverandre, hun lå i armene mine, og så, veldig sånn skarpt blikk, granska meg sånn ordentlig, kikka langt inn i øynene mine, det var en utrolig sterk opplevelse, og så smilte det bitte lille fjeset. Vi hørte sammen. Dette her er skjebnen. Utrolig sterkt.

Åse synes datteren passer perfekt inn i familien, selv om hun i begynnelsen avviste den nye moren sin. De første ukene var det kun far som gjaldt for det nye familiemedlemmet. Selv om Åse syntes dette var vanskelig, ser hun på det som et sunnhetstegn at barnet viste vilje på denne måten. Hun forstår at det å forholde seg til en ny mor når du allerede har blitt forlatt av to mødre tidligere, den biologiske og fostermoren, kan være en utfordring. Og i dag oppfatter hun at datteren viser en stolthet i at hun har muligheten til å avvise sine foreldre av og til, for hun vet at de alltid vil være der.

Like etter hjemkomsten til Norge overhørte Åse en venninne av storebroren til den adopterte som fortalte om hvordan søsteren deres ble kjøpt av Åse og mannen fordi ingen andre ville ha henne. Åse satte seg ned med jenta for å prate og fikk vite at hun hadde fått vite dette av moren sin. Åse mener moren burde ha en kompetanse som tilsier at hun ikke forteller slike historier til barna sine. Denne historien trekkes frem som et eksempel på at man må jobbe med å ikke presentere barnet sitt som en ingen andre ville ha.

Så det vi sier er at vi og tusenvis av andre søkte om å få henne, og så vant vi. Og vi måtte jobbe natt og dag i mange år, vi måtte ikke det, men vi måtte jobbe veldig mye for å få dette til. Og vi skrev og skrev, og det var masse, det var kjempestor konkurranse, og vi vant. Der ligger på sett og vis kjernen, at det er hun som er gitt oss. Og det er på sett og vis ikke noe vi har kjøpt, men at det er noe vi har måttet jobbe for å få, på samme måte som du jobber for å få et annet barn, hvis det er et trøblete svangerskap eller noe sånt (....)

Selv om det å presentere adopsjon som noe normalt ikke har vært noe problem i familien til Åse, merker hun at det er et poeng å presentere denne fortellingen til flere av de menneskene barna deres forholder seg til. De har for eksempel orientert datterens barnehage om hvordan familien ønsker å legge adopsjonen frem på.

Flere ganger nevner hun Gud som en faktor som sørget for at akkurat denne jenta kom til dem. Åse uttaler at hun vet at det bare er tull, men at det er en deilig tanke å ha. Når det gjelder datterens liv før adopsjonen gjør det henne godt å tro på det livet hun selv har dannet et bilde av at datteren har levd. Hun er overbevist om at dette livet har vært godt og at stedet hun har blitt tatt godt vare på. Dette fant hun tegn til den første tiden de hadde henne. Datteren hadde tydelig et minne om å bli ammet, og hun hadde en sunn og frisk kropp i forhold til de andre adopterte barna som kom fra Kina samtidig. De vet ingen ting om datterens foreldre, men det er enighet i familien om at det må være fantastiske mennesker som har fått et så flott barn.

Å adoptere er i følge Åse helt optimalt. Hun er stolt over denne måten å få barn på, og er veldig fornøyd med det livet hun har i dag, selv om det er langt fra det livet hun planla som ung student. Åse kan med hånden på hjertet si at det ikke er noen forskjell i kjærligheten hun føler for de tre barna sine avhengig av hvilken mage de har ligget i. ”Det er ikke sjans i havet til å merke sånne bindinger tenker jeg.” Da paret fikk datteren falt alle bitene på plass i Åses liv, det var slik det skulle være.

[J]eg husker like etter at vi kom hjem, med den lille babyen på armen, så ringte det på døren, så var det to sånne, om det var Jehovas vitner eller, det var en eller annen sekt, to damer som gikk rundt da, og skulle misjonere. ”Ja, kan vi få spørre deg, har du funnet meningen med livet ditt?” ”ja, vet du hva, det har jeg” så så de på henne på armen og sa ”ja, vet du hva, det ser jeg, vi bare går igjen” (....)

6.2 Kristins hirstorie

Kristin og mannen har adoptert to jenter, en fra Brasil og en fra Kina. Da Kristin var 29 år ville paret ha barn, og Kristin hadde alltid ønsket å adoptere. Hun trodde hun kanskje skulle føde en gang, men hun ville adoptere først. Hun synes det er fint å kunne fortelle dette til barna sine, at hennes første ønske var å adoptere. ”(...) jeg tror ikke blod er så viktig, blodets bånd, jeg tror det går mer på relasjoner (....)” Hun og mannen giftet seg i løpet av fjorten dager for å få forhåndssamtykke og måtte velge et land som ikke krevde ekteskapslengde, dermed ble det Brasil. På den tiden var det kortere ventetid enn det er nå, allikevel ventet Kristin fire år på sin første datter. Mens de ventet fant de ut at mannens sædkvalitet var dårlig, så biologiske barn ville være vanskelig å få. De ønsket seg et lite barn, og fra Brasil kommer det flere eldre, gjerne fem seks år gamle.

Kristin setter spørsmålstegn ved måten adopsjonsforeningen arbeidet på; ”(...) det heter seg jo at det er barnet som velger foreldre, men sånn tror ikke vi helt at det var, nei, i den foreningen den gangen”. Kristin og mannen hadde hatt et møte med adopsjonsforeningen der de fortalte om barnet de ville ha, og da hadde Kristin sagt at hun egentlig ikke ønsket seg et så mørkt barn. Da det hadde gått tre og et halvt år orket ikke Kristin ventetiden lenger, mannen ringte foreningen og presset på for at det måtte skje noe snart. Et halvt år senere ringte de og sa at nå får dere et lite barn, og hun er akkurat som du har ønsket deg. I dag jobber Kristin med folk fra hele verden og hun forklarer at hun ikke ser hudfarge i det hele tatt. Hun uttrykker misnøye med å si det, men den gangen opplevde hun mørk hudfarge som fremmed selv, i tillegg til at hun bodde i et område der hun mente at et lysere barn ville passe bedre inn. Datteren

hennes er mulatt, og Kristin tror fremdeles familien burde ha bodd et sted med større variasjon i befolkningen. Hun tror ikke det har vært så lett for den eldste datteren å ikke passe inn der de bor.

En stund etter at datteren hadde kommet til Norge var hun og Kristin på vei til parken. Hun forteller at en mann løp etter dem og skrek og spurte om hun hadde fått barnet med en svarting. Hvis det var tilfelle skulle han drepe henne. Kristin løp for livet med datteren på armen, og kom seg heldigvis i sikkerhet. Mannen kom fra et mentalsykehus og ble hentet av politiet. Datteren har også opplevd å bli skreket til på bussen, slik at hun til slutt måtte gå av. En eldre dame som tidligere på bussturen hadde snakket om hvor lei hun var av alle innvandrerne i Norge, var overbevist om at Kristins datter skulle stjele ringen hennes. Kristin tror at dette blir et mindre og mindre problem fordi det er vanligere med mennesker fra forskjellige steder i verden nå enn hva det var tidligere. Datteren fortalte om episoden på bussen på en humoristisk måte, men Kristin er ikke så sikker på om datteren synes det er så greit som hun gir uttrykk for. Uansett vekker slike hendelser bekymring hos Kristin.

Noen år etter den første adopsjonen ville paret ha et barn til. Helst ville de ha to barn fra samme land, men var ikke interessert i å adoptere noen som var så gamle som de antakeligvis ville vært fra Brasil på den tiden. Da gjorde de et forsøk på å få barn på en klinikk i Norge. Kristin var gravid i få måneder før hun aborterte. De prøvde ikke noe mer etter det, selv om det ikke var forbundet noen større sorg til dette tapet. Det var ikke meningen at dette barnet skulle bli født. Kristin var mer bekymret for hormonene hun måtte putte i seg, og komplikasjoner med det. Da var det adopsjon fra et annet land som var aktuelt.

[M]en jeg tenkte først at vi ikke kunne gjøre det, for de burde være mest mulig like, men så var det faren min som sa du kan jo få en indianer og en asiat fra Brasil og, pluss at hadde du født et sjøl så er ikke det noe likere, altså hvis det er det du ønsker, likhet, og hva er det på en måte? Hvem skal definere det?

Farens råd fikk Kristin til å tenke nytt, derfor søkte de om adopsjon fra Kina. Selv om barna ikke er like hverandre i utseende skjønner folk at de er søsken, og ber for eksempel den yngste gå til storesøsteren sin.

Kristin mener det er utrolig hvilke argumenter man henter frem for de beslutningene man har tatt. Da de hadde bestemt seg for Kina tenkte hun for eksempel at asiater er så smarte og flinke i matte. Ved adopsjonen fra Kina brukte de en annen adopsjonsforening, og de satt igjen med en bedre følelse av hele prosessen, selv om det heller ikke denne gangen skulle gå helt knirkefritt. Kristin forteller om en følelse av uro da hun så bildet av den nye datteren, selv om hun syntes det var en nydelig jente. Da de kom til Kina merket hun tydelig at det var noe galt med det lille barnet. De var usikre på om de kunne adoptere henne, og Kristin beskriver situasjonen som grusom.

(...) og så kom vi oss på et sykehus med en tolk, og der tror jeg vi var i halvannet døgn, og der sa de at hun både hadde hjertefeil og hjerneskade, og da var det ikke lenger vårt, da var det ikke vi som skulle på en måte, da var det ikke vi som skulle si nei, og det var en veldig sønn god følelse(....)

Beslutningen om at hun ikke kunne adopteres bort ble tatt av adopsjonsforeningen. Kristin, mannen og datteren dro hjem til Norge uten det nye familiemedlemmet. Kristin er veldig fornøyd med oppfølgingen de fikk av adopsjonsforeningen hjemme i Norge, og etter noen uker med bearbeiding av sorgen dro de for å hente sin andre datter. Hun var to år gammel, eldre enn det som var vanlig fra Kina på den tiden. Med tidligere erfaringer som bakgrunnsteppe, var det på en måte trygt å få et så stort barn på grunn av helseprofilen, selv om en hørselsskade de fant i skolealder ikke var oppdaget ennå.

Første gangen de adopterte tenkte ikke Kristin så mye på kartlegging av sykdom i forhold til alder, selv om hun mener hun var veldig realitetsorientert i forhold til hva blivende adoptivforeldre kan være. Hun er egentlig fornøyd med at døtrene har andre gener enn foreldrene sine. I Kristins familie er det mye hjerte- og karsykdommer, og svigerfamiliens gener hadde hun ikke vært så glad for å føre videre. Samtidig vet hun

at det godt kan tenkes at det finnes for eksempel diabetes i døtrenes gener, noe de kanskje burde være bevisste på i forhold til kosthold og mosjon. At barna ikke ligner på Kristin synes hun heller ikke er viktig. Det går vel så mye på miljø tror hun, og det kan være spennende å se hva som dukker opp av talenter eller evner etter hvert. Det er ikke alltid barn ligner på foreldrene sine, uansett om de er adopterte eller biologiske. Kristin har imidlertid fått høre flere ganger at den eldste datteren er lik henne. Trass i deres ulikheter har de like faktorer, og ser på mange av de samme områdene i livet som viktige. På spørsmål om hun tror det er meningen at nettopp disse barna skulle komme til dem svarer ikke Kristin så bestemt ja som noen av de andre adoptivmødrene, selv om hun tror det er meningen. Hun føler likevel sterkt at det er hennes barn. ”Og de utfordringene som ligger der, de ligger på en måte i omgivelsene, men det berører på en måte ikke den kjærligheten og den nærheten, det jeg føler for barna mine.”

Hvis Kristin skulle adoptert igjen, ville hun antakeligvis ha valgt et asiatiske land fremfor et afrikansk, fordi hun føler den asiatiske kulturen er nærmere den norske enn den afrikanske er. Dette synes hun også hun ser i arbeidet sitt der hun driver med voksenopplæring.

(...)i forhold til verdiene vi legger til grunn i samfunnet, være presis, gjøre ting nå, men ikke i morgen, altså, hele vår kultur er jo bygget på det. Det er jo noe asiater har enda mer enn oss. Kjappe, presisjon og hjelper og bærer og, uansett hva de måtte komme fra, om de aldri har gått på skole, så ser vi jo det.

På den annen side ser hun på sine afrikanske elever og synes de er skjønne også, men hun tror at det kanskje er lettere å bli integrert i Norge med de egenskapene hun nevner asiater har.

Kristin kjenner flere som har møtt utfordringer etter å ha adoptert barn, og hun synes det burde være obligatoriske kurs før adopsjonen der man snakker med nettopp de som har opplevd vansker selv. Hun mener ikke problemene er knyttet til farge på huden eller kjønn, ”det er helt andre ting, som blir problematisk, som man ikke vet, men som kan dukke opp (...)”. I deres familie er det Kristin som har tatt

avgjørelsene, og hun føler at det er hun som gjør mesteparten av arbeidet med oppdragelsen. Hun må alltid være den strenge, mens mannen gjør de morsomme tingene, som å ta med barna på konserter. Den eldste datteren er tenåring i dag og Kristin lurte av og til på hva som kunne vært annerledes. Etter at søsteren kom, har den eldste skjøvet moren litt unna, og Kristin spør seg selv hva hun har gjort for å bli behandlet dårlig av datteren. Der hun selv hadde fått dårlig samvittighet av å snakke stygt til moren, ser hun ingen tegn til angrep hos datteren. Hun og mannen har kranglet en del, men hun vet at de har gitt barna masse kjærlighet og trygghet, og hun håper det er nok.

6.3 Åse og Krsistin, to forskjellige veier til lykkeland

Åse konstruerer et narrativ der adopsjonen er noe av det viktigste hun har gjort, adopsjonen oppfattes som plottet (Frønes 2001) i fortellingen. Det virker som adopsjonen bidrar til at Åse finner mening i sin egen livshistorie. Hun skaper en helhet i adopsjonshistorien ved å vektlegge at hun alltid har vært åpen for adopsjon, også før hun fikk egenfødte barn. I tillegg skaper hun en sammenheng i livshistorien ved at hun finner en rød tråd fra å ville redde verden til å redde kommunens ansatte. Man kan også si at fokuset hennes på at det ikke er viktig å gå gravid bidrar til å skape en rød tråd i biografien hennes. Åse har muligheten til å si dette sikkert fordi hun har gått gravid to ganger. Hvis hun ikke hadde opplevd dette tidligere kan det godt hende det hadde vært et savn. Hun forteller at måten å få barn på ikke var så viktig for henne tidligere heller, men utsagnet kan være preget av erfaringene hennes. Det er mulig at opplevelsene hennes med graviditet har gjort at hun har endret fortellingen om fortiden sin. Ved å fremheve de positive tankene hun har hatt om adopsjon tidligere, kan adopsjonen fremstå som mer meningsfull. Det har alltid vært et ønske, og meningen, at hun skal adoptere.

For Kristin er det også viktig å få frem at adopsjon er noe hun har ønsket. I motsetning til Åses historie, er ikke Kristins historie like rosenrød. Hun forteller for

eksempel at det har vært konflikter mellom henne og den eldste datteren. Det kan virke som det er vanskeligere for Kristin enn for Åse å relatere livet sitt til en dominerende fortelling om adopsjon som en rosenrød vei til et lykkelig familieliv. Selv om adopsjon kan sies å være plottet også i Kristins historie, er det noen aspekter som gjør plottet litt mindre tydelig i hennes fortelling. Å legge vekt på at adopsjonen var ønsket kan bidra til at Kristin finner dypere mening i adopsjonen. Dette kan være et eksempel på hva Freeman (1993) mener med at vi leter etter en mening med livet. Skulle Kristin ha fokusert på kun de problematiske sidene ved adopsjonsforholdet kunne det vært vanskeligere å legitimere valget. Når hun skaper en fortelling som viser at adopsjon var det første hun ønsket kan det være en måte å fremheve adopsjon som plottet. De fleste tenåringsforeldre opplever konflikter med barna sine, kanskje spesielt i forholdet mellom mor og datter. Som mor er det nok ofte også slik at ens egne konflikter virker større og verre enn andres. Kristin kan oppfatte dette som ekstra sårt nettopp fordi hun har adoptert. Adopsjonen bidrar til en tanke om at livet faktisk kunne vært annerledes. Et konfliktfylt forhold kan reise spørsmål man ikke stiller seg selv hvis barnet er biologisk. Jeg har inntrykk av at det finnes mer turbulente forhold mellom mødre og døtre enn det Kristin har til sin eldste datter. Forskjellen er at det kan være vanskeligere for en biologisk mor å stille seg spørsmål om det kunne vært annerledes.

Historien Åse forteller om den enslige adoptivmoren som var så lykkelig, og som trigget Åses beslutning om å adoptere kan være et eksempel på en hendelse som blir tillagt mer mening i ettertid. Det er mulig at hun ikke så på denne hendelsen som utslagsgivende da den fant sted. Freemans teori om å finne mening i ettertid kan også bekreftes når Åse sier at magefølelsen kommer først, og deretter tilpasser hun rasjonelle tanker til intuisjonen. Dette stemmer ikke overens med Auberts (1985) teori om at mennesker må kunne motivere handlingene før de utfører dem. På den annen side rasjonaliserte Åse begrunnelsene sine før hun faktisk adopterte et barn fra Kina. Handlingen som ble utført var å adoptere fra Kina, dette ble ikke gjort basert kun på magefølelse. Før den endelige beslutningen ble tatt hadde hun motivert handlingen med rasjonelle grunner.

Beskrivelsen av Kristins beslutning om å adoptere fra Kina kan være en illustrasjon på at mennesker ikke liker å la tilfeldighetene bestemme. Hun snakker om hvordan hun i ettertid fant mange gode grunner til å adoptere fra Kina, og uttaler at det er utrolig hvor mange argumenter man henter frem for de beslutningene man har tatt. Både Åse og Kristin beskriver en prosess der de egentlig har latt magesfølelsen eller tilfeldighetene styre valget deres. Før de faktisk går til det skrittet å søke om adopsjon fra Kina leter de frem rasjonelle grunner for at dette er riktig. Som Aubert (1985) beskriver det har de behov for å motivere handlingene før de utfører dem.

Aubert skriver om bruk av ønskekvisst for å lete etter vann som en måte å legitimere handlinger der det ikke er akseptert å stole på tilfeldighetene, men det kunne vært like, om ikke mer, rasjonelt å gjøre nettopp det. Skjebnen er viktig for Åse. Det kan være slik at denne blir lagt vekt på fordi hvilket barn man har fått egentlig er tilfeldig. Man vil kanskje tenke at det er meningen at dette barnet skal være sitt. Ved å fokusere på skjebnen bestemmer man at det ikke er muligheter for at dette barnet kunne vært noen andres. Det legitimerer også at man ikke har kontroll over situasjonen. Det kan være vanskelig å si at man bare lot en så viktig ting skje. Hvis man legger hendelsene i skjebnens hender, har man ingen mulighet til å styre dem, for man kan ikke styre skjebnen. Har man ingen mulighet til å styre noe, er det også legitimt å la det være. Man kan argumentere for at å fokusere på skjebnen også er en form for eufemisering. Åse sier at det bare er tull, men hun tror Gud har påvirket hvem som skal bli hennes barn. Dette er en måte å plassere noe fra en sfære av rene tilfeldigheter inn i en sfære preget av guddom. Det er også mulig at hun underspiller det vonde i det at datteren avviste henne til å begynne med, til fordel for å fokusere på at dette var et sunnhetstegn. Hun forteller at det var vondt å bli avvist, men det er tydelig at hun velger å ikke fokusere på den følelsen. Det gjør Åse godt å tenke at datteren har hatt det bra før hun kom til Norge. Hun finner mange rasjonelle grunner til at det skal stemme, som for eksempel at datteren hadde en hukommelse om amming. Åse vet ikke noe om datteren før hun kom til Norge, men velger å tro at hun har en fin historie. At hun konstruerer datterens historie på denne måten kan bekrefte Dorows (2006) påstand om at adoptivforeldre danner slike historier for å føle seg nærmere

adoptivbarnet. Åses historie kan være et eksempel på at adoptivforeldre savner kjennskap til barnas biologiske foreldre.

Hvis det stemmer at vi lever i en biologisk sentrert kultur, oppleves det å adoptere barn som en større risiko enn å få biologiske barn. Som nevnt i forrige kapittel kan det oppfattes som mer risikabelt å ikke vite noe om det genetiske opphavet til barnet man får. Når Åse fokuserer på at adopsjonen er skjebnebestemt kan det være en måte å tilpasse seg risikoen. Når noe skyldes høyere makter godtar adoptivmødrene at dette ”sjansespillet” er for stort for dem. Å fortelle at det er meningen at det skal være slik kan være en måte å unngå risikovurderingen ved barn fra forskjellige land. Man aksepterer at man ikke har kontroll over situasjonen når man tillegger ytre faktorer mye vekt. Åses fortelling underbygger ikke Rothmans (2006) teori om at vi lever i en tid preget av biologisk determinisme. Genetikk er ikke viktig for henne, og hun skiller ikke mellom sine biologiske og adopterte barn. Å videreføre gener er heller ikke viktig for Kristin, heller tvert om. Hennes positive syn på at verken mannen eller hennes egne gener blir videreført kan være et eksempel på det Rothman beskriver som en frihetsfølelse for adoptivforeldrene. Kristin slipper å tenke på at hun selv eller mannen er skyld i døtrenes eventuelle dårlige gener. Ingen av fortellingene viser noen tendens til det Rothman beskriver, at et adoptivbarn alltid vil være fremmed fordi det har fremmede gener. Som Kristin sier berører ikke vanskelighetene mellom henne og datteren den kjærligheten hun føler for barna sine. På den annen side kan det hende at samtaler med foreldre som ikke har adoptert barn ville vært mer preget av en biologisk tankegang. Kanskje er det at de ikke bryr seg om videreføring av gener og biologisk arv en av grunnene til at informantene mine har valgt denne veien for å få barn.

Kristin synes det er greit med synlig adopsjon når man først adopterer, men ville ha et så lyst barn som mulig. Hvis hudfargen hadde vært det viktigste ville hun antakeligvis forsøkt å bli godkjent for adopsjon fra Norge. I denne sammenheng kan man se at noen støtter seg til en fortelling om at ulike folkeslag har forskjellige gener. Kristins beskrivelse av asiater er et eksempel på at vi danner bilder av stereotypiske raser

basert på genetisk tankegang. Beskrivelsen av asiater tyder på at det må være noe spesielt med de asiatiske genene. Denne delen av Rothmans teori om en genetisk ideologi blir altså delvis bekreftet i datamaterialet. Kristin er den eneste av informantene som forteller om alvorlige negative reaksjoner på datterens hudfarge fra andre. Barnets etnisitet, samt innenlandsadopsjon blir også diskutert i neste kapittel.

Til å begynne med ville Kristin at det andre barnet skulle være likt det første fra Brasil, hun endte opp med å adoptere fra Kina. Allikevel forteller hun at det er mange utenforstående som for eksempel ber den yngste gå til storesøster, de skjønner at døtrene er familie. Selv om det ikke lenger er viktig for Kristin at døtrene er like i utseende, oppfatter jeg dette som et tegn på at det er viktig for henne at de har en form for likhet likevel. Hun kan fokusere på andre typer av likhet for å tilpasse biografien sin inn i det opprinnelige ønsket om etnisk like barn.

Å miste et barn er en tøff sorg, men Åse bearbeider denne ved å si at adoptivdatteren konkluderer sorgen. Det kan være et eksempel på at man søker etter poeng med hendelser og sin egen livshistorie akkurat som man gjør med bøker. Åses følelse av en konklusjon av sorgen over den første datteren deres, er et eksempel på hvordan mennesker kan ilegge hendelser mening senere i livet. Det var ikke det som var målet med adopsjonen, de ville bare ha et barn til. I ettertid ser hun at denne handlingen har hjulpet henne til å bearbeide en gammel sorg.

Som nevnt i forrige kapittel kan man argumentere for at adopsjon er et felt som er økonomisk samtidig som det er sterkt anti-økonomisk. Måten Åse jobber for å unngå historier om at datteren deres er kjøpt kan illustrere dette. Selv om adopsjon er et økonomisk univers innebærer ikke det at barna som adopteres blir kjøpt av sine nye foreldre. Allikevel er økonomien en betydelig del av bildet. Åse kan sies å underspille den økonomiske delen i det hun plasserer adopsjonen i en konkurransesetting der de måtte jobbe for å få datteren. Hadde det ikke vært tabu å snakke om de økonomiske sidene ved adopsjon ville hun kanskje irettesatt jenta som sa datteren ble kjøpt på en annen måte. Hun kunne for eksempel ha fortalt at det stemmer at adopsjon koster penger, men at man ikke betaler for selve barnet, men for forholdene rundt, som gjør

at hun kan komme hit. Det eksisterer i tillegg en økonomisk del av det å få barn uansett om det er biologisk eller adoptert. Med enda et familiemedlem i husholdningen går utgiftene oppover.

6.4 Avslutning

Jeg har gjennom å fortelle to adopsjonshistorier i sin helhet søkt å vise leseren hvordan informantene konstruerer fortellinger. Ved å benytte meg av de teoretiske perspektivene fremkommer det hvordan informantene tar narrative grep for å tilpasse historien. Åse og Kristins fortellinger viser at det er viktig for dem at adopsjonen er en del av plottet, eller i hvert fall en viktig del av det. Begge fremhever det at adopsjon er noe de vil, og at det ikke finnes noe nest beste ved den formen for familiebånd. Jeg finner at fortellingene deres støtter Auberts teori om at mennesker må motivere handlingene før de utføres. Både Åse og Kristin har latt seg styre av magefølelse eller ytre forhold, men har rasjonalisert tankene før de har tatt en endelig beslutning. Samtidig ser vi gjennom disse historiene at Åse og Kristin finner mening i hendelser etter at de har funnet sted, ved omtolkning som gjøres i ettertid. I tillegg til en del ”etterrasjonalisering” ser vi at spesielt Åse fokuserer på at ting er skjebnebestemt. Jeg ser på dette som en måte å bekrefte at livet hennes er som det skal være. Hun kan ikke kontrollere skjebnen. Kanskje er det nettopp her det er en forskjell mellom Åse og Kristin. Kristin er ikke så opptatt av skjebnen i sin fortelling samtidig som hun trekker frem flere problemer enn Åse gjør. Skjebnetenkning kan kanskje skape et fokus på positive ting i fortellingene. En vesentlig forskjell mellom mødrene er at Kristin er tenåringsmor mens Åse er småbarnsmor. Fortellingene om familielivet endrer seg nok i overgangen mellom disse to fasene. Hadde intervjuet med Kristin vært for åtte år siden kan det godt hende historien hennes hadde vært likere den Åse forteller. Det samme kan hende hvis man intervjuer Åse åtte år frem i tid.

7. Tematiserte begrunnelser

Å velge land kan være det ene området adopsjonssøkere føler de har kontroll over.

Som Odny sier:

Det er litt deilig å faktisk kunne bestemme noe da, for hele den prosessen ellers, både når man er ufrivillig barnløs sånn i første omgang, og når man skal adoptere, så har man så veldig liten innflytelse på noe som betyr så mye i livet ditt.

Hvilke ønsker og begrunnelser er viktigst for adoptivmødre ved valg av land? Ingen av informantene mine har én spesifikk forklaring på hvorfor de har valgt som de har gjort. I dette kapittelet diskuterer jeg de temaene og ønskene som går igjen hos flere av informantene, og som jeg på bakgrunn av intervjuene ser på som viktige. Jeg ser blant annet et skille mellom eksplisitte og implisitte ønsker. Noe er det legitimt å ønske seg, annet ikke. Det er tydelig at ikke alt ved valgene er nøye planlagt, noe av det som har skjedd underveis skyldes tilfeldigheter. Disse hendelsene behandler jeg videre i kapittel åtte. Først vil jeg se på hvorfor informantene har valgt utenlandsadopsjon.

7.1 Innenlandsadopsjon

Selv om det ikke er så vanlig med innenlandsadopsjon lenger, kan man sette seg opp på liste for dette samtidig som man venter på godkjenning for utenlandsadopsjon. Hvis det hadde vært viktig for foreldrene å få barn som ligner dem selv, ville de kanskje ha prøvd å adoptere i Norge fra en norsk kvinne. Hollingsworth og Ruffin (2002) diskuterer om dette er en av grunnene til at amerikanske adoptivsøkere vil adoptere fra Øst-Europa. Dette finner jeg ingen belegg for i mitt datamateriale. Det er kun Kristin som sier hun la vekt på utseendet, allikevel ville hun ikke adoptere fra Norge og grunnen til at hun vil ha et lyst barn er ikke for at det skal ligne henne.

Flere trakk frem helse som begrunnelse for å ikke adoptere fra Norge. Jeg snakket med åtte av informantene om innenlandsadopsjon, det var kun Grete og hennes mann som sto på liste for dette samtidig som utenlandsadopsjonen. Grete forklarer:

Og vi tenkte at vi får et barn som vi skal ha, og da står vi på begge listene og så tar vi det barnet som vi får.

I Odny sitt tilfelle var det saksbehandleren som frarådet dem å adoptere fra Norge, og de fulgte det rådet. Saksbehandleren begrunnet rådet med at mange norske adopsjonsbarn har ruskader og det er få barn som er tilgjengelige for adopsjon. Maria var helt sikker på at når de hadde bestemt seg for adopsjon, skulle det helt klart være utenlandsadopsjon. Da jeg spurte henne om det var noen spesielle grunner til det, var det tydelig at hun hadde tenkt gjennom dette:

For det er veldig få barn som er til adopsjon her i Norge, og da vet en jo at det er helt, det er veldig spesielle tilfeller det blir adopsjon. Da er det veldig stor sannsynlighet for store rusproblemer hos mor eller store, at det er store psykiske problemer. Det er i alle fall veldig alvorlig det som ligger til grunn, og altså, det er det jo antakelig i, vi kan jo regne med veldig mye spesielt fra utlandet og, men jeg føler at det er enda større risiko sånn, med et barn som blir adoptert herfra, faktisk.

Maria venter på et barn fra Colombia, og skyver faren for rusproblemer i dette landet litt unna. I tankene om barn fra Norge vektlegger hun rustematikken, i tankene om barn fra utlandet gir hun inntrykk av at hun underspiller problematikken litt. Man kan si at hun eufemiserer fortellingen om adoptivbarnet fra Colombia. Noen av de andre informantene forbinder dette landet med narkotika, dette er ikke viktig for Maria. Noen av Burge og Jamiesons informanter er ansatte i helsesektoren. Noen av disse trekker på erfaringer fra yrket sitt når de begrunner skepsisen til barn med for eksempel føtalt alkoholsyndrom. Mine informanter viser til meget rasjonelle grunner til at de ikke har valgt innenlandsadopsjon. Hilde resonnerer seg frem til at når barn blir frigitt for adopsjon i Norge må det være på grunn av alvorlig sykdom eller rusproblemer hos mor. Dette på grunn av "(...) godt helsevesen og altså, sosialvesen som gjør at du kan være, du klarer deg med å få et barn utenfor ekteskap for eksempel, eller du klarer å være alene med et barn (...)" . Hun ville ha bekymret seg

for et norsk barn som kanskje hadde en mor med en sterk psykisk diagnose. Tankene om barnets helsetilstand gjorde også at Hilde ikke ville adoptere fra Russland, fordi hun mener det er et land med høyt alkoholkonsum. Kristin gjør som informantene hos Burge og Jamieson og begrunner valget med tidligere erfaringer. Hun har selv sett hvor skummelt det kan være med føtalt alkoholsyndrom. Det er dette hun forteller når hun skal forklare at hun ser på innenlandsadopsjon som mer komplisert og risikofylt.

Kristin forteller om at hun i studietiden var på et hjem for de barna som blir adoptert bort i Norge, og hun synes det er skummelt med de skadene som kommer av for eksempel alkoholmisbruk hos mor. Hun ser på det å adoptere fra Norge som mer risikofylt og komplisert, i tillegg synes hun det er greit at det er synlig når man først adopterer.

Informantenes beskrivelser av innenlandsadopsjon som mer risikofylt er interessant fordi de ikke fokuserer på de samme risikoene i landene de adopterer fra. Colombia er et land mange forbinder med narkotika, allikevel er det dette landet Maria og mannen har valgt å adoptere fra. Det viser seg at informantene vektlegger politikk og fattigdom som grunn til at barn frigis for adopsjon mer enn personlige problemer hos biologisk mor, som rus eller sykdom. I realiteten er det mulig at risikoen for at et barn skadet av mors bruk av rus er stor når man adopterer fra utlandet. De underspiller risikoen for rusproblemer ved adopsjon fra utlandet. Selv om dette ikke er å flytte et felt inn i en sfære av inderlighet, vil jeg si det er en form for eufemisering av risikoen. Man velger å ikke fokusere på de aspektene som gjør at risikoen ved adopsjon blir større, og plasserer denne risikoen ved et alternativ man ikke valgte. Blant Zhang og Lees amerikanske informanter er det også noen som ikke ville adoptere innenlands på grunn av faren for rusrelaterte sykdommer. Manglende ønsker om å adoptere fra Norge henger sammen med ønsket om et friskt barn, som diskuteres nedenfor.

Burge og Jamiesons (2009) informanter adopterer innenlands fordi det lønner seg, dermed får de bedre råd etter adopsjonen. Informantene i denne studien vektlegger ikke økonomien rundt adopsjon i det hele tatt. Dette er også et eksempel på at

adopsjon blir beskrevet som et sterkt anti-økonomisk univers i adoptivmødres fortellinger om temaet (Bourdieu 1996, Frønes 2001).

Jeg stilte noen av informantene spørsmål om de ville vært engstelige for de biologiske foreldrene hvis de hadde adoptert innenlands. Det virker som dette problemet er mer utbredt i USA, slik Zhang og Lee beskriver det. Adoptivmødrene i min studie gir ikke uttrykk for denne frykten ved innenlandsadopsjon. At moren kan kreve barnet tilbake ble som vist tidligere nevnt som en av grunnene til at Åse og mannen ikke ville være fosterforeldre. Når de biologiske foreldrene kan skjerpe seg og få barnet tilbake, innebærer det en ustabil tilværelse for fosterfamilien. Da Lene og mannen søkte om adopsjon ble de ved en feil først behandlet som om de skulle være fosterfamilie, det var noe denne familien heller ikke ønsket. Hollingsworth og Ruffin (2002) ser på amerikanske foreldres ønsker om utenlandsadopsjon i et sosialt bytte-perpektiv. En kan si at det er denne måten mine informanter vurderer innenlandsadopsjon på. Ved adopsjon i Norge følger det mer kostnad enn nytte, mens det ved utenlandsadopsjon er omvendt.

7.2 Eksplisitte ønsker

Noen kriterier er det greit å prøve å oppfylle, dette har jeg kalt eksplisitte ønsker, fordi jeg oppfatter dem som legitime å uttale seg om.

7.2.1 Alder

Seks av informantene gir uttrykk for at det passet bra med et så lite barn som mulig. Odny forklarer ønsket om et lite barn med forventningene om en baby i forsøk med kunstig befruktning. Å få barn blir i den sammenheng forbundet med graviditet og etter graviditet kommer naturlig nok et spedbarn. Overgangen til å forberede seg på et større barn blir stor. Zhang og Lee forklarer ønsket om et lite barn med at det da har mindre bagasje enn de eldre barna. I tillegg mener de at blivende adoptivforeldre ofte ønsker å få med seg mest mulig av barnas barndom. Det virker som Odny tenkte mest

på dette, at hun ville få med seg småbarnstadiet. Barna hennes var 19 og 16 måneder gamle da de kom til Norge. På intervjudtidspunktet var den eldste fire år gammel, og Odny sier at hun i dag ser hvor liten en fireåring faktisk er. Dette kan bety at å få med seg hele barndommen har blitt mindre viktig for Odny etter at hun adopterte. Hildes barn var fortsatt små babyer da de kom til Norge. Hun liker at hun og mannen har fått med seg babystadiet, og føler at de har fått med seg alt, bortsett fra fødselen. Det fremstilles også som positivt at barna ikke husker noen traumatiske opplevelser fra hjemlandet.

Ingen av informantene viser tegn til at ønsket om et lite barn er uakseptabelt, eller at alder er noe man ikke burde ta stilling til. Imidlertid er det flere enn Odny som sier at en baby ikke var så viktig etter at man har vært foreldre en stund. Manglende erfaring som foreldre og ideen om at et lite barn er lettere å ta til seg kan være grunner til dette. I sitatet under ser vi at alder på barnet var noe av grunnen til at Cecilie og mannen hennes valgte Kina, mens det ikke ville vært utslagsgivende i dag.

Vi var såpass gamle begge to da, at skulle vi ha et såpass lite barn, så ja, da var det egentlig Kina (...) det måtte bli da. (...) Da vi adopterte første gangen, så var det sånn mye mer trygt på en måte, eller vi trodde alt ville bli enklere da, med et lite barn. (...) I: Hvordan tenker du i dag? M: Nei, nå tenker jeg at det hadde ikke vært noe problem om vi fikk et større barn. Men det er fordi at nå er vi jo erfarne foreldre allerede, det var vi ikke da.

Odnys ønske om et lite barn til å begynne med kan bety at hun tok valg etter hvilket liv hun hadde sett for seg på forhånd. Det familielivet Odny hadde konstruert tidligere innebar en baby, derfor ble det vanskelig å venne seg til tanken om et større barn.

Lene mener at et eldre barn ville trenge foreldre med faglig kompetanse fordi de kanskje har opplevd traumatiske hendelser før de kommer til Norge. De ønsket seg også et lite barn. For dem var det viktig at det var tre år mellom deres biologiske sønn og den adopterte, for å minske konkurransen og evne å se barna hver for seg. Lene tror dette er enda viktigere med et adoptert barn enn med et biologisk.

Generelt vil de fleste som søker om adopsjon ha små barn, derfor er det mange eldre barn det er vanskeligere å få adoptert bort. Oda er den eneste som søkte om et eldre barn. De hadde ikke behov for en baby og ville ha en sønn eller datter som fungerer som søsken til deres biologiske sønn, han var fem år da de først søkte om å få adoptere. Hadde de fått en baby ville det omtrent blitt som to enebarn. En fordel med eldre barn er at man kan kartlegge den fysiske tilstanden til barnet bedre. Hvis ungen er under et år når den blir adoptert bort, kan det hende at sykdommer kommer frem først etter at familien er etablert i Norge. Grete snakker litt om dette, at hun vet at folk sier det er lettere med en god helseanalyse når barnet er eldre, men hun tenker allikevel jo yngre, jo bedre. Dette samsvarer også med at det er ønskelig at barnet har så lite bagasje som mulig. Dette ønsket kan henge sammen med en vilje til å prege barnet mest mulig på sin egen måte. Oppdrar man barnet fra det er veldig ungt, kan det tenkes man har muligheten til å forme barnet slik at det passer bedre inn i det livet man lever. Dette gjelder både familielivet og samfunnet rundt. Med mindre bagasje fra en fremmed kultur er det tenkelig at barnet lettere og bedre tilpasser seg begge disse kontekstene. Barnets helsetilstand er imidlertid viktig for flere av informantene, men på en litt annen måte enn det jeg trodde før jeg begynte intervjuene, det viktigste er ikke å ha inngående kunnskap om barnets helse.

7.2.2 Helse

Man ønsker jo alltid et sunt og friskt barn, men man blir glad for det barnet man får, ikke sant.

Det er viktig å få et friskt barn når man går gravid. Også adoptivforeldre har ønsker om det, men man kan ikke alltid vite hundre prosent sikkert at barnet er friskt før det adopteres til Norge. Hvordan barnet har hatt det før det kommer til Norge var et av de viktigste temaene for Odny, som har adoptert fra Thailand. Både i Thailand og Sør-Korea bor barna i fosterhjem før de blir adoptert bort.

Jeg er opptatt av den omsorgen de har fått før de kommer og sånn. Og det at de har gode fosterhjem og et system som fungerer på den måten var viktig for meg.

Hun forteller at hun kjenner at det å leve med for eksempel kontaktforstyrrelser ville blitt vanskelig i hverdagen. Hun føler seg trygg på at oppveksten barna får i fosterhjemmene i Thailand gjør sannsynligheten for slike forstyrrelser mindre.

Feigelman og Silverman (1983) sin studie viser at de minst ønskede gruppene blant adoptivsekere var handikappede barn. Hvor villige var mine informanter til å ta til seg barn med slike spesielle behov? Oda og Ola sa nei til å ta i mot et barn med sterke psykiske lidelser av hensyn til sønnen de hadde fra før. De kunne heller ikke fått et barn med større fysiske handikap som for eksempel krever rullestol på grunn av trapper i leiligheten. Mindre skader så de ikke på som noe problem, ting som kan trenes bort eller opereres var greit. På samme måte som Burge og Jamieson (2009) definerer eldre som barn med spesielle behov, ble også datterens alder sett på som et handikap i seg selv. Oda mener at hvis så gamle barn har et handikap så blir de ikke adoptert bort. Lene begrunner ønsket om et friskt barn med at de har nok handikap i familien fra før. Slik begrunner også noen av Burge og Jamiesons informanter det. Lene er ordblind og har en talefeil, ordblindheten har sønnen arvet. Hun mener det ville blitt for mye hvis de i tillegg skulle adoptert et barn med behov for ekstra støtte. Hilde og mannen var åpne for å få et barn med handikap da de begynte adopsjonsprosessen, men saksbehandleren fra sosialkontoret mente at man ønsker seg ikke et handikappet barn når man går gravid, og det syntes han ikke Hilde og mannen skulle gjøre heller. Hvis barnet for eksempel hadde manglet en hånd eller en fot ville ikke det vært et problem. Odny tenker på å melde seg som forelder til barn med behov for spesiell støtte når de skal adoptere for tredje gang. Det ligger nærmere for henne nå, på samme måten som det hadde vært lettere å få et eldre barn nå enn første gang de adopterte.

At man er mindre selektiv, eller altså, man innser at det å være foreldre handler om andre ting enn å få en bitte liten baby. Som er helt frisk liksom.

Jeg oppfatter ikke dette som et utslag av at Odny vil gi et bidrag til samfunnet ved å hjelpe barn som trenger det aller mest, slik at hun nedprioriterer egne behov. Jeg ser på dette som et eksempel på at når man gjør seg nye erfaringer endrer man målene i

livet. Odny har utvidet bildet av hva som passer inn i hennes liv, og ser at et barn gir mye glede selv om det ikke er ved perfekt helse og man ikke oppdrar det fra det er nyfødt.

7.2.3 Kjennskap til landet

Både Grete og Cecilie fant en trygghet i at Kina har lang og mye erfaring med adopsjon. Odny forteller om et lignende inntrykk av Kina, at det var noe hun syntes var positivt med det landet.

(...) det så jo vi og, at Kina virka så forutsigbare da. (...) et stort opplegg liksom, og det er jo trygghet i det at det er mange adopsjoner, fordi alt er rutinert liksom.

Hun følte seg også trygg på hvordan ting var lagt opp i Thailand, og hun tenkte også på at det ikke er et vanskelig land å reise tilbake til. Det er viktig for noen av foreldrene at landet de adopterer fra har erfaring med adopsjon, at de kjenner til andre som har gått gjennom den samme prosessen på en vellykket måte. Det Lene vektlegger når hun skal forklare begrunnelsen for Korea er at de møtte adoptanter derfra som selv valgte å adoptere fra det samme landet.

(...) andre koreanske adopterer selv, den setningen der, den trigget nok veldig hos oss, som gjorde at det ble veldig sånn, ja, men da er det riktige

Interesse for landets kultur, og erfaringer med landet trekkes også frem som begrunnelser for valget. Hilde og Susanne er de som hadde mest kjennskap til landet før de adopterte derfra. Susanne bodde i Vietnam og adopsjon fra andre land var ikke noe hun vurderte. Hilde forteller om Nepal på en utrolig levende måte og det er tydelig at hun hadde en kjærlighet til landet allerede før de bestemte seg for å adoptere derfra. I tillegg synes hun det er viktig å kunne formidle stolthet til landet man adopterer fra. Hun mener det er fint for barna at foreldrene er genuint interesserte i fødelandet deres.

En del av Vonheims (2002) informanter hadde en interesse for kinesisk kultur, og begrunnet adopsjonen delvis med det. Slik er det også for Dorow (2006) sine informanter. Noen av dem mener kjennskap til kulturen er viktig hvis du skal adoptere fra et annet land. Maria viser en viss interesse for colombiansk og søramerikansk kultur, men jeg forstår det som en liten del av hvorfor de valgte Colombia.

Vi har alltid hatt lyst til å reise dit, flere steder i Søramerika, blant annet til Peru, og vi er veldig glad i musikken derfra. Men utover det så har vi ikke noe sånn spesielt forhold til det. Det har vi ikke.

Det å ha en tilknytning til landet kan være en god grunn til å vurdere å adoptere derfra, men jeg finner også et eksempel på det motsatte. Grete har skrevet hovedoppgave som omhandler et av landene nordmenn kan adoptere fra. Hun snakket språket, og visste godt hvordan systemet fungerte. Kanskje litt for godt til å ville adoptere derfra:

Jeg var så skeptisk til byråkratiet [der] at jeg ville oppleve adopsjonsventingen som problematisk, fordi jeg ville vite for mye om alt det som kunne gå galt, ikke sant. Mens Kina visste jeg ingen ting om, og det var behagelig.

Selv om hun vet om flere som har fått gjennomført vellykkede adopsjoner fra dette landet, adopterte de heller fra Kina. Det å ville kjenne til landet før man adopterer derfra vitner om et ønske om å ha kontroll, slik Aubert beskriver det. Gretes behov for å ikke vite for mye kan vise at mennesker av og til synes det er greit å ikke ha for inngående kjennskap til landet. Å vite litt er bra, men det skal ikke være for mye. Susanne og Hilde vet veldig mye om landene de har adoptert fra, og har vært der mye. De andre adoptivmødrene har en viss kjennskap til landene deres barn er født, men ikke så mye at de vet om alt som eventuelt kan gå galt.

Kjennskap til landet eller regionen man har adoptert fra, vises også som begrunnelser for valget når adoptivforeldrene kan språket barnet snakker. Oda kunne spansk, derfor var det viktig å få et spansktalende barn, spesielt når de ville ha et som var litt eldre. Det samme gjelder for Maria, som begynte på spanskkurs da de bestemte seg for

Søramerika, ”så selv om vi ikke hadde bestemt land i Søramerika, så måtte det bli et spansktalende land.”.

7.3 Implisitte ønsker

Det ligger en del informasjon i hva informantene ikke tar opp, i det som ikke blir sagt. Kanskje er det uttrykk for at noen ønsker ikke er helt greie å snakke om, selv om de kanskje er til stede.

7.3.1 Kjønn

Når jeg har spurt om foreldrene har hatt noe ønske om gutt eller jente har nesten alle svart at det i grunn ville være det samme. Akkurat som med biologiske barn er det på en måte ikke ” greit ” å ønske seg et kjønn mer enn det andre. Maria forteller at de egentlig hadde en preferanse, men de fant fort ut at det burde de ikke si høyt. Jeg spurte henne ikke direkte på grunn av et sterkt inntrykk av at hun heller ikke ville fortelle det til meg. Hun gir uttrykk for at hun og partneren etter hvert fant ut at kjønn ikke hadde noe å si, ikke bare fordi det ikke er sosialt akseptert å ønske seg det ene kjønnet fremfor det andre, men også fordi det ikke ble viktig for dem lenger.

Noen adoptanter hadde kanskje villet velge seg en gutt eller jente, men det er ikke sosialt akseptert, og blir da en sosial begrensning (Aakvaag 2008: 44). Gjennom de lovlige adopsjonsforeningene er det heller ikke mulig å bestemme dette selv. Man kan ønske seg kjønn, men dette blir som regel ikke tatt hensyn til. Mange har nok også internalisert en verdi om at man skal være glad for et barn uansett hvilket kjønn det måtte ha. Lene er den eneste som sier rett ut at de ba om en jente og fikk det. Etter min mening legitimerer hun det ved at preferansen ikke kommer av en rangering av jenter over gutter, men av at de har en sønn fra før. Hun begrunner det med at det da blir mindre konkurranse innad i familien, noe barna tidsnok får oppleve ute i samfunnet.

7.4 Utseende og etnisk tilhørighet

Etnisitet er en begrunnelse jeg vil definere som både eksplisitt og implisitt. På den ene siden er noen av informantene klare på hvilken etnisitet de ønsket på barnet, på den andre siden er det tydelig at de ikke synes det er behagelig å ha holdninger knyttet til rase og etnisk tilhørighet.

Hvordan barna i de forskjellige landene ser ut kan være en grunn til å velge et land. En adoptivmor jeg har snakket med, som ikke er informant, fortalte meg at en av grunnene til at de valgte det landet de gjorde, var at hun syntes barna derfra var utrolig pene. Vonheims (2002) undersøkelse antyder også at etnisitet og utseende påvirker foreldrenes valg. Hennes informanter har adoptert barn fra Kina og noen av dem tror det er lettere for en med østlig utseende å vokse opp i Norge (Vonheim 2002).

I kapittelet ”Om landene”, skriver jeg om ansatte på barnehjem i Kina som mener vi adopterer derfra fordi kinesiske barn er flinke og pene. Lene har adoptert fra Korea og viser noe av den samme tankegangen om mennesker derfra.

Korea har hatt veldig gode odds i forhold til jobber og utdannelse og, det var også en ting vi tenkte, at det er jo ikke ulempe å velge folk som har gode odds, sånn sett.

Dette kan tyde på at folk mener asiater har bedre gener enn folk fra andre verdensdeler. Som vist i forrige kapittel deler Lene disse tankene med Kristin, som heller ville adoptert en asiat enn en afrikaner hvis hun skulle adoptert igjen.

Dette kan knyttes til en slags rangering av innvandrere, og dermed også adopterte, som Vonheim (2002) kort skriver om i sin studie. En grunn til å ikke adoptere fra Afrika kan være at det vil være vanskeligere for et mørkt barn å vokse opp i et kanskje rasisistisk Norge. Oda og Ola har opplevd mennesker i miljøet deres sitt syn på hudfarge. Ola forteller:

Vi har jo hørt om fra utlandet at man ønsker seg vesteuropeiske barn, fordi de er hvite, og at man da ønsker seg barn som ligner på en selv rent genetisk, at det ikke er så tydelig at de er adopterte. Det synes jeg er helt forkastelig. Husker at vi hadde besøk fra en dame, i forbindelse med jobben min, det var like etter at vi hadde adoptert datteren vår. Og hun sa, tror ikke hun skjønnte hvor sårende det eventuelt var, jeg ble i hvert fall litt såret. Men hun sa liksom, hvorfor adoptere mørke barn fra Afrika og Sør-Amerika, og alt mulig sånt, når vi har så mange lyse og fine barn fra Albania for eksempel.

Hollingsworth og Ruffin (2002) etterlyser forskning for å finne ut om økningen av adoptivbarn fra Russland skyldes et ønske om likhet med barnet eller større tilgjengelighet. Som Olas utsagn og Kristins tanker om likhet viser, er ikke likhet til adoptivbarnet noe som står høyt hos mine informanter. Holdningene til å få et barn som ikke er like dem selv virker godt bearbeidede, informantene har tenkt gjennom dette.

Informantenes tanker om de asiatiske barna underbygger Rothmans (2006) teori om stereotypiske raser bygget på en genetisk tankegang. Adoptivmødrene tillegger de asiatiske barna positive egenskaper basert på det faktum at deres genetiske opphav er fra Asia. Kanskje er dette fordi norske asiater ofte er adoptert, vi er vant til å se at de lykkes, og tenker dermed at det har med opprinnelsesland å gjøre. I Norge er mennesker fra Afrika oftere flyktninger, og har kanskje en vanskeligere bakgrunn enn det de adopterte asiatiske barna har. Dette kan vise seg i oppførsel som oppfattes som vanskelig av de som er rundt dem. Å plassere folkeslag i stereotyper kan være en måte å legitimere tanker om utseende ved å tilpasse ønskene til dominerende fortellinger (Frønes 2001) i samfunnet. Det kan virke som asiatiske menneskers fortrinn er en dominerende fortelling. Flere av adoptivmødrene forteller dette og Rothman bruker det som eksempel. Det kan til og med virke som noen kinesere selv støtter seg til denne fortellingen. Howells (2006) intervjuer med ansatte på kinesiske barnehjem viser at de mener kinesiske barn er hardtarbeidende, intelligente og vakre. Det kan være at adoptivmødrene trekker på en slik fortelling for å dekke over egne fordommer. Kanskje oppfattes det som mer legitimt å støtte seg til samfunnets fortellinger enn egne stereotyper. Å adoptere et lyst barn kan også være en måte å

passe bedre inn i det norske samfunnet. Enten for at barna skal ha en best mulig barndom, eller for at deres egen familie skal passe inn. Muligheten for at valget er tatt med tanke på egne ønsker om å passe inn i samfunnet fremfor barnas opplevelse av å høre til, er til stede.

Oda og Ola hadde ingen preferanser på hvordan de ville at datteren deres skulle se ut, men hadde dannet seg et bilde av hvordan hun kom til å være. De forteller:

Ola: Hadde man adoptert fra Kina, Peru, Bolivia, Chile (...) Da vet du omtrent hva du får, altså hvordan de ser sånn noenlunde ut. Adopterer du fra Brasil, eller fra Colombia, så aner du ikke hva du får. Og det er jo litt interessant, for der er det jo en stor svart befolkning, det er en stor indiansk befolkning, det er en blanding av alt mulig, slik at, jeg tenker for meg selv at, skal du adoptere fra Colombia, så må man faktisk være mentalt forberedt på at det kan være hva som helst. Det synes jeg jo i grunn er flott, altså for foreldrene, at de tenker seg at det er greit. Adopterer du fra Etiopia, så vet du at dette barnet er afrikansk, men adopterer du fra Colombia, så kan det være afrikansk, det kan være indiansk, det kan være spansk, det kan være hva som helst.

Oda: så sånn sett fra Peru, selv om de også har en hvit befolkning der, så har de en enormt stor indianerbefolkning, og vi var helt sikre på at vi kom til å få et indiansk barn.

For Cecilie var mye av grunnen til at de valgte Kina at hun og mannen hadde dannet seg et bilde av hva et adoptert barn var. De så for seg en liten kinesisk jente. Dette viser at man kan isenesette livet sitt før man faktisk har levd det. På den måten tar man valg som vil passe best inn i det allerede eksisterende bildet. I dette tilfellet inneholdt bildet et barn av en spesifikk etnisk tilhørighet. For Hilde var ikke dette bildet så viktig. De visste at de kom til å få et barn med brun hud og sort hår, men det kunne like gjerne vært en tibetaner eller en inder. Barna de har adoptert er fra forskjellige folkeslag innad i Nepal, og det bryr hun seg lite om, ”alle barn er vakre (smiler)”. Hun merker at folk som ser familien hennes jobber med å få bildet til å henge sammen, fordi de ikke ligner hverandre. Hilde innrømmer at man er ganske naiv når man adopterer, før adopsjonen trodde de kanskje verden var litt snillere. En tror at vonde ting ikke skjer en selv. I dag ser hun at det ikke ville vært så greit å vokse opp som for eksempel afrikaner i Oslo, og hun merker at de adopterte barna

møter på en del problemer som den egenfødte lillebroren deres har sluppet. Et eksempel er folk som kaller dem ”jævla neger”. Inntrykket informantene har av at det er lettere å vokse opp som asiat enn afrikaner, kan være et eksempel på Dorows (2006) tese om at ”ekte” rase og rasisme er reservert sorte. Hun viser til at det å være asiater blir sett på som eksotisk, men ikke fremmed. Når det gjelder Norge kan dette igjen være fordi asiater ikke blir oppfattet som fremmede, vi er relativt vant til at de er en del av ”bybildet”. Rasisme kan ofte beskrives som fremmedfrykt. Det kan virke som det samme gjelder blant adoptivforeldre i USA. Det er vanligere å adoptere en asiat enn et sort barn (Kemp og Bodonyi 2000 i Zhang og Lee 2011). Kanskje skyldes dette den rasetenkningen Dorow argumenterer for at finnes. Det kan virke som man ikke adopterer barn man forbinder med rasisme. Hvis ”ekte” rase og rasisme er forbeholdt sorte, fører det til at man heller adopterer barn av en annen etnisitet. Når vi ser på asiater som smartere på grunn av en genetisk ideologi (Rothman 2006) kan dette bidra til at rasisme rettet mot asiater blir mindre utbredt.

7.5 Avslutning

Dette kapittelet har vist hvilke ønsker og krav adoptivmødrene har hatt til adopsjonen. Meningen er å vise hva informantene kontrollerer eller i hvert fall prøver å kontrollere. Det største likhetstrekket mellom alle sammen, bortsett fra Oda, er at de ønsket seg et ungt barn. For noen er det viktig å vite at barnet har hatt det bra før det kom. Dette bidrar til å vise at adopsjon for de fleste av mine informanter er en egoistisk handling. Det handler om å få et barn, ikke hjelpe et barn. Hadde motivasjonen vært å hjelpe et barn som har hatt det vanskelig, ville et barn med mer bagasje vært ønskelig. Samtidig kan det nok være tilfellet at barna har hatt det vanskelig før de kom til Norge, noe adoptivmødrene antakeligvis vet. Eufemisering er et grep de bruker i fortellingen de skaper om barnets fortid. Kjennskap til landet er viktig for de fleste, men på forskjellige måter. Det går an å ha følelsen av å vite for mye om det landet man skal adoptere barn fra. Informantenes fortellinger om barnets utseende og etniske tilhørighet er interessante. De bærer ikke preg av at genetisk arv

er viktig, men de bærer preg av at vi lever i et samfunn preget av det Rothman kaller biologisk ideologi. Mange av mødrene har inntrykk av at det er bedre å adoptere asiater enn afrikanere. Dette forklares gjerne med samfunnets holdninger til hudfarge, ikke egne holdninger til temaet. Egen rasisme eller fordommer er et tema jeg finner sterkt implisitt. De fleste har fordommer, så er det nok også med mine informanter. Disse har imidlertid vært vanskelig å få grep om i intervjuene.

I motsetning til dette kapitlet søker det neste å vise hvilke aspekter informantene forteller om som er utenfor deres kontroll.

8. Tilfeldighetenes spill

Det er ikke alle forholdene i mødrenes historier som skyldes nøye planlegging eller et konkret og bevisst ønske. I dette kapitlet vil jeg vise hvordan forhold utenfor informantenes kontroll har bidratt til det valget de til slutt tok. Av og til er det slik at en tilfeldighet gjør at man havner der man er i dag. Hvordan mediene i Norge fremstiller landet er for eksempel ikke noe mødrene kan påvirke, men det påvirker dem. Hvor mye ved valget skyldes tilfeldigheter? Og hvor ofte er det slik at man ikke har noe reelt valg, men må velge det eneste alternativet som er tilgjengelig ut fra de forutsetningene man har? Funnet som vises i dette kapitlet er at ikke alle hadde en tydelig retning i prosessen det var å velge land.

8.1 Møtet med den formelle adopsjonen

Når de som vil adoptere har fått norsk forhåndssamtykke står de fritt til å velge blant landene de norske adopsjonsforeningene samarbeider med, men må som sagt oppfylle kravene de aktuelle landene har til adoptivforeldre. Informantene er veldig bevisste disse kravene, og alle har snakket om at det selvfølgelig spiller inn på valget deres. Dette kan vise noe av det Parson trekker frem i voluntaristisk handlingsteori, at individet er en aktør i en situasjon. Aktøren er fritt velgende, og kan velge på basis av indre verdier, men vil alltid være begrenset av de sosiale og fysiske rammene situasjonen man befinner seg i setter (Aakvaag 2008: 44). I adopsjonssammenheng vil det si at foreldre fritt kan velge land, så lenge de oppfyller kravene som stilles. Det virker som de jeg har snakket med har sett på kravene før de konsentrerer seg for mye om ønsker om land. Det har ikke vært slik at de har bestemt seg for et land for så å bli skuffet fordi de for eksempel ikke har vært gift lenge nok. Her har informantene også samarbeidet med adopsjonsforeningene, som kjapt kan fortelle dem hvilke land som er uaktuelle på grunn av for ”strenge” krav.

Oda og mannen er de eneste jeg har snakket med som har fått avslag på forhåndssamtykke, de ble ikke godkjent i forhold til de norske kriteriene. Noen år før de faktisk søkte om adopsjon tenkte de at de bare måtte slå det fra seg, som Oda sier: ”du skulle jo være så perfekt”. Etter å ha observert at ”langt fra perfekte” mennesker også får adoptere bestemte de seg for å søke likevel. Søknaden endte med avslag. I retningslinjene for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem fra barne- og familiedepartementet (2009) heter det at godkjenning vanligvis ikke bør gis til søkere over 45 år. Ola var over denne grensen da de søkte om adopsjon, og dette ble vektlagt i tilrådingen. Den negative tilrådingen ble også begrunnet med at de ikke hadde noen spesielle forutsetninger for å oppdra barn. Ola har en datter som da de adopterte var 27 år, og sammen har paret en sønn som var ni år gammel da de fikk datteren. De klagde på avgjørelsen. Oda forklarer at mens de var i klageprosessen, leste de en artikkel i Aftenposten, en solskinnshistorie om en adoptivmor.

*Og hun var enslig og eldre enn meg, og hadde adoptert et yngre barn.
Og hun var enslig! Så begynte vi å bryske oss littegrann da. Da brukte vi den i vår, jo vi hadde sendt inn den klagen, men da brukte vi den artikkelen for hva den var verdt da, ikke sant.*

Damen som ble skrevet om i avisartikkelen ble godkjent fordi hun hadde passet venners barn og dermed ble ansett som å ha spesielle ressurser i forhold til barn. Oda og Ola reagerte på at oppdragelse av deres egne barn ikke ble sett på som gode ressurser i forhold til barn. Oda mener at grunnen til at det ikke ble gitt godkjenning til å begynne med, men ble tilrådet godkjenning i den endelige sosialrapporten skyldtes mange tilfeldigheter. Hun mener de var heldige som i andre runde møtte en saksbehandler som ikke var negativ til adopsjon på grunn av alderen deres. At de har fått to forskjellige tilrådingen viser også at tilfeldigheter kan bestemme hvor mye akkurat deres saksbehandler vektlegger for eksempel alder. At den enslige kvinnen fikk godkjent adopsjon på et ”svakere” grunnlag enn Oda og Ola viser også at det er stor variasjon i saksbehandleres tolkning av adopsjonsloven.

Antakeligvis var det riktig av adopsjonsmyndighetene å til slutt gi Oda og Ola forhåndssamtykke. Allikevel er det interessant å se hvor sikre de er på at de er gode

foreldre. Paret er klar over at de var gamle i adopsjonssammenheng da de søkte om godkjenning, men de velger å fokusere på tilfeldighetene som spilte inn istedenfor å se på kriteriene som ble oppgitt. Man kan si at de underspiller den delen av historien som omhandler at de faktisk var for gamle til å adoptere, og fokuserer den over på delene av sosialrapporten som var feil. Historien om den enslige adoptivmoren kan sies å bli brukt av paret som et bevis på at det første avslaget skyldtes tilfeldigheter. Aubert (1985) mener vi trenger å ha kontroll, men Odas fortelling vitner om at det ikke er alle situasjoner vi vil kontrollere. Har verden gått oss i mot, kan vi skylde på tilfeldigheter og på den måten avfeie hendelsen som ubetydelig. Jeg vil se på dette som et eksempel på at hendelser kan bli sett på som mindre betydningsfulle i nåtid enn hva de var da de foregikk. Avslaget på søknaden kan ha vært vanskelig for Oda og Ola, men dette sier de ikke noe om. De fokuserer på at noen har gjort dem urett. Det kan være tilfellet at eventuelle vanskeligheter rundt avslaget blir underspilt i Oda og Olas fremstilling av prosessen. Adopsjonshistorien deres eufemiseres i deres gjengivelse av den. Som nevnt er alle bevisste de offisielle kravene som stilles, men hos Oda og Ola finner jeg en motsetning mellom dette og å velge å underspille virkningen av kravene i fortellingen.

I Peru godtok de både skilte og eldre, derfor kunne Oda og Ola adoptere derfra. Da de endelig fikk forhåndssamtykke for adopsjon var parets forhold til valg av land pragmatisk.

Så det var liksom omstendighetene som bestemte for oss da. Så hadde det vært noen andre land i Latin-Amerika som hadde synes at det var greit, så hadde vi sikkert tatt det. Hadde vi ikke brydd oss noe om.

Kristin og mannen måtte velge Brasil første gang de adopterte på grunn av manglende ekteskapslengde. Brasil var det eneste landet som ikke krevde at de hadde vært gift i flere år. Den første tanken da de skulle adoptere barn nummer to var å få en til fra Brasil, men der var det lukket på det tidspunktet, så det gikk ikke. Da var det moren og faren som foreslo Kina, og slik ble det. Ved begge valgene var det omstendighetene som bestemte hvilket land de adopterte fra.

Da Berit fikk sitt første barn, var hun og mannen innstilt på at dette var det første og eneste barnet de skulle adoptert, man ble kun godkjent for et barn fra Kina. Etter hvert ble disse reglene endret, og andre foreldre kom hjem med barn nummer to adoptert fra Kina. Dette gjorde at Berit og mannen også fikk to jenter derfra, noe de ikke trodde var mulig da de startet prosessen. Første gang de valgte Kina ble de påvirket av mediens fremstilling av landet. Den andre gangen fulgte valget som en konsekvens av det første. Berit forklarte at datteren veldig gjerne ville ha en lillesøster fra Kina, datteren la da til at det godt kunne være en bror, bare vedkommende kom fra Kina.

Odney har adoptert fra Thailand gjennom Verdens Barn. Tilfeldighetene ville ha det til at saksbehandleren nettopp hadde vært i Thailand og formidlet en levende og positiv fortelling om landet. Odney tror dette bidro til å vippe dem mot Thailand, noe som ikke hadde skjedd hvis saksbehandleren hadde vært på reise et annet sted. Odney og mannen ønsket å adoptere søsken, og saksbehandleren skulle skrive dem opp for søsken i anbefalingen, men dette kom ikke med i den endelige anbefalingen Bufetat mottok. Antakeligvis var dette forsvunnet på veien ved en tilfeldighet. Dette fikk de vite etter en stund, og valgte da ikke å gå noe videre med det, men hadde anbefalingen kommet hele veien gjennom ville de kanskje hatt søsken hjemme hos seg i dag. Odney velger å tenke at det heller var meningen at de skulle adoptere kun en. Hun gjør en tilfeldighet om til noe som var meningen. Maria og mannen ville også adoptere søsken, men saksbehandleren problematiserte at de skulle begynne med to barn fordi man da burde ha kunnskap og tidligere erfaring med barn. Usikkerheten førte til at de kun søkte om adopsjon av ett barn. På grunn av saksbehandlerens skepsis byttet de land fra Chile, der det er vanligere å adoptere søsken, til Colombia.

Odney presiserer at det har vært tilfeldigheter som har spilt inn, allikevel finner hun mening i disse tilfeldighetene. Dette kan være et eksempel på det å plassere noe inn i verden av orden og mening når det egentlig kommer fra en verden preget av kaos, som Aubert påpeker. Odney velger å fokusere på at det kunne vært slitsomt å adoptere to barn på en gang, i dag er hun glad for at det bare var en. Tilfeldighetene har ført familien akkurat dit de vil være, og har på den måten en meningsskapende effekt.

Hilde kan forstå at adopsjon ikke blir et tema for de som ikke har det på agendaen før de prøver å få barn, fordi man ikke blir møtt med forslag om adopsjon i norsk helsevesen. Da Hilde og mannen tok kontakt med helsevesenet fordi de ikke fikk barn var det prøverør som ble presentert som alternativet. Hilde la godt merke til at adopsjon ikke ble nevnt. Å fortelle om dette forløpet kan bidra til Hildes fortelling om at adopsjon er noe hun alltid har villet. Lignende prosesser så vi hos Åse og Kristin i kapittel 6. At de startet adopsjonsprosessen på egen hånd bidrar til å bevise at adopsjonen er ønsket. Samtidig viser det at det kan være tilfeldigheter som gjør at man ikke blir presentert for adopsjon som et godt alternativ. For par som ikke har tenkt på adopsjon tidligere, vil det ikke bli mer aktuelt hvis saksbehandlerne i det medisinske systemet kun styrer dem inn i en verden bestående av kunstig befruktning.

Jeg tenker at den sorgen og prosessen veldig mange sliter med i barnløshet, at det, at ikke de blir presentert for adopsjon som et flott alternativ, det synes jeg er veldig rart, for det er mye psykologi i dette her, og ja, det er en tanke som må modnes, kanskje folk bare avviser det med en gang.

8.2 Medienes rolle

(...) det imaget som er i media i Norge vil jo da styre mine valg, egentlig. For det er jo mye grusomt som skjer i Kina (...), men jeg hører ikke så mye om det.

Medienes fremstilling av landene har spilt inn på flere av mødrenes tanker om valget. Samfunnets inntrykk av et land er ikke noe de kan kontrollere, men det er flere som vil at omgangskretsen til barna skal ha et positivt bilde av fødelandet deres.

Som hos Dorows (2006) informanter har Berits valg av Kina blitt påvirket av norske mediers fokus på hvordan forholdene var for jentebabyer på barnehjem. Hun syntes det var fryktelig hvordan jentebarn fører til at mødrene som nettopp har født dem, snur seg vekk i sorg over at det er feil kjønn på barnet. En av disse jentene måtte da kunne få et hjem hos Berit og mannen. Berit gjør samfunnets visning av en fortelling til sin egen. De andre mødrene som har adoptert fra Kina begrunner ikke valget så

idealistisk. Det er ikke idealisme som ligger bak Berits ønske om å adoptere. Når de først skulle hente et barn fra et annet land kunne det vær et barn som virkelig trengte det.

Odney synes medieinntrykket man får av Thailand er positivt, og viser til at søk etter Thailand på nettet viser bilder av sol, strender og god mat. De hadde vurdert Colombia, fordi noen venner av dem har adoptert derfra og hadde positive opplevelser med hentereisen, *"men (...) når du trykker på Colombia på internett så kommer det, det er bare fælt. (...) det er bare geriljakrig på geriljakrig."*

Det er tydelig at mødrene fokuserer på forskjellige sider ved mediebildene. Hilde og Odney har det samme inntrykket av Colombia, at mediebildet er for negativt, men Hildes syn på Thailand er forskjellig fra Odneys. Hilde mener det ville vært vanskelig for et thailandsk barn å vokse opp i Norge fordi vi har et så stigmatisert bilde av Thailand, og spesielt fordommer mot kvinnene som kommer derfra. "De er liksom kjøpt og betalt." Hun påpeker at det kanskje er feil å tenke slik, men de var veldig opptatt av hvordan barnet deres skulle bli møtt i Norge, og synes det var positivt at man ikke hører så mye om Nepal i mediene. "Fremdeles så er det et veldig sånn nøytralt land å komme fra, Nepal." At mødrene oppfatter mediebildene fra samme land helt forskjellig indikerer at de ser etter det de vil se. Igjen finner jeg at dette er en form for eufemisering. Odney snakker om hvordan kvinner fra Thailand blir oppfattet, men underspiller dette i sin egen fremstilling av landet. Hun velger å fokusere på det positive som finnes i medienes bilde av Thailand.

Lene synes det er for mye negativt fokus på adopsjon og savner historiene der det går bra. Dette viser at Pertmans (2006) syn på at bildet mediene gir av adopsjon er for negativt også deles av adoptivmødre. De synes adopsjon er en god måte å få barn på og synes at det er noe flere burde vite. Dette presiserer også Hilde når hun snakker om helsevesenets behandling av adopsjon. Hun skulle ønske det var flere som fikk vite hvor godt alternativ det er. Kristin synes imidlertid det er viktig at adoptivsøkere blir gjort oppmerksomme på vanskelighetene som følger med adopsjon. For henne har kanskje ikke det negative mediebildet Pertman snakker om noen negativ betydning.

8.3 Skjebne

Som nevnt ved innenlandsadopsjon stolte Grete på skjebnen da de krysset av for at adopsjon fra Norge også var greit. De fikk det barnet de var ment å skulle ha uansett. Informantene mine har forskjellige meninger om matching av barn og foreldre. Det vil si at i adopsjonslandet går saksbehandlerne gjennom søkerne og barna tilgjengelige for adopsjon, og plasserer barna hos de foreldrene som passer best. Uansett om informantene tror myndighetene i barnets fødeland har matchet dem med barna deres, er de overbevist om at akkurat det barnet de har fått passer perfekt inn i deres familie. Selv om de kontrollerer så mye de kan over hvilket land de skal adoptere fra, dominerer en tro på at det som skjer er riktig. Cecilie tror ikke de matcher barn og foreldre i Kina fordi hun har inntrykk av at alt skjer i tur og orden og i en viss rekkefølge. Da mener hun det sier seg selv at matching ikke er et kriterium.

Jeg tror at du blir satt sammen, og så finner du ut av ting, (...) og da ser du at dere passer sammen. Det ville vært veldig merkelig at, hvis det var noen foreldre som sa at "vi fikk et barn som ikke passet til oss". Det er ingen som ville finne på å si noe sånt, så jeg tror at det der, at en synes at en passer så godt sammen, det ville en gjort uansett hva slags unge en fikk. Det tror jeg. Jeg tror det er litt sånn innbilt. Men heldigvis at folk føler det på den måten, for alle, men jeg tror at det er i hodet på folk, ikke at det er sånn det er. Men det er klart, vi og følte jo og at vår jente var, ja at det var tutta vår. Det var den perfekte familien for vår del (ler).

Cecilie er altså veldig bestemt på at det nok hadde blitt riktig uansett hvilket barn de hadde fått og hvor det var født. Hennes fortelling preges ikke av skjebnetenkning på samme måte som hos noen av de andre. Allikevel uttrykker hun at når man først har bestemt seg for et land, "så gjelder det å tenke på det, og ikke på alle andre". Man konsentrerer seg om å gjøre det valget man har gjort riktigst mulig og legitimere og forsvare det for seg selv. På den måten finner antakeligvis også Cecilie mening i valgene hun tar etter at hun egentlig har bestemt seg. For henne var valg av land mer en formalitet i begynnelsen, men etter hvert skapte de en identitet rundt det kommende barnet, basert på blant annet at det skulle komme fra Kina. Hilde tror ikke de matcher foreldre og barn i Nepal, men matchen mellom henne og barna var helt

riktig. Hun sier at sånn sett er det jo en overordna matching likevel, men hun tror at hvis man ser vitenskapelig på det hadde den følelsen dukket opp uansett hvilke barn hun hadde fått. Slik liker hun ikke å tenke, for det har blitt helt utenkelig at ikke akkurat hennes barn skulle være hennes, slik måtte det bare bli.

[D]u fikk det barnet i armene og så fikk du den derre fantastiske, aahh. Det var bare helt fantastisk, og så var det liksom, det her var barnet mitt, det var liksom ikke tvil om at hun var min, det var så fantastisk (rørt). Og så gråt hun, og så sovna hun når hun fikk kroppsvarmen min, det var bare så utrolig, at hun også bekrefta at ja, jeg hører til her (ler).

Å tro på skjebnen kan oppfattes som en måte å være sikker på at det valget de har gjort er riktig.

Mødrene kan forklare en del av valget sitt med rasjonelle grunner, men mye av det går også på ”irrasjonelle” grunner. Valget gjennomgår en etterrasjonalisering i fortellingen om dem. Maria sier de valgte med hjertet da de bestemte seg for Colombia, og Grete har ikke bare rasjonelle grunner for hvorfor de valgte Kina.

Men magesfølelsen var veldig sterk for Kina (...) Kanskje det var Gud som drev og podet dette inn i hodet mitt (...) fordi Guri var tiltenkt. Man kan jo velge å tro på det, selv om man vet at det bare er tull, men det er en deilig tanke å ha, at hun var oss tiltenkt da.

Hun sier selv at det bare er tull, men velger å tenke slik. Både Grete og Odny forteller at de nok ikke bestemte seg helt systematisk for de landene det ble, men i ettertid kan det nøstes opp rasjonelt. Først kom magesfølelsen, og så pakket man den inn i rasjonelle begrunnelser.

I ettertid er adoptivmødrene ofte sikre på at valget de har gjort er riktig. Odny forteller at hun nå har et veldig sterkt forhold til Thailand og at det derfor er vanskelig å ordentlig huske hvordan det var da de bestemte seg. Hun tror alt virker mye mer oversiktlig og riktig etterpå enn hva det egentlig var. I dag kunne hun ikke tenke seg noe annet land. Dette viser at man tilpasser de valgene man har tatt ikke bare til hvordan man tidligere tenkte seg livet, men også til hvordan livet er i nåtid. Er man

fornøyd med utfallet av prosessen, skaper man fortellinger som viser at utfallet var tiltenkt og ønsket helt fra begynnelsen av.

8.4 Avslutning

Dette siste empiriske kapitlet har tatt for seg de hendelsene som kan skyldes tilfeldigheter og ytre forhold. Mange av momentene i mødrenes fortellinger viser at for eksempel saksbehandlere kan styre dem i forskjellige retninger. De formelle kravene til adopsjon er også et punkt i adopsjonsprosessen mødrene ikke kommer utenom og er nødt til å godta. Jeg har vist at tilfeldigheter i fortellingene kan brukes på minst to forskjellige måter. For det første kan en tilfeldig hendelse ved senere omtolkning bli gjort om til en meget betydningsfull hendelse. Av og til er det viktig med kontroll over situasjonen og av den grunn skaper man en fortelling der det er en selv som styrer retningen historien tar. For det andre kan tilfeldigheter være en måte å beskytte seg på. Forklarer man noe med tilfeldigheter eller skjebne legitimerer man at man ikke har kontroll over situasjonen. Det er ikke ens egen feil hvis noe går galt, og det finnes heller ikke noe alternativ til det utfallet tilfeldighetene og skjebnen har skapt. Man kunne ikke gjort noe for å endre på det.

9. Avslutning

Gjennom denne oppgaven har adoptivmødres fortellinger om adopsjon bidratt til å diskutere spørsmålet om valg av land. I det følgende skal jeg redegjøre for det jeg betrakter som studiens hovedfunn. Videre diskuterer jeg videre arbeid rundt dette temaet før jeg til slutt gir en avsluttende kommentar.

9.1 Hovedfunn – en oppsummering

Det første forskningsspørsmålet omhandler hvordan adoptivmødrene forteller adopsjonshistoriene sine i helhet. Spørsmålet ble belyst ved å fortelle Åse og Kristin sin historie i kapittel 6. Det vises at det er viktig for både Åse og Kristin å fremheve adopsjonen som en viktig del av livet deres. Ved å benytte seg av forskjellige narrative grep fremhever de adopsjonen som noe ønsket. I Åses historie kan man se at hun finner en mening (Freeman 1993) og et plott (Frønes 2001) i livshistorien sin. Dette begrunner jeg ved å belyse måten hun selv vektlegger en rød tråd fra studietidens lyst til å redde verden, til dagens arbeid med å redde ansatte i kommunen. I tillegg mener hun selv at adopsjonen konkluderer sorgen over hennes første datter som døde. Dette viser en vilje til å finne mening og konkludere hendelser fra fortiden i lys av nåtiden. Kristins historie bærer preg av flere oppturer og nedturer. Jeg finner at hun legitimerer valget om adopsjon ved å fremheve at det er noe hun alltid har ønsket. Hun ville adoptere barn før hun visste at hun ikke kom til å føde noen selv. Kristin viser gjennom fortellingen at hun mener en del ytre faktorer har bestemt valgene hun har gjort.

Disse punktene viser tydelig hvordan Åse og Kristin ikke bare gjenforteller hva som har skjedd, men at de konstruerer historien mens den fortelles. I tillegg kan det virke som dette er fortellinger som er bearbeidet av dem selv mange ganger før.

Kapittel 7 tok for seg mødrenes tematiserte begrunnelser for valg av land.

Begrunnelsene er hovedsakelig kategorisert som eksplisitte og implisitte ønsker. De eksplisitte grunnene er kategorisert slik fordi de oppfattes som legitime å uttrykke og prate om, de implisitte grunnene kan være mindre sosialt aksepterte å oppgi. Under eksplisitte ønsker har jeg plassert alder, helse og kjennskap til landet. Ni av ti informanter ønsket seg et lite barn. Å ønske at barnet er friskt når det kommer til Norge er like legitimt for adoptivmødrene i denne studien som for foreldre som venter biologiske barn. God kjennskap til landet er for de fleste et argument for adopsjon, Grete er et eksempel på at det også kan være motsatt. Hvordan man oppfatter landene har påvirket mødrenes valg. Under implisitte ønsker har jeg kun kategorisert kjønn, fordi adoptivmødrene har internalisert en norm om at man ikke skal ønske seg et kjønn fremfor et annet. Allikevel er det noen som har preferanser på dette. Barnets utseende og etniske tilhørighet hører hjemme under begge kategoriene, fordi det i utgangspunktet er implisitte grunner, men fortellingene om barnet basert på rasetenkning (Rothman 2006) legges frem som forklaringer på valget de har tatt. mange av inntrykkene adoptivmødrene har av forskjellige land er basert på forestillinger om landet eller menneskene der, ikke faktaopplysninger. Forestillingene man har av noe kan opptre som like sanne som rene fakta om temaet. De fletter sine egne forestillinger inn i samfunnets dominerende fortellinger (Frønes 2001) for å legitimere valgene sine.

Det tredje og siste forskningsspørsmålet som blir belyst i kapittel 8 omhandler forhold utenfor informantenes kontroll. Jeg finner at informantene er veldig bevisste de formelle kravene de må fylle for å få adoptere. Allikevel ser vi med Oda som eksempel at avslag på grunnlag av slike krav kan bli forklart som tilfeldigheter. Dette kapitlet viser også hvordan informantene kan trekke frem en tilfeldig hendelse og ilegge den mening og betydning i fortellingen. Mange av informantene rasjonaliserer beslutningene etter at de er fattet, dette argumenterer jeg for at er en legitimering av tilfeldigheter. I den andre enden ser vi at mødrene hviler seg i tanker som omhandler skjebne. En slik fokusering kan være et tegn på at man gjerne vil oppfatte det som har skjedd som uforanderlig. Er det skjebnen som har bestemt hvilket barn som kom, går

det ikke an å endre på det. Ved å rasjonalisere hendelser i ettertid konstruerer man en fortelling der man selv er mer aktiv i forløpet enn hva som kanskje var tilfelle.

Det åttende kapittelet bidrar til en forståelse av hvordan en kan legitimere valg og hendelser ved å fokusere på at de er utenfor ens kontroll. På den andre siden viser det også at man definerer tilfeldige begivenheter som et kontrollert forløp i ettertid.

9.2 Sammenfattende betraktninger

”Veien til lykkeland” er en blanding av bevisste valg, tilfeldigheter og påvirkning utenfra. Funnene som er presentert i denne oppgaven kan vise at menneskers liv og fortellinger i stor grad konstrueres av dem selv. Dette betyr ikke at verden utenom er ubetydelig, slik jeg forsøker å konkretisere i kapittel 8. Vi tolker selv verden rundt oss og hva slags innflytelse den har på oss. Tolkningene varierer fra person til person og fra kontekst til kontekst. Adoptivmødrenes ønsker kan komme fra et mer helhetlig behov om at familien deres og barna skal ha et så godt liv som mulig. Det er viktig for mødrene at det er gode forutsetninger på plass i et samfunn som kan være preget av rasistiske holdninger og forskjellsbehandling. Mange av informantenes ønsker vitner om et mål om at barnet skal passe inn i samfunnet og i familien. Ønsket om et lite barn kan for eksempel komme fra behovet for å prege barnet mest mulig på sin egen måte.

Informantene i denne studien er ressurssterke, velutdannede mødre som har stilt opp etter eget ønske. Dette kan være et seleksjonsproblem fordi fortellingene kan være preget av informantens bakgrunn. En større studie ville sikret bredden i fortellingene på en annen måte. Jeg har valgt å intervjuere mødre som har adoptert utenlands. Et interessant bidrag ville vært å inkludere noen som har valgt å adoptere innad i Norge i datamaterialet. På den måten ville diskusjonen om innenlandsadopsjon blitt mer nyansert. De som har adoptert innenlands ville også bidratt til informasjon om utenlandsadopsjon fordi de har gått gjennom et valg der de har sett bort fra det. Av den grunn er det sannsynlig at de har gjort seg noen tanker om dette alternativet også.

9.3 Videre arbeid

Som argumentert for i innledningen mener jeg adopsjon kunne hatt en større plass i sosiologien. Hadde man hatt tid og ressurser kunne det vært veldig spennende å gjennomføre en større kvantitativ spørreundersøkelse i samarbeid med adopsjonsforeningene, slik at man kunne fått mange respondenter. Jeg mener at en del av mine funn kunne bidratt til at spørsmål og svarkategorier i en slik undersøkelse ville vært meningsfulle. I kombinasjon med resultatene fra spørreskjemaene kunne man intervjuet noen informanter på samme måten som jeg har gjort i denne oppgaven. Bruk av både kvantitative og kvalitative metoder ville antakeligvis kartlagt dette området på best mulig måte. Resultatene fra en surveyundersøkelse kunne vært et nyttig hjelpemiddel for adopsjonsforeningene i veiledningen av nye søkere.

Denne studien dekker ikke hvordan menn tenker om valg av land og heller ikke hvordan mødre som har adoptert innenlands begrunner valget. Å intervju menn kunne vært interessant både deskriptivt og som et bidrag til en komparativ analyse med denne oppgaven, det samme gjelder foreldre som har adoptert fra Norge

9.4 Avsluttende ord

Slik jeg ser det har denne oppgaven om adoptivmødres vei til et eventuelt lykkeland bidratt med noe nytt til et forskningsområde som er lite utviklet i norsk sammenheng. Å undersøke menneskers egen fortelling om motivasjoner for handling viser hvordan vi tilpasser serier av forløp til vår egen oppfatning av livshistorien vår. Funnene fra denne studien henger sammen med funn fra studier i Amerika, men de er viktige fordi de er tilpasset en norsk kontekst.

Kildeliste

Aakvaag, Gunnar (2008). *Moderne sosiologisk teori* Oslo: Abstrakt forlag

Adopsjonsforum (2009). "Valg av land" Publisert 9.10.2009. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=2284288&cat=1051&intcmd=print>. Lesedato: 27.10.2009

Adopsjonsforum (2010a). "Trinn for trinn" Publisert 30.5.2008. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.org/index.aspx?article=1097&mid=1097>. Lesedato: 3.11.2010

Adopsjonsforum (2011a). "Hvem er vi?" Publisert 20.1.2011 Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=1313&mid=1313>. Lesedato 13.6.2011

Adopsjonsforum (2011b). "Ofte spurte spørsmål (FAQ)" Publisert 4.5.2011. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=1269>. Lesedato 13.6.2011

Adopsjonsforum (2011c) "Om adoptivbarnet" Publisert 9.7.2009. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=1658&mid=1658>. Lesedato: 7.4.2011

Adopsjonsforum (2011d). "Adopsjonskostnader" Publisert 27.5.2011. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=2283&mid=2283>. Lesedato: 19.6.2011

Adopsjonsforum (2011e). "Kina" Publisert 4.4.2011. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.no/index.aspx?article=500182&mid=500182> Lesedato: 7.4.2011

Adopsjonsforum (2011f). "Colombia" Publisert 4.4.2011. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.org/index.aspx?article=500177&mid=500177>. Lesedato 7.4.2011

Adopsjonsforum (2011g). "Peru" Publisert 21.2.2011. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.org/index.aspx?article=500184&mid=500184>. Lesedato 7.4.2011

Adopsjonsforum (2011h). "Nepal" Publisert 15.3.2011. Tilgjengelig på URL: <http://www.adopsjonsforum.org/index.aspx?article=500183&mid=500183>. Lesedato: 7.4.2011

Adopsjonsloven. Lov om adopsjon LOV 1986-02-28-8 nr 08

Album, Dag (1996). *Nære fremmede Pasientkulturen i sykehus* Oslo: TANO A.S.

Arksey, Hilary og Peter Knight (1999). *Interviewing for social scientists* London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage Publications

Aubert, Vilhelm (1985). *Det skjulte samfunn – med innledning av Howard S. Becker* Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø: Universitetsforlaget

Barnekonvensjonen. FNs konvensjon om barns rettigheter. Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991.

Barne- og familiedepartementet (2009). "Rundskriv om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem"

Barne- og familiedepartementet (2002a). "Saksbehandling ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon og særlig om skjønnsutøvelse ved innenlandsadopsjon"

Retningslinjer gitt av Barne- og familiedepartementet desember 2002, revidert i mars 2009 av Barne- og likestillingsdepartementet (Q-1045)

Barne- og familiedepartementet (2002b). "Veiledningshefte om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon" Utgitt av Barne- og familiedepartementet desember 2002 revidert i mars 2009 av Barne- og likestillingsdepartementet (Q-1046)

Bioteknologiloven. Lov om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. LOV 2003-12-05 nr 100

Bourdieu, Pierre (1996). "De symbolske goders økonomi" s. 78-111 i *Symbolisk makt* Oslo: Pax Forlag A/S

Bufetat (2011a). "Utenlandsadopsjon" Publisert 10.11.2009 (sist oppdatert 20.1.2011). Tilgjengelig på URL: <http://www.bufetat.no/adopsjon/utenlands/>.

Lesedato: 7.4.2011

Bufetat (2011b). "Engangsstøtte ved utenlandsadopsjon" Publisert 2.12.2009 (sist oppdatert 4.1.2011). Tilgjengelig på URL: <http://www.bufetat.no/adopsjon/stotte/>.

Lesedato: 7.4.2011

Burge, Philip og Margaret Jamieson (2009). "Gaining balance: toward a grounded theory of the decision-making processes of applicants for adoption of children with and without disabilities" i *The qualitative Report*, 14(4) s. 566-603 URL:

<http://www.nova.edu/ssss/QR/QR14-4/burge.pdf> Lesedato 8.6.2011

Creswell, John W. (2007). *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches* Thousand Oaks-London-New Delhi: Sage Publications

Dalen, Monica (2004). *Intervju som forskningsmetode – En kvalitativ tilnærming* Oslo: Universitetsforlaget

Dalen, Monica og Barbro Sætersdal (1992). *Utenlandsadopterte barn i Norge. Tilpasning – opplæring – identitetsutvikling. Empirisk undersøkelse og teoretisk videreutvikling* Oslo: Spesiellærerhøgskolen – Universitetet i Oslo

Dorow, Sara K. (2006). *Transnational adoption – a cultural economy of race, gender, and kinship* New York-London: New York University Press

Duckert, Fanny og Fransisco Pons (2010). ”Å ville ha et barn” Publisert 28.5.10 (sist oppdatert 29.5.10) Tilgjengelig på URL:

<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article3669968.ece>. Lesedato: 22.6.11

Feigelman, William og David R. Silverman (1983). *Chosen children – new patterns of adoptive relationships* New York: Praeger Publishers

Fisher, Allen P. (2003). ”Still ”not quite as good as having your own”? Toward a sociology of adoption” i *Annual review of sociology* 29 s. 335-361

Flyvbjerg, Bent (1991). *Rationalitet og magt Bind 1: Det konkrete videnskap* Danmark: Akademisk Forlag

Follevåg, Geir (2006). *Biologosentrisme: om litterære framstillinger av adopsjon, spesielt Kong Oidipus og Mansfield Park* Avhandling (ph. d.). Bergen: Universitetet i Bergen

Forskrift til adopsjonsloven. Forskrift om krav til organisasjon som formidler barn fra fremmed stat med sikte på adopsjon. 1999-11-30 nr. 1195 Tilgjengelig på URL: <http://www.handboka.no/Sak/Forskrifter/Adopsjon/fado05a.htm>. Lesedato 13.6.2011

Fossland, Trine og Kirsten Thorsen (2010). *Livshistorier i teori og praksis* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Fostervold, Knut Inge (2007). *Forskningsmetoder 1 Kommentarhefte 1*. opplag 2004 Bekkestua: NKI Forlaget

Freeman, Mark (1993). *Rewriting the self – history, memory, narrative* London: Routledge

Frønes, Ivar (2001). *Handling, kultur og mening* Bergen: Fagbokforlaget

-
- Graue, Elisabeth og Daniel J. Walsh (2007). "Ch. 6: generating data" i *Studying children in context* s. 91-128 Oslo: Universitetsforlaget
- Howell, Signe (2006). *The Kinning of Foreigners – Transnational Adoption in a Global Perspective* New York Oxford: Berghahn Books
- Howell, Signe (2007). "Chapter 2. Imagined Kin, Place and Community: Some Paradoxes in the Transnational Movement of Children in Adoption" i *Holding Worlds Together – Ethnographies of Knowing and Belonging* redigert av Marianne Elisabeth Lien og Marit Melhuus s. 17-36. New York Oxford: Berghahn Books
- Howell, Signe og Marit Melhuus (2001). *Blod – tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge* Bergen: Fagbokforlaget
- Hollingsworth, Leslie og Verlie Mae Ruffin (2002). "Why are som many U.S. families adopting internationally?" i *Journal of human behaviour in the social environment*, 6: 1 s. 81-97
- Huse, Ingvild S. (2008). *Foreldreformer i en biologisk sentrert kultur – Adoptivforeldres fortellinger om sin foreldreform* Masteroppgave i sosialt arbeid. Oslo: Høgskolen i Oslo
- Ingvaldsen, Siri (1996). *Rette foreldre og virkelige barn – Norsk adopsjonslovgivning 1917 – 1986* Hovedfagsoppgave i historie. Bergen: Universitetet i Bergen
- InorAdopt (2011a). "Serviceerklæring". Tilgjengelig på URL: <http://www.inoradopt.no/index.php?artikkelid=509&back=1>. Lesedato 13.6.2011
- InorAdopt (2011b). "Statistikk 2010". Tilgjengelig på URL: <http://www.inoradopt.no/index.php?artikkelid=682&back=1>. Lesedato 13.6.2011
- InorAdopt (2011c). "Kostnader ved adopsjon av barn fra utlandet" Tilgjengelig på URL: <http://www.inoradopt.no/index.php?artikkelid=116&back=1>. Lesedato: 7.4.2011

InorAdopt (2011d). "Brasil" Tilgjengelig på URL:

<http://www.inoradopt.no/index.php?artikkelid=469&back=1>. Lesedato: 7.4.2011

Jenkins, Richard (2008). *Social identity third edition* London-New York: Routledge

Macionis, John J. & Ken Plummer (2005). *Sociology – a global introduction* Essex: Pearsons Education Limited

Neumann, Cecilie Basberg (2009). *Det bekymrede blikket – En studie av helsesøstres handlingsbetingelser* Oslo: Novus forlag

Nordrik, Bitten (2008). *Curriculum Vitae: ung og ufør – om unge uførepensjonisters erfarte avgang fra arbeidslivet og deres fremtidsvurderinger* Oslo: DeFacto – kunnskapsenter for fagorganiserte

Norsk helseinformatikk (2011). "Føtalt alkoholsyndrom" Tilgjengelig på URL:

<http://nhi.no/foreldre-og-barn/barn/sykdommer/medfodt-fotalt-alkoholsyndrom-10292.html>. Publisert 17.7.2003. (Sist oppdatert 20.1.2010) Lesedato: 8.6.2011

Pertman, Adam (2006). "4 Adoption in the media – in need of editing" i Katarina Weigar (red.) *Adoptive Families in a Diverse Society* s. 60-70 New Brunswick, New Jersey og London: Rutgers University Press

Ragin, Charles C. og Lisa M. Amoroso (2011). *Constructing social research – the unity and diversity of method second edition* California: SAGE publications, Pine Forge Press

Register, Cheri (2010). *De bedste hensigter – en adoptivmors refleksjoner* København: Hans Reitzels Forlag

Rothman, Barbara Katz (2006). "1 Adoption and the culture of genetic determinism" i Katarina Weigar (red.) *Adoptive Families in a Diverse Society* s. 19-28 New Brunswick, New Jersey og London: Rutgers University Press

Sarup, Madan (1996). *Identity, culture and the postmodern world* Edinburgh: Edinburgh University Press

Silverman, David (2005). *Doing qualitative research – a practical handbook second edition* SAGE Publications

Solberg, Berge (2003). ”Den nye bioteknologiloven – ikke til barnas beste allikevel?” i *Nytt norsk tidsskrift* nr. 3, 2003 – 20. årgang, s. 316-324. Tilgjengelig på URL: <http://www.bioethics.ntnu.no/debatt/Anonymitet.pdf>. Lesedato 13.6.2011

SSB (2011a). ”1 Adopsjoner, etter adopsjonstype. 1960-2010” Tilgjengelig på URL: <http://www.ssb.no/emner/02/02/10/adopsjon/tab-2011-06-08-01.html>. Lesedato: 10.6.2011

SSB (2011b). ”4 Utenlandsadopterte, etter kjønn, alder og tidligere statsborgerskap. 2009” Tilgjengelig på URL: <http://www.ssb.no/emner/02/02/10/adopsjon/tab-2011-06-08-04.html>. Lesedato: 10.6.2011

SSB (2011c). ”Nær 600 adopsjoner i 2009” Publisert 9.6.2010. Tilgjengelig på URL: <http://www.ssb.no/emner/02/02/10/adopsjon/main.html>. Lesedato: 7.4.2011

Thagaard, Tove (2003). *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode* Bergen: Fagbokforlaget

Trommald, Mari (2011). ”De fleste blir godkjent” Publisert 23.3.2011 Tilgjengelig på URL: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article4069828.ece>. Lesedato: 22.6.2011

Verdens Barn (2011a). ”Adopsjonsstatistikk – Verdens Barn”. Tilgjengelig på URL: <http://verdensbarn.no/static/media/pdf/9252C4E15A85DB71C9564C3D1DF36EE6up1c988cs.pdf>. Lesedato 13.6.2011

Verdens Barn (2011b). ”Hva er Verdens Barn”. Tilgjengelig på URL: http://verdensbarn.no/info_Hva%20er%20Verdens%20Barn.nml. Lesedato 13.6.2011

Verdens Barn (2011c). "Kostnader". Tilgjengelig på URL:
http://verdensbarn.no/info_Kostnader.nml. Lesedato: 7.4.2011

Verdens Barn (2011d). "Thailand". Tilgjengelig på URL:
http://verdensbarn.no/tema_Thailand.nml. Lesedato 7.4.2011

Verdens Barn (2011e). "Sør-Korea". Tilgjengelig på URL:
http://verdensbarn.no/tema_Korea.nml. Lesedato 7.4.2011

Vonheim, Kristin (2002). "*Det er jo annerledes...*" om foreldrerolle og foreldrekompentanse i familier med utenlandsadopterte barn Oslo: Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, institutt for spesialpedagogikk

Widerberg, Karin (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt* Oslo: Universitetsforlaget

Zhang, Yuanting og Gary R. Lee (2011). "Intercountry versus transracial adoption: analysis of adoptive parents' motivations and preferences in adoption" i *Journal of Family Issues* 32(1) s. 75-98 SAGE

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord: 35 410

Vedlegg 1 – Intervjuguide

Introduksjon

- Informasjon om prosjektet
 - Ingen barn/foreldre vil bli gjenkjent
 - Dere kan trekke dere når som helst i prosessen
 - Trenger ikke svare på alle spørsmål
 - Ingen vil få lytte til båndet
 - Info om gangen i intervjuet, semistrukturert
 - Bakgrunnsinformasjon: alder, yrke, utdanning.
-
- Når i prosessen visste dere hvor dere skulle adoptere fra?
 - Hvor i beslutningsprosessen var dere da dere kontaktet adopsjonsforening?
 - Hvordan begynte dere å tenke på land?
Begynte det med anbefalingsteamet? Hvordan tok dere beslutningen?
-
- Valgte dere organisasjon pga land?
 - Fikk dere tilbud om innenlandsadopsjon?
-
- Hva visste dere om landet fra før?
 - Lærte dere mer om landet i prosessen?
 - Hadde dere noen tilknytning til landet fra før?
 - Tenker dere over landets negative sider?
 - Hadde landets adopsjonshistorikk innvirkning på valget?
 - Tror du de matcher foreldre og barn?
 - Vurderte dere andre måter å få barn på? Prøverør osv.

- Var dere enige?
- Påvirkning fra venner og kjente?
- Kontakt med andre adoptivfamilier?

- Alder på barnet vs. kunnskap om helsetilstanden
- Kjønn
- Hvor mye tenkte dere på om barnet kom til å ligne på dere?

- Hvordan endte dere opp med landet?
- Hva gjorde at dere til slutt bestemte dere?
- Var det noen land dere visste dere ikke ville adoptere fra?
- Har dere noen gang ønsket at dere tok et annet valg enn dere gjorde?

- Har dere lært mer om landet etter at dere har fått barnet?
- Er det viktig for dere å kunne formidle en stolthet og tilhørighet til landet til barna?

Avsluttende spørsmål

- Noe jeg burde spørre andre foreldre om?
- Noen ubehagelige spørsmål jeg ikke burde stille?

Vedlegg 2 – Forespørsel om å være med i prosjektet

Jeg ønsker å snakke med adoptivforeldre om bakgrunn for valg av land

Mitt navn er Ingunn Hveem Stugu, jeg er masterstudent i sosiologi ved Universitetet i Oslo.

Jeg ønsker å skrive masteroppgave om adoptivforeldres tanker rundt valget de tok da de bestemte seg for hvilket land de skulle adoptere fra. I den forbindelse ønsker jeg å intervju foreldre som har et adoptert barn fra utlandet eller som er kommet så langt i prosessen at de har valgt land de ønsker å få tildelt et barn fra. Jeg blir veldig takknemlig hvis jeg får lov til å snakke med dere om deres erfaringer og tanker rundt dette.

Hvis dere er interesserte i å delta kan vi avtale å møtes et sted dere ønsker. Eller vi kan avtale en tid jeg kan ringe dere, og så gjennomføre intervjuet per telefon. Samtalen vil bli tatt opp på bånd, hvis dere ikke har noe imot det. Opplysningene anonymiseres og lydopptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen juni 2011.

Det er frivillig å delta, og selv om dere melder deres interesse kan dere trekke dere så lenge studien pågår uten å måtte begrunne dette.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS og vil følge alle etiske retningslinjer.

Veileder for prosjektet er Lise Kjølørød. Hun kan kontaktes på tlf 22 85 83 32 eller på e-post lise.kjolsrod@sosgeo.uio.no.

Om dere er villige til å la dere intervju, ta kontakt med meg på telefon 98 41 55 65 eller på e-post ingunnhs@student.sv.uio.no.

Jeg ser fram til å høre fra dere.

Vennlig hilsen

Ingunn Hveem Stugu